

**ZOYÂ PÎRZÂD'IN ADET MÎ KONÎM
ROMANININ TEKNİK AÇIDAN
ÇÖZÜMLENMESİ**

Neval AŞAN

**Yüksek Lisans Tezi
Fars Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Asuman GÖKHAN
2024
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FARS DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Neval AŞAN

ZOYÂ PÎRZÂD'IN ADET MÎ KONÎM ROMANININ TEKNİK
AÇIDAN ÇÖZÜMLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Asuman GÖKHAN

ERZURUM – 2024

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Zoyâ Pîrzâd'ın Adet mî Konîm Romanının Teknik Açidan Çözümlemesi" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğinin bilgilendirilmesini isterim *.

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☒ Tezimin makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

11.10.2024

Neval AŞAN

Aslı Islak İmzalıdır

'LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Asuman GÖKHAN danışmanlığında, Neval AŞAN tarafından hazırlanan bu çalışma 13.09.2024 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Doç. Dr. Asuman GÖKHAN	İmza:	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Yasemin YAYLALI	İmza:	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi	: Dr. Öğr. Üyesi Nurgül BAĞCI	İmza:	Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

OF27b_V4_03.11.2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
GİRİŞ	1
İRAN ÖYKÜCÜLÜĞÜ VE ROMANCILIĞI.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İRAN ROMANCILIĞINDA ZOYÂ PÎRZÂD

1.1. ZOYÂ PÎRZÂD'IN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	4
1.1.1. Hayatı	4
1.1.2. Edebî Kişiliği.....	6
1.2. ZOYÂ PÎRZÂD'IN ESERLERİ.....	9
1.2.1. <i>Işıkları Ben Söndürürüm</i>	9
1.2.2. <i>Üç Kitap</i>	10
1.2.3. <i>Bütün Akşamlar Gibi</i>	11
1.2.4. <i>Hurmanın Kekremsi Tadı</i>	11
1.2.5. <i>Paskalya'ya Bir Gün Kala</i>	12
1.2.6. <i>Vişne Çekirdekleri, İstiridyeler ve Beyaz Menekşeler</i>	12
1.2.7. <i>Söylemediğimiz Şeyler</i>	13
1.2.8. <i>Karşıdaki Bank</i>	13
1.2.9. <i>Bir Yaşam</i>	13
1.2.10. <i>Sinek</i>	14
1.2.11. <i>Bahar Gibi</i>	14
1.2.12. <i>F Bey'in Arzu Ettiği Gibi Bir Yaşam</i>	14
1.2.13. <i>O Yatak Örtüsünün Ortasındaki Güller</i>	14
1.2.14. <i>F Hanım Mutlu Bir Kadındır</i>	15
1.2.15. <i>Rahile ve Onun Atlas Çiçekleri</i>	15
1.2.16. <i>Bir Çift Çorap</i>	15
1.2.17. <i>Çekirgeler</i>	16
1.2.18. <i>Bütün Öğleden Sonraları Gibi</i>	16
1.2.19. <i>Birbirinin Eşi Olmayan Çiftler</i>	16

1.2.20. <i>Apartman</i>	16
1.2.21. <i>Leke</i>	17

İKİNCİ BÖLÜM

ADET MÎ KONÎM ROMANININ TEKNİK AÇIDAN ÇÖZÜMLENMESİ

2.1. ADET MÎ KONÎM ROMANI	18
2.2.1. Romanın Tanıtımı	18
2.2.2. Olay Örgüsü	19
2.2.3. Zaman	25
2.2.4. Mekân	29
2.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı	34
2.2.6. Kişiler	37
2.2.7. Romana Dair Dikkatler, Eleştiriler	83
2.2.8. Anlatım Teknikleri	86
2.2.9. Dil ve Üslup	101
SONUÇ	109
KAYNAKÇA	110
DİZİN	111
ÖZGEÇMİŞ	112

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZOYÂ PÎRZÂD'IN ADET MÎ KONÎM ROMANININ TEKNİK AÇIDAN
ÇÖZÜMLEMESİ

Neval AŞAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Asuman GÖKHAN

2024, 111 Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Asuman GÖKHAN

Doç. Dr. Yasemin YAYLALI

Dr. Öğr. Üyesi Nurgül BAĞCI

Modern Fars Edebiyatı'nda kadın yazarlar 1979'dan sonra özellikle de 1990'lı yıllar sonrası edebiyatta aktif rol almışlardır. Zoyâ Pîrzâd da bu kadın yazarlardan biridir.

Bu çalışmada adı geçen yazarın hangi dönem edebiyatına mensup olduğu, hangi şartlarda öykü ve roman yazdığı, eserlerinde kullandığı dil ve üslubun teknik açıdan ne kadar kusursuz olduğunu, sanatını özgün bir şekilde yazdığını bilmemizi sağlayacaktır.

Çalışma bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde İran öykücülüğü ve romancılığından bahsedilmektedir. Birinci bölümde Zoyâ Pîrzâd'ın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Zoyâ Pîrzâd'ın *Adet mî Konîm* adlı romanının teknik açıdan çözümülemesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fars edebiyatı, Zoyâ Pîrzâd, *Adet mî Konîm*

ABSTRACT

MASTER THESIS

TECHNICAL ANALYSIS OF ZOYÂ PÎRZÂD'S NOVEL ADET MÎ KONÎM

Neval AŞAN

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Asuman GÖKHAN

2024, 111 pages

Jury: Assoc. Prof. Dr. Asuman GÖKHAN

Assoc. Prof. Dr. Yasemin YAYLALI

Assist. Prof. Dr. Nurgül BAĞCI

In Modern Persian Literature, women writers took an active role in literature after 1979, especially after the 1990s. Zoya Pîrzâd is one of these female writers, and even one of the most important.

This study will enable us to know which period of literature the writer mentioned belongs to, under what conditions she wrote stories and novels, how technically perfect the language and style she uses in her works are and that she writes her art in an original way.

The study consists of an introduction and two chapters. In the introduction section, Iranian storytelling and novel writing are mentioned. In the first part, information is given about Zoyâ Pîrzâd's life, literary personality and works. In the second chapter, a technical analysis of Zoyâ Pîrzâd's novel *Adet mî Konîm* was made.

Key Words: Persian literature, Zoya Pîrzâd, Adet mî Konîm

ÖNSÖZ

Sanat, sanatkarların hayat ve tabiat karşısında edindiği soyut düşünce, hayal ve intibaları herhangi bir malzeme ile somuta taşıyıp estetik bir objeye dönüştürmesiyle hayat bulur. Sanatın varlığında mutlak manada ihtiyaç duyulacak malzeme; dil, taş, mermer, ahşap, ses ve renktir. Edebiyat, şair ve yazarın doğuştan getirdiği sanat kabiliyeti ile zihni, ruhu ve muhayyilesini eseri üzerine teksif etmesi sonucu var ettiği bir dil sanatıdır.

Önceki dönemlerde kadınlara okuma yazma öğrenme izni verilmemiş olmasına rağmen İran’da bu dil sanatını en etkili kullanan kesim kadın yazarlar olmuştur. İleriki zamanlarda başlayan kadın hareketleriyle birlikte okuryazarlık oranı arttı ve böylece kadınlar toplumsal bilincin gelişmesine sebep oldular. Zaman zaman erkek yazarlardan daha iyi betimlemeler yaparak edebiyatta kendilerine yer edinebildiler.

İran’da kadın öykücülüğünün seyri dünya edebiyatının yeni ekolleri arasındaydı. İranlı kadın öykü yazarları, dünyadaki kadın öykü yazarları kadar tecrübeye sahipti. Kadın yazarlar, toplumsal ve tarihi öyküler haricinde feminist, ailevi, psikolojik ve anı yazarlığı tarzında öykülere de yönelmişlerdir. Her biri kendine özgü üslup ve ekolü geliştirmişlerdir.

Bu çalışmada kadın hareketinin bir parçası olan ve kadınların toplumsal sorunlarıyla yoğunlaşan çağdaş yazarlardan Zoyâ Pîrzâd ve onun *Adet mî Konîm* adlı romanı üzerinde inceleme yapıldı. Yazarın *Adet mî Konîm* adlı romanının teknik olarak incelenmesi üzerinde duruldu.

İranlı romancı ve öykücü Zoyâ Pîrzâd 1952 yılında Abadan’da doğdu. Edebiyat dünyasına ilk olarak kısa öyküleriyle giren yazar, eserlerini Farsça kaleme almıştır. Pîrzâd’ın eserleri dünya çapında üne sahiptir. Gerek İran edebiyatına gerekse Ermeni Diaspora Edebiyatı’na yeni bakış açıları kazandırmıştır. Eserlerinde genellikle kadınların dünyasını dramatik bir şekilde ortaya koymuştur.

Çalışmamız bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde İran öykücülüğü ve romancılığı hakkında bilgiler verildi. Birinci bölümünde Modern İran edebiyatının güçlü kalemlerinden Zoyâ Pîrzâd’ın hayatı, edebî kişiliği ve eserlerine yer

verildi. İkinci bölümde ise ‘‘*Adet mi Konîm*’’ adlı eserinin teknik açıdan çözümlemesi yapıldı.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bu alanda bana araştırma fırsatı sunan,yapmış olduğu yönlendirmelerle çalışmamı zenginleştiren ve bana yürekten güvenen danışman hocam Doç. Dr. Asuman GÖKHAN’ a,

Tez sürecimin tamamında bilgilerinden çokça faydalandığım, bitirmem için beni sürekli yüreklendiren, bıraktığımda harekete geçmem için elinden gelen her şeyi yapan kıymetli arkadaşım Dr. Gülden ALTINTOP TAŞ’a,

Çalışma süresince önerilerinden faydalandığım değerli arkadaşlarım Dr.Nurgül BAĞCI’ ya, Dr. Şebnem Şerife ŞAHİNKAYA’ ya,

Hayatım boyunca her zaman arkamda olan bana güvenen ve her anlamda destek olan canım annem Semra YUVANÇ’ a,

Bu süreçte stresimi çeken ve sabrıyla bana yol gösteren, beni sürekli motive eden sevgili eşim Ömer AŞAN’ a ve beni hiç yalnız bırakmayan biricik oğlum Kayra AŞAN’ a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

‘‘Bu tezi, ebediyete intikal etmiş canım, can direğim babam Nurettin YUVANÇ’ a ithaf ediyorum.’’

Neval AŞAN

Erzurum-2024

GİRİŞ

İRAN ÖYKÜCÜLÜĞÜ VE ROMANCILIĞI

Sanat, sanatçıların doğa ve yaşamdan beslenip edindiği soyut duygu ve düşünceleri kullandığı malzemeler ile somuta taşıyıp estetik bir hal alır. Sanat için gerekli malzeme ses, söz, renk aşıdır. Edebiyat; diğer adıyla yazın veya literatür, dil aracılığıyla duygu, düşünce, hayal, olay, durum veya herhangi bir olgunun edebî bir tarzda ve etkili bir şekilde yazılı veya sözlü anlatımını gerçekleştiren; malzemesi söz ve ses, muhatabı insan olan bir sanat dalıdır. Edebiyat, şair ve yazar birçok kişinin ilgisini üzerine çekmiş olan güzel sanat dalıdır. Çünkü edebiyat, geçmişten bugüne güzeli anlatmak için hep var olmuştur.¹

Öykü ve roman, edebiyatın söz incileridir. Her sanat eseri gibi öykü ve roman da kendisine iyi okuyucu arayan edebi türlerdir. Çoğu okuyucu öykü ve romanı boş vakit eğlencesi olarak görüp öylesine okumaktadır. Halbuki bu türler, içerisinde nice hazlar ve hazineler saklar.²

Öykü ve roman modern zamanların anlatmaya bağlı edebî türleridir. Diğer edebî türlerde olduğu gibi öykü ve roman da kendilerine has bir yapıya sahiptir. Ancak bu türlerin diğer türlerden ayrılan yanları da vardır. Öncelikle bu edebî türlerin kendi mantıkları içinde bağımsız bir özellikleri vardır. Onlar kendi anlatım türlerinin dışında pozitif bilimlerden de faydalanıp beslenebilmiş ve bugünlere gelebilmiş başarılı türlerdir.³

Roman ve öykü, mesnevi tarzında eskiden beri İran edebiyatında mevcuttu. Uzun kahramanlık ve aşk hikayeleri grubunda olan bu eserlerin en güzel örnekleri Firdevsî'nin (Hakim Ebul-Kasım Firdevsî Tusi, ö. 1020) *Şahnâme*'nde, Fahreddin-i Gurgânî'nin *Vîs u Râmîn*'inde ve Nizâmî'nin *Hamsesi*'nde görülebilir.

İran Meşrutiyet ortamının oluşmasında ve gelişmesinde etkili rol oynayan bir reform hareketi başlamıştır. Dönemin aydınları Avrupa'nın etkisiyle kanun ve düzenin, istibdad ve zorbalığın yerini almasını; bilim ve bilginin cehaletin ve karanlık

¹ İsmail Çetişli, *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*, Akçağ Yayınları, Denizli 2008, 12.

²Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, 13.

³Mehmet Tekin, *Roman Sanatı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2012, 9.

düşüncelerin yerine geçmesini ve mevcut toplumsal ilişkilerin toplumsal Avrupai ilişkilere dönüşmesini arzularlar. Bunlar Meşrutiyet edebiyatının en önemli özellikleridir. Bu dönemde eskilerin yerine yenilerin kabul edilmesi düşüncesi İran aydınlarının Avrupa kültürüne ve düşüncesine hayran kalmasına sebebiyet verir ve bundan ötürü İran'ın geri kalmışlığı sürekli eleştirilir.⁴

İran'da XIX. yüzyılda Kaçarlar Dönemi'nde başlayıp İran Meşrutiyet Devrimi'yle gelişim gösteren edebiyattaki değişim geçmişi çok öncelere dayanan İran edebiyatına yepyeni bir çehre kazandırmış; piyes, öykü ve roman gibi yeni edebî türler bu edebiyatta yerini almıştır. Bilimin ve kültürün yayılmasına öncülük edenler, söz sanatlarıyla yoğrulmuş anlatıma karşı çıkmış ve bundan dolayı toplumun bilinçlenmesini ve siyasi değişimlerin gerçekleşmesini sağlayacak bir edebiyat talebinde bulunmuşlardır.⁵

Çağdaş roman ve öykücülük bugünkü halini alıncaya kadar bazı safhalardan geçmiştir. İran Meşrutiyet Devrimi'yle birlikte nesirde ciddi anlamda sadeleştirilme yapılmıştır. Ebu'l-Kasım Kâimmakam, Rızakuli Han Hidayet, Şeyh Ahmed-i Ruhî, Mirza Melkum Han, Emînüddeve, Mirza Aka Han-ı Kirmanî hatta Nâsiruddin Şah ve bazı şehzadeler nesrin sadeleşmesine öncülük edip eserlerinde halkın anlayacağı dili tercih etmişlerdir.⁶

Buna bağlı olarak roman ve öykücülük İran edebiyatında yol almaya başlamış, dilde sadeleşmeye Avrupa'ya giden İranlı öğrencilerin ve aydınların da büyük katkısı olmuştur. Hatta eserler herkes tarafından okusun diye tercüme faaliyetleri başlamıştır. Tıpkı Türk edebiyatında olduğu gibi İran edebiyatında da roman, ilk olarak çeviriler yoluyla edebiyata girmiştir. Mesela; her iki edebiyatta da ilk olarak Fenelon'un *Telemak* adlı eseri Türk edebiyatında Yusuf Kamil Paşa, İran edebiyatında ise Ali Han Nâzımmül-ulum tarafından çevrilmiş ve edebiyat dünyasına yeni bir soluk gelmiştir.

Çeviri romanlar daha basım aşamasındayken yerli romanlar yazılmaya başlanmıştır. Bunların en önemlileri Tâlibof'un *Sefîne Tâlibî*, Hacı Zeynülabidîn-i Merâğa'nın *Seyahatnâme-i İbrahim Beg*'i sayılabilir. Yine Türk edebiyatında nasıl Arapça ve Farsçanın etkisinden kurtulmak isteyen öğrenci ve aydınlar Batı'ya yeni dil

⁴ Hasan-i Mîr Âbidînî, *İran Öykü ve Romanının Yüzyılı* (çev. Derya Örs), Nüsha Yayınları, Ankara 2002, 10.

⁵ Asuman Gökhan, *Çağdaş İran Romancılığında Feriba Vefi*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2019, 2-3.

⁶ Mehmet Kanar, *Çağdaş İran Edebiyatının Doğuşu ve Gelişmesi*, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2013, 114.

ve edebiyat öğrenmeye gitmişlerse İran edebiyatında da Arapçanın etkisinden kurtulmak istenmiş ve aynı yol izlenmiştir. İlk zamanlarda teknik oldukça kusurludur fakat elli yıl içerisinde kalemi güçlü yazarlar tarafından teknik kuvvetlendirilmiştir. Eski zamanlarda romanın yerini her iki edebiyatta da mesneviler tutmuştur yani anlatılmak istenen olay ne konuda olursa olsun (aşk, kahramanlık, öğreticilik, eleştiri vs.) manzum olarak yazılmıştır.

İran Meşrutiyet Devrimi'nden sonra nesir önem kazanmıştır. İran'ın ilk romanları biçim ve içerik yeniliği bakımından İran edebiyatında yepyeni bir oluşumdur ve Fars nesrinde yeni bir dönem başlatılmıştır. Bu edebiyat toplumda sınıfsal mücadele dönemini yansıttığından göz önüne aldığı toplum kitlelerinin psikolojisini, amaçlarını açıkça gösterir.⁷

Batı tarzı ilk hikaye Cemalzâde'nin *Yekî Bûd Yekî Nebûd* (Bir Varmış Bir Yokmuş) adlı altı hikayeden oluşan eseridir. İran'da buna benzer birçok Batı tarzı hikayeler yazılmıştır. Ancak İranlı yazarlar kelimeleri çoklu anlamda kullandıkları için yakın anlamlı birkaç kelimeyi aynı anlamda kullanmışlardır. Bu sebeple birçok kelimenin anlamı ayırt edilememiştir. Ayrıca İran hikayelerindeki kahramanlar ve hikayenin kuruluş tarzları romanın doğal sınırını aştığı gibi sahte bir görünüm de kazanmaktadır. Bu kahramanlık destanlarının en önemlileri XI. ve XII. yüzyıllarda kaleme alınan mensur *İskendernâme* ve *Semek-i Ayyar*'dır.⁸

Roman ve özellikle öykü, gün geçtikçe halk özellikle aydınlar arasında kendisine yer edinmiş ve layık olduğu yere ulaşmıştır. Böylece öykü edebiyatı şahların, saraylıların elinden çıkıp genele yayılmıştır.

⁷ Hasan-i Mîr Âbidînî, *İran Öykü ve Romanının Yüzyılı* (çev. Derya Örs), Nüşa Yayınları, Ankara 2002, 10.

⁸ Muhammed-i İsti'lâmî, *Çağdaş İran Edebiyatı Hakkında Bir İnceleme*, (çev. Mehmet Kanar), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981, 40-41.

BİRİNCİ BÖLÜM

İRAN ROMANCILIĞINDA ZOYÂ PÎRZÂD

1.1. ZOYÂ PÎRZÂD'IN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1.1. Hayatı

Modern İran Edebiyatı'nın kadın yazarlarından olan Zoyâ Pîrzâd, 1952 yılında İran'ın Abadan şehrinde İran'da yaşayan Ermeni asıllı bir ailenin kızı olarak dünyaya gelmiştir. Annesi İran'da yaşayan Ermeni topluluğundan, babası ise İran'da yaşayan Azerilerdendir. İki oğlu vardır. İran'ın Tahran şehrinde yaşamaktadır.⁹ Zoyâ Pîrzâd, İran edebiyatının önemli simaları arasında yer alır. Özellikle öykü ve romanlarıyla dünya çapında tanınan yazar hem İran'da hem de Ermenistan'da tanınmaktadır. Ayrıca İran edebiyatı okurlarının dışında Ermeni diasporası tarafından da ilgiyle takip edilmektedir.

Kadın toplumsal bir varlık olarak İran Meşrutiyet Devrimi yaşandığı zaman edebiyata girer ve yaşadıkları sorunlar nedeniyle toplumsal romanların ana karakterini oluşturur. Modern İran Edebiyatı'nda kadın yazarlar, 1979'dan sonra edebiyatta yer edinmiş 1990'da edebiyatta daha aktif olup daha çok yazmışlardır. Özellikle İran İslam Devrimi'nden sonra İranlı kadın yazarların sayısında önemli bir artış yaşanmıştır.

Zoyâ Pîrzâd da bu kadın yazarların en önemlilerinden biridir. Yazarın 1990'lı yıllardan sonra kısa öyküleri çeşitli dergilerde yayımlanan, Modern İran Edebiyatı'nda özellikle roman ve kısa öykücülükte önemi bir yere sahip olan Pîrzâd, öykülerinde daha çok ev hanımlarının küçük, gizli ve yalnız dünyasını ve onların içsel sorunlarını dramatik bir şekilde anlatmış, İran halkının sıradan insanlarını ve bu insanların aile yaşamlarını eserlerine konu edinmiştir.¹⁰ Zoyâ Pîrzâd, Ermeni bir kadın yazar olarak İran'da yaşamasına rağmen hiç çekinmeden kadınlarla ve kadınların sosyal problemleriyle yakından ilgilenmiştir ve bunları kendine has anlatımıyla ortaya koymuştur.

⁹ Aylin Satun Olsun, *Duvar Arkasında Fısıltılar (1)*, <https://aylinsatunolsun.com/duvar-arkasinda-fisiltilar1/E. T. 24.05.2023>).

¹⁰ Şerife Yerdemir, *Modern İran Edebiyatında Kadın Yazarlardan Olan Zoyâ Pîrzâd ve Onun Se Kitap İsimli Mecmuasındaki Kadın Karakterler*, Hece Yayınları, Ankara 2016, 255.

Eserlerini Farsça kaleme alan yazar, öykülerindeki anlattığı kişilerin baş başa kaldığı sorunları, iç dünyalarında yaşadıkları sıkıntıları çok sade ve akıcı bir dille ifade ettiğinden bu alandaki başarısı onu aynı dönemde yaşayan kadın yazarlardan daha ileriye taşımış ve bu durum eserlerinin birçok dile tercüme edilmesine sebep olmuştur.

Zoyâ Pîrzâd, yazdığı ilk öykülerini 1990'lı yıllardan sonra sanki bir duvarın arkasından konuşuyormuşcasına okuyucularına ulaştırmaya çalışmıştır. Yazıları İran edebiyatında çok geç tanınmasına karşın son derece büyük itibar kazanmış ve edebi alanda kalıcılığı yakalamıştır.

Yazar ilk romanı olan *Çerâğhâ Râ Men Hâmûş Mî Konem*(*Işıkları Ben Söndürürüm*) öncelikle kadının feminist kişiliğinin anlaşılmasına örnek olacak bir romandır ve 2001 yılında yayınlanmıştır. Pîrzâd, çeşitli dillere tercüme edilen bu romanıyla 2002 yılında yılın en iyi romanı olarak Mehregan Edebiyat ve Hooshang Golshiri edebiyat ödülüne layık görülmüştür.

Yazarın ikinci romanı ise 2004 yılında yayınlanan *Adet mî Konîm* (*Alışacağız*) adlı romanıdır. Bu eserinde yazar, önceden yazdığı öykü ve romanlarından farklı olarak toplumdaki burjuva sınıfının hikayesini konu edinmiştir.¹¹

1991 yılında öykü yazmaya başlayan yazar 1995 ve 1998 yıllarına kadar üç öykü kitabı kaleme almış ve bunları 2002 yılında *Se Kitâb*(*Üç Kitap*) adı altında tek kitapta toplamıştır.

Zoyâ Pîrzâd aynı zamanda tercüme çalışmaları da yapmaktadır. Luyis Karvul'un *Acayip Bir Bodrumda* adlı öyküsünü ve Japon şiirinden seçmeler olan *Kurbağanın Sıçrama Sesi* isimli bir derleme kitabını Farçaya çevirmiştir.

Yazar bugüne kadar birçok ödüle layık görülmüştür. *Taam-i ges-i hurmâlû* (*Hurmanın Kekremesi Tadı*) adlı hikayesi, 1997 yılında Kısa Öykücülüğün XX. Yılı Ödülü'nü almıştır. *Yek rûz mânde be-eyd-i pâk* (*Pakalya'ya Bir Gün Kala*)adlı kitabı 1999 yılında yılın kitabı ödülüne layık görülmüştür. *Çerâğhâ Râ Men Hâmûş Mî Konem* (*Işıkları Ben Söndürürüm*) adlı kitabı 2001 yılı Peka'nın Mehregân-i Edeb en iyi romanı seçilerek yılın kitabı ödülünü almıştır.¹²Yine aynı eser, 2001 yılının Bûnyâd-i Huşeng-i

¹¹ Gamze Yüçetürk ve Serpil Yıldırım, *Arap ve Fars Kadın Öykücülerden İnciler*, Hece Yayınları, Ankara 2016, 7.

¹² Yerdemir, 257.

Gulşîrî'nin en iyi romanı ödülünü almış ve aynı yıl Yelda Edebiyatı ödülüne ayrıca İslamî İrşad ve Kültür Bakanlığı tarafından da Sanat ve Edebiyat Şövalyelik Nişanı'na layık görülmüştür.

1.1.2. Edebî Kişiliği

İran edebiyatında var olan tüm dünya edebiyatlarında olduğu gibi zaman içerisinde kültürel, sosyolojik ve siyasi bakımdan değişimler ve gelişimler olmuştur. Kadın yazarların kimliklerinde de değişiklikler olmuş ve yüksek eğitilmiş İranlı kadın yazarlar Modern İran Edebiyatı'nda isimlerini sıkça duyurmaya başlamışlar ve onu da beklenenin aksine başarmışlardır.¹³

XIX. yüzyıldan sonra çeşitli feminist ayaklanmalar meydana gelip kadın hakları konuları masaya yatırılmaya başlanınca kadınların kültür, toplum, siyaset ve aynı şekilde edebiyat sahnesindeki görüşleri çeşitli şekillerde var olup kadınları bu cesur davranışları sonucunda feminist edebiyat hayat bulmuş ve İran'da feminizm düşüncesi beklenmedik bir şekilde hızla yayılmıştır.¹⁴

Modern İran Edebiyatı'nın güçlü kalemlerinden Zoyâ Pîrzâd da bu feminist hareketlere katılmış ve bu konuda kadınların gür sesi olmuştur. Romanlarının ve öykülerinin kahramanları genel itibarıyla kendilerini keşfedip tanımaya çalışan kadınlardır. Bu kadınların hayat karşısında verdikleri mücadeleler, yapmak istedikleri şeyler ve arzuladıkları hayat yazarın ilgi alanı olmuş, İran'ın sıradan aile hayatı yaşayan kadınlarının bu durumlarını eserlerine konu edinmiştir. Bunların anlatırken sade, açık, anlaşılır bir dil kullanmıştır. Çünkü yaşanan problemleri herkesin rahatça okuyup anlayabilmesi için erkek yazarlar gibi entelektüel olmaya ya da görünmeye hevesli değillerdir. Konuyu nasıl anlatacaklarına odaklanmışlardır. Bu yüzden anlatımlarında süslü ve ağdalı dilden kaçınmış, felsefi içeriklerden de uzak durmayı tercih etmişlerdir. Üslubu her ne kadar eğlendirici, esprili olsa da okuyucuda merak uyandıran bir boyuta ulaşmıştır.¹⁵

¹³ Berna Karagözoğlu, *Modern İran Edebiyatında Kadının Yeri*, Hece Yayınları, Ankara 2018, 101

¹⁴ Masoumeh Khonakdar Tarsi, *Modern Edebiyatta Feminist Bakışların Ortaya Çıkmasında İranlı Kadın Şair ve Yazarların Rolü*, (çev. Serpil Yıldırım) Ankara 2018, 129.

¹⁵ Olsun, "İran'ın Yaşayan Kadın Yazarlarından Seçme Kitaplar"

<https://aylinsatunolsun.com/tr.E.T. 24.05.2023>.

Zoyâ Pîrzâd, iç monolog ve iç diyalog anlatım şeklini kullanmıştır. Eserlerinde anlatıcı kendisidir ve kendi derdini, yaşadığı problemleri, çektiği sıkıntıları aslında kendisine anlatmış başka bir deyişle kendi kendinin psikologu olmuştur. Bununla birlikte genellikle anlatıcısının içsel konuşmalarına büyük yer verdiği öykülerinde ne anlatırsa anlatsın yaşanan sorunlara okuyucuyu da büyük bir ustalıkla olayın içine dahil edebilmiştir. Yazar, bazen çocuksu bazen ciddi bir üslup anlayışıyla okuyucuyu şaşırtabilmiştir. Abartmayı öykülerine başarılı bir şekilde ilıştiren yazar, hayal gücünün insanları alıp götüren duygusunu da eserlerinde başarılı bir şekilde ortaya koymuştur. Yazdığı eserlerinde diyalogun etkili bir işlevi vardır ve sürekli birileri içini dökme telaşındadır.

Pîrzâd, roman ve öykülerinde betimlemeleri de çok sık kullanmıştır. Öyle ki okuyucu sanki o yerlerde yaşıyormuş hissini alır. İranlı kadınların iç duygularını ve bu duyguları dışarıya atıp o çevreyle çatışmalarını etkileyici bir şekilde betimlemeye özen göstermiştir. Bunu yaparken de çok başarılı olmuştur. Öykülerinde en ufak ayrıntıları bile tasvir etmiştir. Öykünün anlatıldığı ortamlar başarıyla okuyucunun gözünde canlanacak niteliktedir. Dış çevrenin dışında içsel kalmış duygu ve düşünceleri en güzel şekilde tasvir etmeyi başarabilmiştir. Bundan dolayı okuyucu olayın yaşandığı çevreyle ve anlatılan karakterlerle bütünleşir.

Pîrzâd, kelimelerle resim çizme sanatındaki ustalığını toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve birey ile toplum arasındaki çelişkiyi ustalıkla gösterir. Yazar, kendine has üslubuyla bazı öykülerinde karakter ve anlatmış olduğu olayın sonucu hakkında okuyucuya fazla bilgi vermez. Bir takım bilgilerin üstü kapalı kalır. Bu durum okuyucuda merak duygusu uyandırır ve anlatılan olaylar tam olarak açığa kavuşmaz. Bu da modernizm akımıyla ilgilidir. Modern yazarlar kendi etrafındaki dünyada belirsizlik ilkesine inanır ve öykülerinde anlattıkları karakterlerin anılarını zihinsel çağrışımlarla gerçeğe ulaştırır. Modern öykülerde ana karakterin diğer özelliği onun zıt karakterinin olmasıdır. Kahramanlar daha çok pasif ve kabullenici bir kişiliğe sahiptirler. Pîrzâd'ın eserlerinde kahramanların bu özelliğini de çokça görmek mümkündür.

Pîrzâd'ın bazı öykülerinde serim, düğüm ve çözüm bölümleri bir arada olmayabilir. Bazı öykülerinde sadece yaşanan anı, yaşamdan sadece bir kesiti sunar. Bu Rus yazar Çehov tarzı yani durum öykücülüğüne girer. Tıpkı Türk edebiyatında Sait

Faik Abasıyanık'ın kesit öykücülüğündeki anlatım tarzını ve Memduh Şevket Esendal'ın telgraf üslubuna benzer bir üslup yaratır.

Yazdığı bazı öykülerde, öyküye sondan başlar ve geçmişe doğru yol alır. Geçmişte yaşanan olayları kesitler halinde anlattıktan sonra bir karakterin çocukluğuna veya gençliğine döndükten sonra tekrar yaşanan anı anlatır. Bazen tekrar geçmişe döner, geçmişle yaşanan an arasında bağ kurar. Bu zihinsel yolculuklardan sonra bazen öyküyü okuyucuda merak uyandırmak için sonlandırmaz ve bazen de öyküyü başlattığı noktaya getirir.¹⁶

Tüm modernist yazarların yaptığı gibi Pîrzâd da realistlerin bilinen yöntemi olan krolonojik bir zaman anlatımına uymaktansa zamanın döngüsünü bozarak geriye dönüş ve bilinç akışı tekniğini kullanıp olay örgüsünü belirsizliğe sürükler.

Geriye dönüş tekniğinin sağladığı yarar kadar olayın gidişatını bozan bir niteliği de vardır.¹⁷ Yazar, bu durumu dikkate almış ve geriye dönüş tekniğinin içine bilinç akışı tekniğini ilâştirerek roman ve öykülerine yeni bir boyut kazandırmıştır. Geriye dönüş tekniğinin içinde geriye bakış tekniğini de değerlendirmek mümkündür.¹⁸ Yazar bazı eserlerinde geriye bakış tekniğini kullanıp ayrıntılarda boğulmadan olayı okuyucuya ulaştırıp anlattığı olayın okuyucunun zihninde pekişmesini sağlar.

Yazarın eserlerinde kullandığı zaman hem yakın hem de uzak geçmiştir. Geçmiş zaman roman için geçerli olan zamandır her şeyin içinde kurgulandığı şimdiki zaman dilimi gerçek zaman olsa bile.

Pîrzâd, öykü ve romanlarında İran'da yaşayan insanların yaşam şartlarının daha iyi görülüp analiz edilmesini sağlamak adına farklı sosyal geçmişe sahip olan ancak aynı kimlik sorunlarını yaşayan farklı nesillerden kadınları bir araya getirir. Anneanne, anne, teyze, torun gibi. Bunun dışında genellikle kadın, çocuk, çalışanlar ve İran toplumunun XIX ve XX. yüzyılında yaşayan sıradan ailelerini anlatır. Yazar bu kadınlar neye inanırsa inansın, hangi hayatın içinde yoğrulursa yoğrulsun hangi kültüre sahip olursa olsun bu kadınların yaşadığı tüm sıkıntıları, toplumda ikinci sınıf muamelesi gördüklerini ve bunlarla her zaman savaşmak zorunda kaldıklarını, eşlerinden, eşlerinin

¹⁶ Maureen Murdock , “Zoyâ Pîrzâd'ın Adet mi Konim Romanındaki Kadın Kahramanların Yolculuğu” 3. .maryam_eessmm1441@yahoo.com

¹⁷ Tekin, 259.

¹⁸ Tekin, 261.

ailelerinden ve hatta kendi ailelerinden bile istedikleri ilgiyi göremediklerini bağıra çağıra anlatmak istemektedir.¹⁹ İngiliz edebiyatının herkes tarafından tanınan feminist yazarı Virginia Woolf ve Türk edebiyatının güçlü feminist kalemleri Adalet Ağaoğlu, Sevgi Soysal ve Leyla Erbil gibi.

Zoyâ Pîrzâd, yazdığı eserleri, takındığı tavırlar ve geliştirdiği teknikler ile İran edebiyatına büyük bir katkıdır. O, gelecek nesiller için ilham kaynağı olacaktır.

1.2. ZOYÂ PÎRZÂD'IN ESERLERİ

1.2.1. *Işıkları Ben Söndürürüm*

Bu eser, İranlı yazar Zoyâ Pîrzâd'ın 2001 yılında yayınladığı ilk romanıdır. Yazar bu eserini Farsça kaleme almıştır ve bu eseriyle İran'da büyük başarı kazanmıştır. Eser günümüzde birçok dile çevrilmiştir.²⁰ Türkiye'de ise yazarın bu eseri 2008 yılında Aras Yayınları tarafından çıkarılmıştır. Pîrzâd'ın eserlerinin çoğunda olduğu gibi bu eserinde de kadın sorunlarının ilk sırada geldiği yayınevi tarafından şöyle ifade ediliyor: ‘ ‘ Etnik kökenine, ait olduğu sınıfa, yaşam tarzına bakılmaksızın kadınların maruz kaldığı, çoğu zaman görünmez olan baskıları, ötelenmişlik, yalnızlık duygularını, yepyeni kadınca bir bakış açısıyla gözlerimizin önüne seriyor.’’²¹

Eserin olay örgüsü sadedir ve eserde günlük hayatta rastlanabilecek birçok olay anlatılır. İran'da yaşayan Klaris adlı Ermeni bir kadının etrafında gelişen olaylar anlatılırken aynı zamanda anlatılan tüm kişilerin psikolojik tahlilleri de yapılmaktadır. Romanda, İran'da yaşayan Ermeniler ile ilgili bilgiler yer alsa da daha çok kadının toplumdaki yeri eleştirilmiştir. Olaylar 1965 yılında Abadan'da geçmektedir ve İran tarihi ile ilgili bilgilere baktığımızda o dönem yabancı petrol şirketlerinin İran'da var olduğu görülmektedir.

Aynı zamanda etnik kökeni, aidiyeti, yaşam biçimi ve belirlenen sınırların ötesine geçmesi yasaklanan bir kadının eşine olan duygularının körelmesi ve üç çocuğuyla birlikte sıkışıp kaldığı dar toplumsal çevre, kendi hayatını ve isteklerini daima erteleyen

¹⁹ Yüçetürk ve Yıldırım, 93.

²⁰ Zoyâ Pîrzâd, *Işıkları Ben Söndürürüm*, (çev. E. Yakut) Aras Yayıncılık, İstanbul 2008, 2

²¹ <https://www.arasyayincilik.com/tr>(E.T. 01.08.2024).

ancak bir süre sonra oturdukları semte yakışıklı bir adamın taşınmasıyla adeta yeniden doğan kadının yaşadığı duygular konu edinir.²²

Ermenilerin romana yansıyan kültürel yapısı ile ilgili en çok değinilen konulardan biri de Ermenilerin yemek kültürüdür. Ancak bu kültür yaşlı insanlar tarafından ne kadar korunmaya çalışılırsa çalışılsın Amerikan hayranlığı ile bu kültürün kaybolacağı işaretleri verilmektedir. Romanda geçen gençlerin en sevdiği yemek ‘fish’ ve ‘chips’ tir. Romanda İngilizce kelimeler kullanılmaktadır ve Ermeni topluluğunun Farsçayı çok da iyi konuşmadığı okuyucuya aktarılan başka bir veridir. Çünkü Ermeniler kendi aralarında Ermenice konuştukları için Farsçaya çok ilgi duymamaktadırlar.

Bir kadının günlük hayatının bir yansıması olan bu romanda İran Ermenilerinin diasporada olmamalarına karşın kültürel kimliklerini kaybetme konusunda endişe yaşadıkları görülmektedir.

1.2.2. Üç Kitap

1991 yılında öykü yazmaya başlayan yazar 1995 ve 1998 yıllarına kadar üç öykü kitabı kaleme almış ve bu eserleri daha sonra 2002 yılında *Se Kitap (Üç Kitap)* adlı altında tek bir kitapta toplamıştır.²³ Zoyâ Pîrzâd’ın *Se Kitap (Üç Kitap)* adlı eseri : ‘ ‘*Mesl-i heme-i-Arshâ (Bütün Akşamlar Gibi), Taam-i ges-i hurmalû (Hurmanın Kekremesi Tadı) ve Yek rûz mânde be-eyd-i pâk (Paskalya’ya Bir Gün Kala)* olmak üzere üç öykü kitabının bir araya getirilmesiyle meydana gelmiştir.²⁴ *Mesl-i heme-i-Arshâ (Bütün Akşamlar Gibi)* adlı bölüm on yedi kısa öyküden oluşmaktadır. İkinci bölüm olan *Taam-i ges-i hurmalû da (Hurmanın Kekremesi Tadı)* beş kısa öykü bulunmakta ve son bölüm olan *Yek rûz mânde be-eyd-i pâk (Paskalya’ya Bir Gün Kala)* adlı öyküsü *Hestehâ-yi âlbâlû (Vişne Çekirdekleri), Gûşmâhîhâ (İstiridyeler) ve Benefşehâ-yi sefîd (Beyaz Menekşeler)* adlı üç kısa hikayeden oluşmaktadır.

Pîrzâd, nehir roman özelliği taşıyan bu eserinde kendi inancı kapsamında İran’daki Ermeni topluluğunun İran toplumuyla olan dini, siyasi ve toplumsal ilişkilerini irdelemeyi başarmış, Fars edebiyatına, Ermeni Diaspora Edebiyatı’na özgü anlatımıyla

²² Olsun, ‘ ‘İran’ın Kadın Yazarlarından Seçme Kitaplar’ ‘, <https://aylinsatunolsun.com/tr>.(E.T. 23.05.2023).

²³ Olsun, ‘İran’ın Yaşayan Kadın Yazarlarından Seçme Kitaplar’ ‘, <https://aylinsatunolsun.com/tr>.(E.T. 23.05.2023).

²⁴ Yerdemir, 257.

da yeni bir soluk getirmiştir. Yazar bu eserinde, Ermeni-Fars kimlik yapısına genel olarak Ermeniler-Farslar; özel olarak ise Şii-Müslüman topluluğu arasındaki ilişkilerde öteki olacak şekilde önemini vurgulamıştır.

Pîrzâd, eserlerinin çoğunda olduğu gibi bu eserinde de orta tabakada yer alan toplum bireylerinin özellikle de kadınların yalnızlıklarını, sıradan hayatlarını, toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve birey ile toplum arasındaki çekişmeyi tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermiştir.²⁵

Pîrzâd'ın bu eseri başta 2002 Hooshang Golshiri Edebiyat Ödülü²⁶ olmak üzere çok sayıda ödül almış ve İran'ın yanı sıra birçok ülkede de yayınlanmıştır.

1.2.3. *Bütün Akşamlar Gibi*

Pîrzâd, ilk eseri olan bu öyküyü 1991 yılında kaleme almıştır. Yazar, bu eserinde uyuşukluk, solgunluk ve sıradanlıktan bıkan kadınların hayatına dair önemli ipuçları sunar. Aile içinde yaşanan sorunları ya da sıkıntıları dış dünyaya yansıtmama kaygısı içinde olan ev hanımlarının gündelik ve sıradan sorunlarını ele almıştır. Bu eser Pîrzâd'ın ilk öyküsüdür ve içinde on yedi kısa öykü barındırır. Tüm öykülerde dikkat çeken en önemli unsur karakterlerin hepsinin kadın olmasıdır. Bu öykülerdeki aile içi problemlerin yanında ev hanımı olan kadınların günlük işlerine de yer verilmiştir. Bu öyküde yazar, orta sınıf kadınların iç yalnızlığını gözler önüne sermektedir.²⁷

1.2.4. *Hurmanın Kekremsi Tadı*

Pîrzâd'ın bu öyküsü 1997 yılında yayınlanmıştır. Yazar bu öyküde, insanların yaşamlarındaki duraksama dönemlerini ve bu dönemde uzun uzun düşüncelere dalan insanları anlatır ve daha çok çalışan kadınların hayatlarını konu edinmiştir. Her ne kadar bu öyküde Pîrzâd, kadınların aile hayatının sorunlarına yer vermişsen de kadın karakterler bu öykülerde ruhsuzluktan ve sıradanlıktan kurtulmayı başarmışlardır. Başka bir deyişle bu öyküdeki kadın karakterlerin hayata bakışları sadece mutfaktan ibaret

²⁵ Yerdemir, 272.

²⁶ Olsun, E.T. 23.05.2023.

²⁷ Olsun, 'İran'ın Yaşayan Kadın Yazarlarından Seçme Kitaplar' <https://aylinsatunolsun.com/tr>. (E.T. 01.08.2024).

değildir. Çarpıcı bir üslupla kadınların hayatlarını konu eden Pîrzâd, bu eseriyle 1997 yılında Öykü Edebiyatı'nın Yirmi Yılı Ödülünü almıştır.²⁸

1.2.5. *Paskalya'ya Bir Gün Kala*

Zoyâ Pîrzâd, *Paskalya'ya Bir Gün Kala* adlı eserinde, İran'daki Ermenilerin zorla yerinden edilmelerini anlatır. İran'da yaşayan Ermenilerin karma kimliklerine rağmen eski nesil Ermenilerin genellikle birleşik bir kimlik kavramına sahip olduklarını ileri sürer. Ancak Pîrzâd'ın yeni nesil Ermeni karakterleri, ulus ötesi bir diaspora kimliğine sahip bireyler olarak kabul edilebilir. Ulus ötesi diaspora, atalarının toprakları dışında bir ülkede yaşayan ancak aynı zamanda bazen fiziksel bazen de sembolik olarak anavatanlarıyla yani köken ülkeyle bağlantısını sürdürmesinin yanında, kabul eden ülkede kökleşmiş ve aidiyetleri akışkan insanları ifade eden bir kavramdır. Pîrzâd'ın bu eseri, Ermeni-Fars kimlik yapısının genel olarak Ermeniler-Farslar özel olarak ise Şii Müslüman cemaati arasındaki ilişkilerde “öteki” olarak önemini vurgulamaktadır.

Yazar, Ermeni bir ailenin çocuğu olan Edmund'un çocukluktan yaşlılığa kadar olan hayatının anlatır. Bu öykü içinde üç öykü barındırır. Birbirine bağlı üç öyküde Edmund'un gözünden onun yaşadığı çevreyi ve Ermeni örf, adet, gelenek ve görenekleri üzerinden İran Ermenilerinin sosyal ilişkilerini konu edinmiştir. Böylece yazar, İran'da yaşayan Ermeni toplumunun dini farklılıkları ötekileştirmelerini bir çocuğun gözünden anlatmıştır. Konusu bakımından yazarın diğer eserlerinden farklıdır. Bu eser 1999 yılında yılın kitabı ödülüne layık görülmüştür.²⁹

1.2.6. *Vişne Çekirdekleri, İstiridyeler ve Beyaz Menekşeler*

Bu üç öykü *Paskalya'ya Bir Gün Kala* eserini oluşturan birbiri ile bağlantılı öykülerdir. Yazar, bu öykülerde İran'da yaşayan Ermeni bir ailenin çocuğu olan Edmund'un çocukluk, gençlik ve ileri yaşlardaki hayatı konu edinmiştir. Zaman zaman Edmund'un gözünden ailedeki kadınların birbiriyle olan ilişkilerinin konu edildiği bu eserlerde Edmund'un farklı dinî ve kültürel yapıda olan çocuklarla kurduğu arkadaşlıkların sosyolojik ve psikolojik yansımaları da net bir şekilde görülmektedir.

²⁸ Yüçetürk ve Yıldırım, 163-164.

²⁹ Serpil Yıldırım ve Yıldız Deveci Bozkuş, *Zoyâ Pîrzâd'ın Paskalya'ya Bir Gün Kala Eserinde İran Ermenileri*, Ankara 2023, (E.T. 23.05.2023).

Ermund'un Tahire adında Müslüman İranlı bir arkadaşının olması babası, annesi ve büyükannesi tarafından sürekli eleştirilmekte ve sorgulanmaktadır.

Ermund'un annesi ev hanımı, mutsuz, eşini sevmeyen evliliğini çocuğu için devam ettiren ve eşinin ailesiyle sorunları olan bir kadındır. Büyükannesi ise Ermund'a daima geçmişteki anılarını anlatan biridir ve Ermund uzunca bir süre büyükannesinin anlattıklarının etkisinde kalır. Büyükannesinin söylediklerinden o kadar etkilenir ki kendisinin on iki yaşında öleceğine inanır ve ruhsal bir travma yaşar. Çocuklar üzerinde aile büyüklerinin etkisi çok fazladır.

Ermeni aile bireylerinin, evlerinde Müslüman ve ekonomik olarak İran'daki Ermeni toplumuna oranla daha kötü yaşam koşullarına sahip olan İranlı bir aile için kullandıkları ifadelerin kendi çocukları üzerindeki yansımaları olarak değerlendirilebilir.³⁰

1.2.7. *Söylemediğimiz Şeyler*

Söylemediğimiz Şeyler, adlı eserinde Pîrzâd kadın ve kadın merkezli sorunları ele almış ve bu kez aile hayatının samimi bir portresini çizmiştir. Pîrzâd bu öyküsüyle Fransa'nın En İyi Yabancı Kitabı ödülünü kazanmıştır.³¹

1.2.8. *Karşıdaki Bank*

Pîrzâd, bu öyküde alışılmış aile yapısını ve bu ailenin ekonomik şartlar altında nasıl ezildiğini anlatır. Özellikle bireyin üzerindeki toplumsal baskı ve bunun doğurduğu sonuçların işlendiği bu öyküde yazar sokakta veya günlük yaşamda gördüğü insanların yerine kendini koyup hayal etmeye başlar.

1.2.9. *Bir Yaşam*

Bu öyküde yazar, geleneksel batıl inançları ele almıştır. Kadının aile içindeki konumu ve eşler arası ilişkiler eleştirilmiştir. Öyküde ayrıca zamanın hızlı akışı karşısında hayatın sıradanlığı sıkça değinilen bir konudur.

³⁰<https://oneword-publications.com/zoya-pirzad.html>. (E.T.23.05.2023).

³¹ <https://www.amazon.com/Things-Left-Unsaid-Zoya-Pirzad/dp/1851689672>(E.T.01.08.2024).

1.2.10. *Sinek*

Sinek adlı öyküde toplum içindeki kadının sürekli gündelik işler içerisinde kaybolduğu konu edinilmiştir. Kadının ev işleri ve gündelik hayat, aile, çocuklar ve eş arasındaki sıradan hayatı kaleme almıştır. Kadının hiçbir surette söz hakkı olmadığı, erkek egemenliği altında ezilip ve ötekileştirildiği ve her an baskıya maruz kaldığı anlatılır. Örneğin öğle yemeğini beğenmeyen eşinin yemek dolusu tabağı nasıl dışarı fırlattığına yer verilerek kadının bunun bu durum karşısındaki çaresizliği ortaya konulmuştur.

1.2.11. *Bahar Gibi*

Bu öyküde anne ile kızı arasında geçen terzide diktirilen bir elbise olayı anlatılır. Bir annenin nasıl hızlıca yaşlandığı, zamanın acımasızlığı ve söz konusu annenin gençliğinde diktirmiş olduğu elbisesinin kızının zihninde uyandırdığı hayaller konu edinilmiştir.

1.2.12. *F Bey'in Arzu Ettiği Gibi Bir Yaşam*

Pîrzâd bu öyküsünde emekli olan yaşlı bir adamın emekliliğinin ardından günlük, rutin, sıradan bir hayata adapte olmaya çalışması ancak buna ayak uyduramamasını konu edinmiştir. F Bey, emekli olduktan sonra bir uğraş olarak evinin bahçesinde bir takım işlerle uğraşmaya başlar. Fettâne ve Ferzâne adında iki kızı vardır. F Bey'in eşi ev hanımıdır. Bu öyküdeki ana karakter erkektir fakat onun hayatına bir kadının bakış açısıyla bakılmaktadır.

1.2.13. *O Yatak Örtüsünün Ortasındaki Güller*

Pîrzâd bu öyküde yine aile kavramını konu edinir. Roşevnek adlı küçük bir kızın el işi işlemeyi büyükannesinden nasıl öğrendiğini anlatır. Torun ve büyükanne arasında geçen diyaloglar yer alır. Yaşlılarla gençler arasındaki ilişki, büyükanneye ailedeki herkesin gösterdiği ilgi ve verdiği değer anlatılmıştır. Yine kız çocuklarının çocukluktan gençliğe kadar yetiştirilme tarzı hakkında bilgiler verilmiştir. Bir kız çocuğunun ev

işleriyle arası iyi değilse, yapmak istemiyorsa veya yapamıyorsa babası dahil toplum tarafından nasıl acımasızca eleştirildiğine yer verilmiştir.

1.2.14. *F Hanım Mutlu Bir Kadındır*

F Hanım'ın eşi F Bey Milli Eğitim Bakanlığında memur olarak çalışmaktadır. F Bey her ay bütün maaşını getirerek F Hanım'ın eline teslim eder. O da bu parayla tasarruf ve birikim yapmanın yollarını aramaktadır. Bu hikayede yazar, bir aylık maaşla tüm evin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan tutumlu İranlı bir kadını, ailesini, çektikleri ekonomik sıkıntıları okuyucuya aktarmıştır. F Hanım'ın Berdiyâve Yasemin adında iki çocuğu vardır.

Pîrzâd bu öyküde F Hanım üzerinden aslında ev hanımlarının çaresizliğini, ev kadınlarının çalışan kadınlara bakış açılarını ve ev kadınlarının aslında çalışan kadınları nasıl kıskandıklarına da değinmiştir.

1.2.15. *Rahile ve Onun Atlas Çiçekleri*

Bu öyküde ev temizlemek, yemek yapmak dışında herhangi bir işi olmayan Rahile'nin bu duruma alışması ve bu durumu sıradanlaştırması konu edinilmiştir. Rahile, bir kızı ve damadı olan yaşlı bir kadındır. Yalnız yaşayan yaşlı kadının ziyaretine kızı ve damadı çok sık gelmez. Yaşlı kadın evinin bahçesi ve evi arasındaki küçük dünyasında yalnız ve çaresizdir.

1.2.16. *Bir Çift Çorap*

Bu öyküde Zoyâ Pîrzâd'ın diğer eserlerindeki kadınlardan farklı bir kadın karakteri vardır. Öyküdeki kadın cesur, kendinden emin adımlarla yaşayan bir kadındır. Pencere kenarında kaşlarını alan bir kadın akşam gideceği misafirlik için bir çift çorap satın almaya gider, sokakta birkaç kişinin bir adamı kovalamakta olduğunu görür. Kapıyı açıp kovalanan adamı büyük bir cesaretle depoya alır ve tehlike geçene kadar onu orada tutar.

1.2.17. Çekirgeler

Bu öyküde yazar şehirdeki kadınların ve erkeklerin günlük yaptıkları rutin işlerden bahseder. Birden radyodan çekirgelerin gelip şehre saldıracakları anonsu yükselir. Bu öykü, genelde büyülü gerçeklik özelliğine sahip olması ve Pîrzâd'ın yaratıcılıkta ve hayal gücünde sınırları zorladığı bir hikaye olması açısından oldukça önemlidir.

1.2.18. Bütün Öğleden Sonraları Gibi

Yazar bu öyküde yine kadının tüm gününü cam kenarında bekleyen bir karakter üzerine kurgular. Ama bu sefer ev hanımını değil çalışan bir kadını konu edinmiştir. Kadın hastanede çalışmaktadır ve çoğunlukla gece nöbetine kalmaktadır. Öyküde küçük kızıyla olan hayat mücadelesi anlatılmıştır.

1.2.19. Birbirinin Eşi Olmayan Çiftler

Bu öyküde, dağınık ya da dağınık olmaktan hoşlanan bir kadının öyküsü ve onun sürekli kafasında canlandırdığı hayaller anlatılır. Kadın sürekli hayal kurar, dağınık saçları ve kırışmış geceliğiyle televizyonun karşısına oturup çizgi film seyretmek istediğini dile getirir ve kendisini seyrettiği çizgi film kahramanlarına benzetir. Aslında gerçek hayatında hep aynı şeyleri yapmanın, çocuk bakmanın, ev işleri, yemek gibi birtakım işlerin vermiş olduğu bıkkınlıkla sürekli olarak bir köşkte yaşadığını, temiz ve güzel bir çocuğunun olduğunu ve bal kabağını at arabasına çeviren bir prensinin olduğunu düşlemektedir.

1.2.20. Apartman

Bu öyküde Mihnaz ve Feramurz adlı kişiler asansörde tanışır. Mihnaz dokuzuncu katta nakliye şirketinde muhasebeci olarak çalışmaktadır. Feramurz ise aynı apartmanda ithalat-ihracat şirketinde çalışmaktadır. Bu iki karakter birbirlerine aşık olup evlenirler. Mihnaz her gün ev işleriyle uğraşsa da yaptığı tüm işler eşi Feramurz tarafından eleştirilir. Feramurz karısının çalışmasını istemez sadece evinin hanımı olmasını ve çocuk doğurmasını ister. Mihnaz aradığı mutluluğu yakalayamaz ve kocasından

ayrılmak ister fakat bu düşüncesini kimseye hatta annesine bile söyleyemez. Öykünün sonu mutsuz bir evlilik ve ayrılık sürecine taşınan bir ilişkiyle sonlanır.

Bu öykünün ikinci bölümünde o apartmanda yaşayan başka bir evli çift Sîmîn ve Mecid vardır. Sîmîn ve Mecid teyze çocuklarıdır. Onlar on beş on altı yaşlarında iken aileleri onları evlendirmek ister ancak Mecid tahsili için Amerika'ya gidecektir. Sîmîn'nin babasının gönlü kızının Amerika'ya gitmesine razı olmadığı için Mecid Amerika'dan dönene kadar onların evliliğine izin vermez. Sîmîn son sınıfta sınavlarını veremediği için teyzesi her gün bunu başına kalkar ve ona, okumak erkeklerin işidir herkes kendi işini yapsın deyip onun çeyiz hazırlıklarıyla uğraşmasını ister. Mecid Amerika'dan döndükten sonra ailelerin zoruyla Sîmîn'le evlenir. Sîmîn aşık bir eş, Mecid ilgisiz bir kocadır. Bu yüzden aralarında anlaşmazlıklar ve kavgalar olmaktadır. Öykünün genelinde mutsuz bir kadın ve yine ayrılıkla sonuçlanan bir evlilik anlatılmaktadır.

1.2.21. *Leke*

Bu öyküde örgüsünü dizlerinin üzerine koyup başını geri yaslayan ve oturduğu yerden sokağı izleyen kadın, dışarıda oynayan çocukları seyrederken geçmişe giderek bu sokağa ilk geldikleri zamanı, kocasıyla nasıl evlendiğini anlatır ve sonra komşularından bahseder. Tüm hayatını evi için feda eden kadın hayatından şikayetçi değildir.³²

---

³² Zoyâ Pîrzâd, *Se Ketâb*, 6.basım, Neşr-i Merkez, Tahran 2004.

İKİNCİ BÖLÜM

ADET MÎ KONÎM ROMANININ TEKNİK AÇIDAN ÇÖZÜMLENMESİ

2.1. ADET MÎ KONÎM ROMANI

2.2.1. Romanın Tanıtımı

Zoyâ Pîrzâd'ın ikinci romanı *Adet mî Konîm (Alışacağız)* romanı 170 sayfa olup Tahran'da basıldı. Otuz üç bölümden oluşan kitapta bazı bölümler alt bölümler içermektedir. Birinci bölümden otuz üçüncü bölüme kadar olan kitapta üçüncü bölüm üç alt bölümden, altıncı bölüm iki alt bölümden ve on birinci kısım iki alt bölümden oluşmaktadır.

Adet mî Konîm (Alışacağız) adlı eser Modern Fars Edebiyatı'nın en önemli ve en etkili romanlarından biridir. Pîrzâd'ın önceki öykü ve romanlarından farklı olarak toplumdaki burjuva sınıfının öyküsünün ele alındığı bu eserde yazar, sonradan zenginleşen gruplarla aileden varlıklı olan toplulukların hayatını konu edinmiştir.³³

Adet mî Konîm (Alışacağız) adlı romanda anneanne, anne ve torundan oluşan üç nesil kadının bugünkü yaşamıyla karşılaşırız. Bu kadınların hepsi İran'da yaşamaktadırlar. Yazar bu eserin çeşitli karakterlerinin dilinden konuşmaktadır. Bu romanın en önemli ve kilit karakteri hayatı boyunca güçlükler ve korkularla mücadele eden Arzu adında bir kadındır. Romanın konusu ise annesi ve kızı Aye ile birlikte yaşayan ve mutsuz bir evlilik yapan Arzu'nun hayatıdır. Arzu babasından kalan emlak ofisini yönetir ve orada yaptığı görüşmeler sırasında Sohrab Zercu adında biri ile tanışır. Önceleri Sohrab Arzu'nun dikkatini çekmezken daha sonraları Sohrab'ı tanıdıkça ona aşık olur ve onunla evlenmek ister. Ama annesi Mahmünir, kızı Aye ve iş arkadaşı ve aynı zamanda yakın dostu Şirin onun Sohrab'la evliliğine karşıdırlar. Arzu herkesi karşısına alır bu anlamda büyük direnç gösterir ve Sohrab'ı tercih eder fakat etrafındaki kadınların baskısından kurtulamaz ve bu ilişkiyi çok sevmesine ve çok istemesine rağmen bitirmek zorunda kalır.

---

³³ Murdock, 12.

Arzu annesi Mahmünir ile derin zıtlıklar içerisindedir. Onun mücadeleci bir ruhu vardır ve yerli yersiz tüm istekleriyle savaşıır.³⁴ Arzu, sürekli annesine baş eğme ve isyanı arasında keşmekeştedir. Bundan Arzu'nun annesiyle iyi bir ilişkisi olmadığını anlıyoruz. Ama her ne kadar iyi anlaşamasa da annesiyle her tartışmasından sonra vicdan muhasebesine girer ve pişman olur.

Bu eserde Mahmünir, Arzu, Aye, Şirin, Nusret, Tahmina adında hemen hemen her olayda adları geçen kadın kahramanlar vardır. Erkek karakterlerden kilit karakter Sohrab'dır ve onun dışında Neim adında evin ve iş yerinin çalışanı olan bir erkek karakter mevcuttur. Diğer erkek karakterlerin pek rolü yoktur. Zoyâ Pîrzâd, bu eserinde kadına yönelik tarz yaratmaya yönelmiş ve İranlı kadınları cezbe edici bir üslupla tasvir etmiştir.

2.2.2. Olay Örgüsü

Olay örgüsü, olayların sebep-sonuç ilişkisine göre anlatılması ve anlatının özel olarak özenle ve belirli bir amaca göre biçimlendirilmesidir.³⁵ Roman kurguya dayanması yönüyle hayattan ayrılır. Ve kendi özgünlüğüne kavuşur. Şöyle ki hayatta olaylar peş peşe dizilir, roman ise hayattaki sırayı izleyerek anlatmaz. Olayları kendine özgü düzenler. Bazen konuyu özetleyerek kısaltır bazen olduğu gibi verir ve bazen de sıralarını değiştirir. Bu ham madde romanda olay örgüsüne dönüşürken sanatın gereklerine göre hayatta rastladığımız yapay bir biçimde düzenler. Bundan ötürü alışılmışlığı kıran olay örgüsüdür. Roman, olay örgüsü ile kendi kuruluşunu ve olgunlaşmasını anlatır.

Olay örgüsü, romanın bünyesini oluşturan ve bu bünyenin en küçük ögesinden en büyük ögesine kadar bütün elemanları içine olan bir yapıdır. Sonuç olarak bir romanın okuyucuda derli toplu bir güzellik duygusu uyandırıp uyandırmayışı tamamen olay örgüsünün kuruluş mantığına bağlıdır. Çünkü okuyucudaki güzellik duygusuyla birlikte heyecan yaratan taraf olay örgüsüdür.

“*Adet mî Konîm* ” romanı babasından kalan emlak ofisini yöneten Arzu'nun ofise gelmesiyle başlar. Arzu, babası öldükten sonra annesinin hiçbir şeyi umursamadan

³⁴Yıldırım ve Deveci Bozkuş, 185.

³⁵ Tekin, 75.

Avrupalı yaşam tarzına özentisinin devam etmesi, bu şekilde yaşamak istemesi ve babasından kalan borçları ödemek için kılını bile kıpırdatmaması üzerine çalıştığı şirketten ayrılır ve babasının borçlarını ödemek, annesine ve kızına bir hayat sunabilmek için babasının emlak ofisini yönetmeye başlar. Bu ofiste arkadaşı Şirin ve birçok gençle çalışmaktadır. Arzu ofise geldiğinde herkes ona öncelikle saygı duyar ve o ofise gelene kadar ne yaptıklarını tek tek anlatırlar. Satılacak olan evleri Arzu alıcılara gösterme işini üstlenir Şirin ise bunların muhasebesiyle meşguldür. Ev satın almak için bu emlak ofisine gelen Sohrab ZERCU adında bir bey Arzu’yu çok beğenir ve ona aşık olur. Satın alacağı evi göstermek için tabi ki ona Arzu eşlik eder. Ama Arzu Sohrab’la bu görüşmeden çok memnun değildir çünkü Sohrab’ı gördüğünden beri ondan hiç hoşlanmamıştır. Şirin, Sohrab’ın Arzu’ya olan ilgisini fark etmiştir ve Arzu’yu sürekli Sohrab’la vakit geçirmesi için zorlar. Hatta Sohrab’ın Arzu için bir aspirin niteliğinde olduğunu düşünür.

“Neden anlamıyorsun? Sana kurban olacak, seni seviyorum diyecek, sana çiçek getirecek ve bu şekilde şımarıklarla sana huzur verecek birine ihtiyacın var. Bu aspirin beyin bunun için en uygun kişi olduğu içime doğdu.” (s.17)

“Ya Sohrab ya Zercu ya da Sohrab Zercu ya da kim olursa... Bir şeyler yapmak istediğin, kimseye ihtiyaç duymadığın... Maddi yardımdan bahsetmiyorum, fiziksel ve ruhsal yardım.Bilmem ne...Velhasıl bil ki biri var.Bir şeyin varlığıyla mutlu ol, anlıyor musun?” (s.93)

Bu söylemler Arzu’nun dikkatini çekmez çünkü Arzu, daha çok gençken annesi ve teyzesinin ısrarlarıyla teyzesinin oğlu Hamid’le evlenir. Aslında bu evliliğe çok sıcak bakmış çünkü Hamid Fransa’da yaşayan, nerde nasıl davranacağını bilen, nazik tavırlarından dolayı tüm kadınların ilgisini çeken, Felsefe bölümünde doktora yapan eğitilmiş bir gençtir. Her şeyden öte Arzu İran’dan kurtulup Fransa’ya yerleşme hayalindedir. Ama evlendikten sonra Hamid’in boş egosuna ve ona yaptığı muamelelere dayanamaz ve iki yaşındaki kızı Aye ile birlikte Hamid’e bir not bırakarak oradan ayrılır.

“Çalışma masasının köşesindeki fotoğrafa baktı. Fotoğrafi çektikten kaç yıl sonra elini çalışma masasına uzatmıştı. Kalemlikten bir kalem çıkardı ve bir parça kağıdın üzerine : “Biz gittik.” diye yazdı. Evlilik yüzüğü parmağında değildi. Bir elinde Aye

diğer elinde çanta İran'a uçuş sürecinde birçok şey düşündü.Yüzüksüz parmağına bakarak acayip eşektim diye düşünüyordu.”(s.161)

Yaptığı yolculuk boyunca ona neden katlandığını düşünür ve anne babasının yanına gelir.Fakat annesinin tüm baskılarına rağmen onlarla yaşamayı reddeder çünkü Arzu hiçbir zaman annesiyle anlaşamamıştır.

Arzu, annesinin tüm ihtiyaçlarını yanlarında çalışan Neim'e söyler ve ne alınması gerekiyorsa Neim halleder. Arzu annesiyle yaşamasa da kızıyla sürekli annesinin evine giderler ve yanlarında mutlaka Şirin de vardır. Annesi Mahmünir Şirin'i kızı gibi gördüğünü, onu çok sevdiğini sürekli dile getirir ama nasıl bir tezattır ki tüm hayatı Arzu'yu eleştirmek ve ona laf sokmakla geçmiştir. Mahmünir Arzu'yla, Arzu da kızı Aye ile anlaşamaz. Üç neslin bir arada olduğu romanda nesil çatışması oldukça yaşanmaktadır.

Bir gün Sohrab emlak ofisini arar ve satın almak istediği evi görmek istediğini söylerve mecburen Arzu ona eşlik eder. Sohrab o kadar şımarık davranır ki Arzu onu ahmak biri gibi görür. Birbirinden alakasız sorular sorarak Arzu'yu bunaltır. Aslında Arzu bu soruların saçma olduğunu düşünse de Sohrab Arzu'yla evlenmeyi kafasına koyduğu için evi Arzu'nun zevkine uygun olsun diye alttan alttan bilgi toplamak amacındadır. Sohrab evi satın alır. Ama Arzu'yla irtibatının kesilmemesi gerekmektedir. Bu yüzden ona ayakkabılarının bağının çözüldüğünü söyleyerek bir şaka yapar ve Arzu eğildiğinde telefonu yere düşer ve kırılır. Arzu çok sinirlenir ama Sohrab bu durumdan memnundur çünkü bir telefon alıp kargoyla yollar ve böylece birbirleriyle irtibatları devam eder. Arzu, ona telefon aldığı için kızgındır ve yine böyle kızgın olduğu bir anda Sohrab ofisi arar ve Arzu, Şirin'le konuştuğu bir olayın ortasında telefonu açar ve Sohrab'a içini döker.

“Telefonu aldı.

-Efendim.

-“Bağla.” Hızlıca nefes verdi ve

-Size de günaydın Zercu Bey.

-Yolculuk çok iyi geçti, hediyeniz de çok güzeldi ama şu an ne halim iyi ne ahvalim güzel.

-Neden? Çünkü bir oğlu şehit olmuş biri idam edilmiş ve bir diğeri uyuşturucuya düşmüş bir anne için elimden ne gelir diye düşünüyorum. Sizce onun için bir cep telefonu mu satın almalıyım yoksa dolaşıp simsarlardan eski bir telefon mu bulayım?

...

Kesinlikle şaka yapmıyorum çalışanımla konuşuyorum. Çalışanının genç bir kız olduğunu söyledi ve birden sessizleşti. Sonra yavaş yavaş telefonun kablosunu serbest bıraktı, gözlerini kapattı ve dinledi.Evet biliyorum ama masrafı...Telefonu kapattı.

...

Uyuşturucuyla mücadele hastanesinin müdürü Zercu'nun dostuymuş, masrafı düşünmeyelim dedi.''(s.69-70)

Zercu'nun bu yardımına muhtaçtır çünkü yanında çalışan Tahmina çaresizdir. Uyuşturucu batağına düşen kardeşi Sohrab evde huzursuzluk çıkarıp annesini üzmektedir. Bu işi konuşmak için Zercu, Arzu ve Şirin'i öğle yemeğine davet eder. Yemeğe gittiklerinde Zercu , Şirin'le çok fazla ilgilenir bu durum Arzu'yu rahatsız eder. Hoşlanmadığı Zercu'ya içten içe ilgi duymaktadır. Bir anda Şirin'i terk eden sevgilisi İsfendiyyar'dan bahseder ve sonra Zercu'nun Şirin'e değil kendisine aşık olduğunu anlar.

Zercu'yla Tahmina'nın kardeşi için görüşmeleri giderek sıklaşır ve Arzu da Zercu'ya aşık olur. Mahmünir ve Aye Arzu'nun hayatında biri olduğundan haberdardır ve tanışmak istediklerini dile çok getiriler.Fakat Arzu, onlarla tanıştırmak istemez çünkü annesinin her şeyi berbat edeceğine inanır.İlk defa kendi hayatı hakkında karar aldığını düşünür ve onlarla paylaşmak istemez.Ayrıca Zercu kapı kolu ve kilidi satıcısıdır. Mahmünir'in bundan dolayı sıkıntı çıkaracağını düşünür ki öyle de olacaktır. Çünkü Mahmünir; okumuş, zengin, ailesi soylu kişilerden olacak bir damat istemektedir. Zercu, üniversite üçüncü sınıfta doktorluk eğitimini yarıda bırakır ve dedesinden bu zamana süregelen işi devam ettirmeyi ister ama Zercu'nun bir anlamda eğitilmiş olması hazin sonu değiştirmez.

“Şimdi neden bizim Sohrabcan'ı görmememiz gerekiyor? Arzu gidip Aye'nin önünde durdu. Göz göze gelene kadar eğildi.

Şundan dolayı: “İlk defa karar aldım, bir şeyi kendi yaşamım için elimde tutmak istiyorum. Yeterince açık mı? dedi.''(s.125)

Arzu, annesi ve kızının tepkilerinden çekinirken kendini Şirin'e yaslamaya çalışır, ondan destek göreceğini zannederken birden Şirin ters teper ve Zercu'ya güvenmemesi gerektiğini hissettirir. Çünkü ona göre bütün erkekler ahmak, işe yaramazın tekidir. Zercu hakkında güzel ne söylerse Şirin hemen onu tersler. Arzu Şirin'in bu tepkilerine anlam veremez. Ne oldu da düşünceleri değişti diye sorgulamaktadır. Tabi Şirin'in aklına Arzu'nun Zercu'ya aşık olacağı, onunla evlenmek isteyeceği gelmez. Sadece anlık mutluluklar yaşayıp annesinin ve kızının stresinden bir nebze de olsa uzaklaşacağını düşünür. Ama öyle olmaz çünkü Arzu Zercu'yla evlenmek istemektedir.

‘ ‘Arzu,

- Şimdiye kadar tanıdığım hiçbir erkeğe benzemiyor. Kendime bu kadar benzeyen erkek görmedim. Bu zamana kadar kötü bir şey yapmadı.

Şirin,

-Hiç kimse henüz tanışmalarının üstünden iki hafta geçmemişken kötü bir şey yapmaz.

-İki hafta değil iki haftadan daha fazla. Ayrıca sana ne oldu anlamıyorum. Önceden hayır, umursamıyorum dediğimde saçlarımı yoluyordun. Sosyalleş, dene, içime doğdu, şimdi ne oldu da duvarın bu tarafına düştün?’’(s.122)

“Sosyalleş, dışarı çık, gülümse dedim. Aşık ol demedim.

Baş ağrısından kurtulmak için ya aspirin içiyoruz ya asetaminofen ya parasetamol ya da eczanede bulunan herhangi bir ilacı. Gidip giyotinin altına başımızı bırakmıyoruz.’’(s.123)

Zercu ve Arzu yılbaşından sonra evlenmeye karar verirler ama Arzu bu haberi kızına, annesine ve Şirin'e nasıl söyleyeceğini düşünmektedir. Aşık olmasına bu kadar tepki gösteren Şirin, evlenmek istemesine kim bilir neler yapacaktır. Ama Arzu doğru karar verdiğini düşünür ve söylemek için fırsat kollar. O günlerde Aye'nin arkadaşı Mercan'ın düğünü olacaktır. Hep birlikte Mercan'ın düğün merasimine katılırlar. Arzu bir fırsatını bulur ve Şirin'e Zercu'yla evleneceklerini söyler. Şirin kızarak bulunduğu yeri terk eder. Evli olan kimsenin mutlu olmadığını düşünmektedir.

“Etrafındaki evli kadınlara bak. İçlerinde razı ve mutlu olan birini bulabilir misin? Ya paraları yok ya da boşamaya cesaretleri yok. Tek yaşayamıyorlar ya da ailelerine,

akrabalarına cevap veremeyecekleri için boşanamıyorlar. Yoksa eminim ki bir saniye bile beklemezlerdi.”(s.171)

Daha sonra bir yolunu bulur ve annesine söyler. Mahmünir sinirlenir ve ortadan kaybolur. Daha sonra Aye ile dans ederlerken Aye’ye söyler Aye düşüp bayılır. Düğün sonrasında herkes Arzu’ya tepkilidir. Aye evinde kalmaz anneannesine gider, Şirin eskisi gibi Arzu’yla konuşmaz. Arzu bu tepkilere rağmen hala direnmektedir. Fakat ne zaman bu olayı ortaya atsa herkes tarafından dışlanır. Bir sorun yaşarsa da onlara gelmemesi hissettirilir. Aye zaten babasının yerine kimseyi koymak istemez, Mahmünir ise hem Zercu’nun işini beğenmediğinden hem de torununun üvey babayla yaşamak zorunda kalmasından dolayı tepkilidir. Hatta Zercu’nun Arzu’ya yaklaşmasını Aye’den hoşlanmasına bağlar.

“...Annem evlenmek istiyor. Sanki yirmi yaşında genç bir kız. Hiç çekemem, çok gerginim, öyle öfkeliyim ki. Ne hakkı var bunu bana yapmaya? Babamdan boşanması yetmez mi?”(s.169)

“ Bir ömür millette kusur aradım. Milleti düşüneneğime kızımı düşünseydim. Büyük konuştum başıma geldi. O da kiminle? Düzgün bir adam olsaydı içim yanmazdı. Tophane Meydanı’nın kapı kolu satıcısı ile.”(s. 177)

“Ne yaptığını görüyor musun, görmüyor musun ne yaptığını? Çocuğum kaç gündür ağlıyor ve üzülüyor. Boşanmanla bu masumun yaşamını yerle bir ettin. Şimdi de üvey babanın insafına mı bırakıyorsun? Sütüm sana haram olsun.”(s.178)

“Sana aşık olduğumu mu düşündün, diye bağırdı.

...

Nereden biliyorsun Aye için olmadığını? Erkekler bu yaşlarda genç kızlardan...”(s.179)

Her şey karmakarışık bir hal alır Arzu dirense de özellikle annesini üzdüğü için vicdan azabı çekmektedir. Her ne kadar anlaşılmazlar da Arzu annesiyle olan kavgalarında hep pişman olan ve vicdan yapan taraftır. Her şeyi düşünür taşınır. Evlendikten sonra yaşayabileceği durumlar aklına gelir, Aye’yi ve annesini kaybetmekten korkar. Ayrılma kararını Zercu’ya bildirmek için yola koyulur. Çok üzülür ama buna da alışacağız der ve gidip Zercu’yla yollarını ayırır. Yıl öyle ya da

böyle bitmiştir. Yeni yıl sofrasında tüm aile otururken Arzu Sohrab'dan kalan kapı kilidine bakıp onu düşünmektedir. O sırada telefon çalar arayan Şirin'dir. Tuhaf bir ses tonuyla aradı, aradı der. Tabi İsfendiyar'dan bahsetmektedir. Arkadaşı için sevdiğini bırakan Arzu'nun elinden telefon yere düşer.

2.2.3. Zaman

Roman kendisine yer verilen olayların geçtiği, olup bittiği olay ve anlatma zaman dilimlerini karşılayan roman terimidir. Roman bir zaman sanatıdır ve geniş zamana yayılan olaylar her açıdan romanda sergilenir.³⁶ Önceki yıllarda edebi anlatılarda zaman kavramına önem verilmezken meşrutiyetle birlikte hayatımıza giren romanla zaman unsuru önem kazanmaya başladı. Roman, bir bakıma reform hareketlerinin başlamasının bir ürünüdür. Romanda zaman unsuru diğer edebi türlere göre daha kesinlik içerir.

Her yazarın zamana yüklediği anlam ve işlem farklıdır. Bu farklılığı tayin eden etken; yazarın dünya görüşü, tecrübesi, olaylara bakış tarzı ile olayları yorumlama yeteneğidir.³⁷

Anlatı ister söz ister yazıyla sunulsun inşa edilmiş bir yapıdır. Doğal olarak belirli bir amaç doğrultusunda inşa edilen bu yapı zamana bağlı olarak asıl değerini bulur ve zaman içinde idrak edilir. Bir romanı zamandan soyutlamak mümkün olmaz. Anlatı ister modern olsun ister geleneksel zamana tabidir ve oluş sürecini zamana göre anlamlandırır. Çünkü zaman olayları doğrulayan, olayların okuyucu zihninde gerçekçi bir şekilde yerleşmesini sağlayan süreçtir. Bu nedenle bir romancı yetenek ve ustalığını zamandan tasarruf etmede de göstermelidir.³⁸

Romanda üç ayrı zaman kavramı mevcuttur. Bunlar: nesnel zaman (kozmik zaman),vak'a zamanı (öykü zamanı) ve anlatma zamanıdır.

Her roman belirli bir zaman içerisinde geçer. Fakat *Adet mî Konîm (Alışacağız)* romanında gün, ay, yıl gibi kavramlar kullanılmış ancak kesin tarih verilmemiştir. Fakat romanda verilen ipuçlarından zamanın kış mevsimi olduğunu anlıyoruz. Ayrıca yılın

³⁶Çetin, 157.

³⁷ Tekin, 121.

³⁸ Tekin, 130.

bittiğinin belirtilmesi ve romanın sonunda yeni yıl sofrasının kurulmuş olmasından yaşanan esas olayın bir yılı kapsadığını görmekteyiz.

“Orta boyluydu, düz gri renkli bir manto giyinmişti.” (s.3)

“Japon yeni baharı çiçeğinin kokusu içeri vurdu ve kışın cansız güneşi salonun ortalarına kadar süzüldü. “ (s. 10)

“Duvara monte edilmiş soba yanıyordu. Sobanın üzerindeki yağlı boya tabloda altın renkli kenarlıklı koltuğun üzerinde oturan mavi gözlü bir kadın vardı.” (s. 21)

“Arzu mantosunun eteğini toplayarak yerdeki su birikintisinin üzerinden atladı.”(s. 27)

“Kayak pisti açıldı mı ki kayak kıyafeti alıyorsun? diye sordu.

Mercan’la kayak pistinde program yapacağız, dedi.” (s. 33)

“Büyük, boş ve sağ tarafı kardan beyaza bürünmüş bir yola girdi. Belediyenin kamyonları caddelere tuz döküyordu.” (s. 84)

“Şeriatı Caddesi sakindi, beyazlara bürünen tek şeritli yolda bazı arabaların zincirlerinin ‘çak-çuk’ sesleri duyuluyordu ve ağaçlardan kaldırımlara düşen kar lap diye yavaşça ses çıkarıyordu.” (s. 91)

Romanda zaman; nesnel zaman, olay zamanı ve anlatma zamanı olarak üç bölümde incelenir. Bu romandaki zaman kavramının, olay zamanının alt başlığı olan genişletme tekniğiyle anlatıldığını söyleyebiliriz. Genişletme, öznel zamandır yani olaylar nesnel zamana paralel olarak gelişir ve bu esnada roman karakteri ya da anlatıcı; çevresinde olanların çağrışımlarıyla, bir takım şeyleri hatırlatmasıyla ve iç konuşmalarıyla geriye döner. Anlatıcı bu sırada önceki ya da sonraki olayları zihninden geçirerek araya sokuşturur. Genişletme bize iç yani psikolojik zamanı verir. Roman karakteri bir zaman dilimi içinde konuşurken, bir işle meşgul olurken ya da bomboş otururken çağrışım ve hatırlatmalarla geçmiş ve gelecek zamanlara dalıp gider.³⁹

“Misafirler Arzu’nun yıllar önce her ayın ilk perşembelerinde gördüklerine nazaran aşağı yukarı aynı kişilerdi. O zamanlar ona göre ya hepsi yaşça çok büyüktü ya

---

³⁹ Çetin, 161.

da oldukça yaşlıydılar. Yaşlılardan bazıları artık burada yoktu. İlkokula giderken Nesrin'i görmek için bayağı yükseğe çıkmalıydı.” (s. 21)

“Baharda dergâhın köşesinde ipek böceği satıyorlar.” diye düşündü. Kaç bahar babasıyla birlikte buraya gelmişti. İpek böceği satın almışlardı. Babası, ona ipek böceklerine nasıl bakılacağını öğretmişti. Birlikte Şemira'nın bütün sokaklarını görmüşlerdi ve dut ağacı bulmuşlardı. Fransa'dan döndüğü ilkbaharda Aye ile birlikte buraya gelmişti. Aye için ipek böceği satın almıştı ve nasıl bakılacağını öğretmişti.

(s. 28)

“Aye, annesine bir bakış attı. Arzu elini alına koymuş vaziyette gözleri odanın köşesindeki eski dolaba dalmıştı. Tahta dolabın cam kapısının ardında minyatürlerle dolu iki tane seramik fincan görünüyordu. Fincanları doğum günlerinden birinde Menuçehri Caddesi'nin başındaki ikinci el eşya satan bir mağazadan satın almıştı. Kendi kendine ne zaman hediye aldığını düşündü. On yıl önce mi, yirmi yıl önce mi? “ (s. 37)

“Başını koltuğa yasladı ve gözlerini kapattı. Arzu dudağını ısırıp ve torpidonun içine sıkışmış kahverengi oyuncak köpeğe baktı. Şirin Peugeot marka otomobili satın aldığı anda Aye, bu oyuncak köpeği Şirin'e hediye almıştı. Köpekle çocuk diliyle konuşmuştu. Küçük köpekçik güzel teyzeme iyi bak!”(s. 56)

“Arzu bahçeye baktı, yeşil çam ağacından başka bütün ağaçlar yapraksızdı. Babası çam fidanlarını çimenlerin arasına getirdiği gün Arzu sulukla fidanın dibine su döktü ve babası;

Annen çam ağacına aşıktır, dedi.”(s. 72)

“Fotoğraf çerçevesinin camına dokunarak neden diye kendine sordu. Parmağı toz topladı, annesi ve babasının gülüşü daha belirginleşti. Fotoğraf yıllar öncesine aitti. Çalus'ta⁴⁰ bulunan bir bağa 1 Nisan'daki kutlamalar için dost ve arkadaşlarıyla gittikleri bir zamana aitti. Hesam daha yeni fotoğraf makinesi almıştı. Habire herkesin fotoğrafını çekiyordu. Arzu' ya maymunun fotoğrafını çekmiyorum dediğinde Arzu küsmüştü ve babası her ne kadar Arzu'ya gel Hesam şaka yaptı dese de o omuz silkmişti ve nehrin kenarındaki büyük bir taşın arkasında ellerini dizlerine sararak

⁴⁰İran'ın Mazenderan Eyaleti'nde şehir.

oturmuştu. Annesi babasına: “Boşver yine şımarıdı.” demişti. Arzu büyük taşın arkasında ağlamaya başlamıştı o sıra da Mahmünir ve babası Hesam’ın objektifine doğru gülümsemişlerdi.” (s. 97)

“Çocukken tırnaklarını kemiriyordu. Mahmünir defalarca elinin üstüne vurmuştu fayda etmemişti. Nusret’in üstüne bağırmıştı. Biber sür tırnaklarına, arsenik sür, ne bileyim yap bir şeyler. Milletin önünde elini ağzına götürerek bizi küçük düşürdüğü yeter! Bir gün Nusret Arzu’yu ağlarken görünce onu lavaboya götürüp elini, yüzünü yıkadı. Sonra mutfağa gittiler, dolaptan büyük bir kavanoz dut reçeli çıkarıp Arzu’nun parmaklarını teker teker reçelin içine sokup Arzu’nun ağzına koydu. Tabaktaki reçel bitince Arzu’nun parmaklarını tek tek öptü. O günden sonra Arzu tırnağını kemirmedi ve hiçbir zaman da tırnaklarını uzatmadı.” (s. 135)

“Kutunun içinden yeşil ciltli bir defter çıkardı. Cilt çürümüşü, defteri açtığında cilt yırtıldı. Sayfayı çevirdi. Ekim ayından önce Nusret ve Neim beraber mutfak masasının arkasında oturup defter ve kitap kaplarıydı. Arzu defter ve kitapların üzerindeki etiketlere adını, soyadını ve sınıfını yazardı. Neim de bunların yanına çiçek ve kuş resimleri çizerdi ya da Arzu ne isterse onu.” (s. 154)

Bunların dışında romanda zamanla ilgili detaylara çok girilmeden birkaç kavram kullanılmıştır. Kavramlar aşağıdaki gibidir.

“Anahtarı bugün ya da yarın Granit Bey’e göstereyim. (s. 5), Bir ay öncesine kadar (s. 10), O zamanlar (s. 11), Bir gece önce (s. 11), Baharda (s.28), Saat iki buçukta görüşmem var. (s. 29), Şimdi bu iş yerinden (s. 30), Yılbaşına kadar (s. 31), Dört saat durmadan boş laf dinledim. (s. 32), Şirin Teyze sabahın köründe aradı. (s.41), Nusret’i tanıdığından beri (s.42), Biz on buçuk için sözleşmiştik. (s. 48), Çocukken (s. 62), Yarın gece saat sekizde (s. 70), Yarın! Yarın Cuma! (s.81), Birkaç dakika sonra (s.83), Sabahın yedisinde (s.84), Şimdiye kadar (s.85), Kar yağın bir günde (s.92), Bugünlerde bir öğle vakti gel. (s.99), İki hafta değil iki haftadan daha fazla (s. 122), Kırk dakika bile değil (s.134), O günden sonra (s. 135), İki gün önceki randevu (s.135), Ne ara saat iki oldu? (s.137), Ben sabah erkenden kalkıp üniversiteye gitmeliydim. (s. 138), Bu taraflara ilk geldiğimde yedi sekiz yaşlarındaydım. (s. 141), Çin’den 300, 400 yıl öncesinden (s.143), Annem her gece saçlarına perma yapardı. (s. 145), Bunca yıl saklamış. (s. 155), Fotoğrafı çektiği gün (s. 160), Hamit günde iki, üç kere çorap

değiştirirdi. (s. 160), Yılbaşından sonra mı? (s.164), Ne güzel olmuşsun bu gece. (s.168), Düğünden iki gün önce temizleyeceğiz. (s. 173), Aye sabah erkenden dışarı çıktı. (s.174), Daha okula gitmiyordum.(s. 179), İki haftaya hazır olur mu? (s.182), Kendim ararım gelecek hafta içinde. (s.182), Bir iki yıl öncesine kadar arıyordu. (s. 186) gibi ifadeler zaman mefhumu ile ilgili sözcüklerin bir kısmıdır.

2.2.4. Mekân

Mekân, romandaki olay ve kişilerin hareketlerinin gerçekleştiği bir sahnedir. Romanda mekân betimlemeleri yapılırken şahıslar ve mekân arasında doğrudan ilişki kurulur.⁴¹

Romanda mekânlar somut mekân ve soyut mekân olmak üzere ikiye ayrılır. Somut mekânlar açık ve kapalı mekânları içerir. Açık mekân, diğer adıyla dış mekân, olayların yaşandığı ülke, şehir, köy, kasaba, deniz, ova gibi yerlerdir. Açık mekânlar kişilerin o an içinde bulundukları psikolojiye dayandırılabilir. Kapalı mekân, diğer adıyla iç mekân, ev, oda, daire, ofis gibi yerlerdir. Kapalı mekânlar genelde kişinin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik, kültürel durumları simgeler.⁴²

Soyut mekânlar; ütöpik, fantastik, metafizik ve duyusal mekânlar olmak üzere dörde ayrılır. Ütöpik mekânlarda yazar, insanın hayalindeki çok güzel ve mükemmel bir yer yaratır. Fantastik mekânlarda, bu dünyaya ait somut mekânlar olsa da kişiler bu mekânlarda soyut planda kalır. Metafizik mekânlar; cennet, cehennem ve fizik ötesi gibi mekânlardır. Duyusal mekânlar ise insanın ruhsal yapısıyla ilişkili üretilen mekânlardır.⁴³

Romanda mekân oluşturulurken mekânın dış yüzeyinden tavan arasındaki en küçük ayrıntıya kadar büyük titizlikle tasvir edilir. Mekân tasvirleri eserin varoluş nedeni anlaşılınca kadar türlü türlü anlamlar kazanır.⁴⁴

Zoyâ Pîrzâd da bu eserinde tıpkı XIX. yüzyıl romancısı Balzac gibi bir olayın yer alacağı temel yerler hakkında bilgiler verir ve her yer değişikliğinde de orayla ilgili bilgiler vereceğini okuruna hissettirir. Anlatılan olay bir süre bir tablo gibi hareketsiz

⁴¹ Çetin, 165.

⁴² Çetin, 167.

⁴³ Çetin, 170.

⁴⁴ Hüseyin Gümüş, *Roman Dünyası ve İncelemesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, 91.

kalır ve sonra tekrar devinim ve canlılık kazanır.⁴⁵ Romancı da bir ressam ya da fotoğrafçı gibi olayın içinde kendisinin de bulunduğu bir mekân parçasını özellikle seçer.⁴⁶

“*Adet mî Konîm* (Alışacağız) ” romanı ayrıntılı mekân tasvirlerinin olduğu hem dış hem de iç mekânlara sahiptir. Roman için hem sosyolojik hem de psikolojik bir yöntemle yazılmış denilebilir. Zoyâ Pîrzâd, bu romanı yazarken mekân tasvirlerinde genellikle İran’da yaşayan maddi durumu iyi insanları ele almasının yanında geçim sıkıntısı çeken aileleri de ele alarak sosyolojik temalara değinmiştir. Pîrzâd’ın maddi durumu iyi aileleri anlattığı mekân tasvirlerinde ise hayatları güzel olsa da yaşadıkları iç sıkıntıları dile getirerek romanı psikolojik olarak da ele aldığını söylemek mümkündür.

Pîrzâd, bu romanın mekân tasvirlerinde insanın ruh halini daha fazla anımsatmış özellikle kapalı alan tasvirlerinde terk edilmişlik ve geçmişe dönük iç huzursuzluğunu okuyucuya hissettirmeye çalışmıştır. Bunun yanında odaların renkli ve şık dizayn edilmiş olması ve odalarda beyaz rengin kullanılması ferah ortamları anlattığını da gösterir. Pîrzâd, dışa dönük mekânların egemen olduğu ayrıntılara yer verir. Kapalı mekânları anlatırken dış yani açık mekânları geri plana atmamıştır. Bir odanın içinde iç huzursuzluğunu yaşarken birden pencere kenarına geçip dış mekândaki bahçeyi tasvir ederek oradaki huzuru vermeye çalışmıştır.

Yazarın yer verdiği mekânlar arasında tarihi mekânlar da mevcuttur. Tarihi mekânların anlatılması bizlere o yıllardaki sosyal hayatı gösterir. Bunları anlatırken de yazar gerçek mekânlara başvurmuştur. Şah’ın sarayından veya o zamanlardan kalma bir bankanın dış yapısından bahsederek okuyucuya İran’da kullanılan yapı malzemelerinin ne olduğu bilgisini de vermiştir.

Romanda kullanılan ve anlatılan mekânlar anlatımı destekleyecek şekilde kullanılır.⁴⁷ Mekânın her bir parçası anlatılan kişilerin psikolojisine ve kültürüne tanıklık eder. Zoyâ Pîrzâd, mekânları tanıtırken aslında bize kendisini tanıtmıştır. İyiyi de anlatsa kötüyü de anlatsa aslında iyi veya kötü durumda olan mekân değil kendisidir. Yazar psikoloji k olarak iyiye mekânı güzel, eğer huzursuz ve iyi değilse mekânı kötü görür.

⁴⁵ Gümüş, 92.

⁴⁶ Gümüş, 101.

⁴⁷ Tekin, 168.

Zoyâ Pîrzâd, Arzu'nun babasından kalan emlak ofisini anlatırken kapalı mekân tasvirini kullanmıştır. Ofis iki odadan oluşmaktadır. Birinde çalışanların diğerinde Arzu'nun ve Şirin'in olduğundan bahsetmektedir. Arzu ve Şirin'in odasındaki büyük pencerelerin olması ve bu pencerelerin bahçeye bakması bize açık mekân tasvirini de vermektedir.

“Kahverengi mozaiklerle kaplıydı. Küçük bahçeye bakan boydan boya pencereleri vardı. Pencerenin karşısında karşılıklı iki çalışma masası duvarda ise ince bıyıklı, çizgili takım elbiseli bir adamın olduğu tahta çerçeveli bir fotoğraf vardı. (s. 4)

Çizgili takım elbiseli adam Arzu'nun babasıdır. Birçok mekân tasvirinde bu fotoğraflar göze çarpmaktadır. Bu durum da Arzu'nun babasına duyduğu özlemi iç mekânla birleştirip okuyucuya o şekilde anlatmak istediğini göstermektedir.

Yazarın anlattığı mekânların çoğunda park, bahçe ve bahçenin ortasındaki havuzdan bahsedilmektedir.

“Rezâyî Sokağı'ndaki tarihi binayı gördüm.

....

Yeşil tahta gölgelikli, dışı kerpiçle kaplı bahçesine bayıldım. Görmem lazımdı. Japon yenibahar çiçekleriyle doluydu.

...

Epeyce de cennet hurması vardı.”(s. 5)

“Havuz bütün bir elips şeklindeydi ve ağaçların en uç dallarında da birkaç tane cennet hurması vardı. (s. 10)

Restoran küçük bir parkın ortasında ve emlak şirketinin yanındaydı.

...

Arzu çantasını pencere boşluğunun üzerindeki pencere boşluğunun üzerindeki bol çiçekli iki açelya çiçeğinin arasına bıraktı.

...

Küçük parkın etrafı mecnun söğüdüyle kaplıydı. Meydanın ortasında daire şeklinde havuz ve havuzun ortasında kuğu mu yoksa ördek mi olduğu belli olmayan bir

kuş heykeli vardı. Genç adam havuzun etrafında bulunan bankları kırmızıya boyuyordu.”(s. 15)

Arzu her ne kadar kızıyla beraber yaşasa da neredeyse her gün annesine gitmekte ve onun yanında olmaya çalışmaktadır. Annesinin evi Arzu’nun çocukluğunun geçtiği evdir ve Arzu bu eve geldiğinde babasına çokça özlem duymaktadır. Burjuva tarzda döşenmiş ev ailenin maddi durumunu ve yaşadıkları sosyal çevreyi yansıtmaktadır.

“Evin garaj kapısı sonuna kadar açıktı. Lacivert Renault marka otomobil büyük bahçeye girdi ve kırmızı geniş balkonun önünde durdu.

...

Arzu çantasını koltuğun üzerinden alarak masanın üzerine bıraktı. Masanın üzerindeki gümüş ve kristal küçük büyük tabakların içerisinde kuru yemiş, irili ufaklı tatlılar, baklava, ithal çikolata ve çubuk kraker vardı.”(s. 21)

“Üçü birlikte basamaklardan balkona doğru çıktılar. Büyük misafir odası üzeri açık mavi, koyu mavi ve lacivert örtülerle kaplı altın kenarlıklı koltuklarla çevrilmişti. Duvara monte edilmiş soba yanıyordu. Sobanın üzerindeki yağlı boya tabloda altın renkli kenarlıklı koltukta oturan mavi gözlü bir kadın vardı.”(s. 21)

Yazar, Şirin’in evinden bahsederken her ne kadar kapalı mekân tasvirini kullanmayı tercih etse de aynı zamanda dış mekânı da yüzeysel anlatarak orada bulunduğu huzuru anlatmaya çalışmaktadır.

“Şirin’in evi dağa doğru yapılmıştı. Merdiven basamakları duvarla örülmemişti. Yukarı çıkarken bir taraftan dağlar diğer taraftan ağaçlar görünüyordu.

...

Aye, tezgahla mutfaktan ayrılmış olan oturma odasına gitti. Duvarlardan biri tuğladan yapılmıştı. Tuğlanın üzerini beyaza boyamışlardı. Beyaz duvarın üzerinde hünnap ağaçlı sulu boya bir tablo vardı. Hünnap ağaçlarının arasında gri bir yol vardı ve gökyüzü açık maviydi. Aye kendini hünnap ağaçlarının altındaki renkli koltuğun üzerine bıraktı.”(s.52)

Arzu, Sohrab’a duyduğu aşkı kimseye anlatamamanın verdiği sıkıntıyı yaşarken Şirin onun rahatlaması için tanışma yıl dönümlerini kutlamayı bahane ederek birkaç

günlük tatile çıkmayı teklif eder. Gidecekleri yer İran'ın kuzeyidir. Şirin'in burada yaşanmışlıkları vardır. Yazar, kaleme aldığı eserinde eski evlerden, terk edilmiş sokaklardan, çürümüş ve paslanmış eşyalardan bahsederek iç huzursuzluğunu okuyucuya hissettirmeye çalışmıştır.

“Yol üzerinde bir bağda durdular. Şirin sürekli bu bağ ve buradaki eski evi görmek istediğini söyledi. Karşıdan bir kız ve oğlan çiçek satmak için onlara doğru geldi. Büyük bağın ortasında beyaz taştan ve geniş balkonlu ve geniş sarmal sütunlu bir ev vardı. Kızıl renkli çatının bazı yerleri pas tutmuştu. Odalar çok büyük değildi ve hepsinde duvara monte edilmiş sobalar; balkona, nehre ve dağa karşı büyük pencereler vardı. Tavanlar isten siyahlaşmıştı duvarların üzerine hatıralar ve sloganlar yazılmıştı. Odaların zemini parçalanmış kağıtlar, plastik torbalar ve boş plastik içecek kutularıyla doluydu.” (s. 57)

“Şirin oğlanla kıza nerede yaşadıklarını sordu. Kız pencerelerin birinden evin arka tarafını işaret etti. Duvarları betonarme bloklu bir oda... Odanın önünde irili ufaklı tencereler, plastik bir leğen ve piknik tüpü vardı.” (s. 57)

“Şirin sanki kumların üzerine uzanmış ve elini başının altına koymuş bir adam gibi yatan yere düşmüş kuru bir ağacın gövdesinden atladı. Birkaç kurumuş ağacın yanından geçti. Evlerden birinin yarısını neredeyse su götürmüştü. Ortası kum dolu bir bahçede yamuk duran ve paslanmış bir salıncak vardı.”(s. 61)

“Terk edilmiş mutfağın zemini su doluydu ve pencerelerin camı yoktu. Her yer pas tutmuştu ve lavabonun içine çürümüş bir bulaşık eldiveni düşmüştü.” (s. 62)

Arzu'nun yanında çalışan Tahmina'nın kardeşi Sohrab uyuşturucu bağımlısıdır ve Tahmina'nın annesi bu duruma çok üzülmemektedir. Arzu, Zercu ile birlikte Tahmina'nın kardeşine yardım etmek ister ve Tahmina'nın evine giderler. Tahmina'nın evinin betimlemesinden İran'ın tarihi hakkında bilgi sahibi olduğumuz söylenebilir.

“Zercu frene bastı ve tahta kapıyı işaret etti. Bu ev Kaşani'nin eviydi. Museddik Beyefendi'nin ziyaretine buraya gelmişti. Toprak sıvalı evin duvarının üzerinden birkaç ağaç dalı, bir sıra fayans kubbe ve pencerelerin üst kısmının tahtaları görünüyordu.”(s.85)

“Bahçe tuğla döşeli ve havuz altıgendi. Balkon geniş, burgulu sütunlar ve bodrum pencerelerinin etrafının seramik kapları sulu boya resimlerine benziyordu. Kapıların alt kısmı renkli camlardan yapılmıştı. Kapı tokmakları yumruk şeklindeydi.” (s. 144)

“Çocukların atalarının evidir. Şu an bulunduğunuz yer Şah’ın ailesine özeldi. Sol taraf sokağın başına kadar konuklar için ayrılmıştı.

Bodrumunuz da var değil mi?

Birkaç basamak aşağı indiler ve Tahmina bodrumun kapısını açtı. Arzu’nun ağzı açık kaldı. Yerler, duvarlar ve girişlerin hepsi tuğladandı. Renkli, renksiz, kare, dikdörtgen, üçgen tablolar vardı. Küçük çeşmeler, firuze seramikler bol yapraklı çiçekler gibiydiler.” (s. 146-147)

Zoyâ Pîrzâd’ın *Adet mî Konîm (Alışacağız)* romanında Tebriz⁴⁸, Tecriş⁴⁹, Calus, Sohrab Zercu’nun iş yeri, kahvehane, otobüs durağı, çarşı, Sarmedi Hanım’ın lokantası, Mercan’ın düğününün yapıldığı bağ yeri mekan unsuru içerisinde değerlendirilebilecek diğer yerlerdir.

2.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı, romanın içindeki her şeyi kendi isteği ve tercihine göre okuyup okuyucuya yansıtan kişidir. Bunu yaparken öznel de nesnel de olabilir, anlattığını istediği gibi yorumlayarak aktarabilir.⁵⁰ Anlatıcı anlatmaya bağlı edebi metin türlerinin yapıcı ve yansıtıcı unsurudur.⁵¹ Roman onun çevresinde kurgulanır ve o anlatının hayata en yakın elemanıdır. Okuyucu onun romanını onun sesini hissederek okur.⁵²

Adet mî Konîm romanında anlatıcı üçüncü şahıstır. Bu anlatıcı tipi her şeyi bilen, sezen ve aktaran anlatıcıdır.⁵³ İlahi bakış açısı da denilebilen bu yöntem sayesinde yazar, kahramanların iç dünyasını rahatlıkla takip edip onların her türlü düşünce ve hayallerini bilen biri olarak karşımıza çıkabilmektedir. Romanın esas karakteri Arzu, görüş ve fikirleriyle yazarla özdeşir. Ancak Zoyâ Pîrzâd, okuyucuyu bıktırmamak adına romanı

⁴⁸ İran’da Doğu Azerbaycan Eyaleti’nin yönetim merkezi olan şehir.

⁴⁹ Eskiden Tahran’ın Şemiranat Şehristanı’na bağlı bir köy olan Tecriş, günümüzde Tahran’a bağlı bir ilçedir.

⁵⁰ Çetin, 125.

⁵¹ Tekin, 21.

⁵² Tekin, 60.

⁵³ Asuman Gökhan, Çağdaş İran Romancılığında Feriba Vefi, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2019, 72.

Arzu'ya anlattırmaktansa üçüncü kişi anlatımı tercih eder. Böylece okuyucu eseri hem içten hem de dıştan tanıma fırsatı bulur.

Sonuç olarak anlatıcı romanın yazarı Zoyâ Pîrzâd'dır. Fakat yazar Arzu karakterine yoğunlaşarak kendi düşüncelerini ve yaşadığı olayları Arzu aracılığıyla okurlarına sunmaya çalışmaktadır. Arzu karakterini merkeze alır; onun hatıralarını, aşklarını, bilincini kullanır. Öte yandan onun iç konuşmalarıyla anlatımını zenginleştirmeye çalışır. Bunu romanını daha inandırıcı kılmak için yapar.

“Boşuna vaktini öldürdün Arzu Hanım, sözlerin işe yaramıyor. Gel de alakasız sorulara cevap ver.” (s.11)

“Asansörün çağrı butonunun aşağı inişini izlerken kendi kendine boş yere kabul ettim, yalnız gitmem gerekirdi diye düşündü.” (s.84)

“Sürekli kendi kendime söyleniyorum çabuk yargılama, sabırlı ol ama... İnanır mısın şimdiye kadar kendime bu kadar benzeyen bir erkek görmedim.” dedi ve gülümsedi. (s.122)

Bir olayı anlatırken o olayın konusunu, düşüncesini belirli bir noktadan inceleme unsurudur. Modern romanların oluşumunda önemli bir yere ve işleve sahiptir. Sanatına saygı duyan her romancı bakış açısına dikkat etmek zorundadır.⁵⁴ Çünkü anlatıcı ve anlatı arasında olan köprünün dengeli olabilmesi, romanın sağlıklı bir yapı ve kurguya oturtulabilmesi bakımından bakış açısının önemi büyüktür. Bakış açısı tutarlı olmadığı takdirde roman gerçekliğini yitirir.⁵⁵

Bakış açısının teknik bir olay olduğu hepimizin kabul ettiği bir unsurdur. Bu teknikle yazar söylemek istediğini keşfetmemize yardımcı olup okuyucusunu etkilemeyi başarır. Bir yazar romanını ortaya çıkarmak için bakış açılarından birini tercih etmelidir. Bakış açısı; ilahi bakış açısı, gözlemci bakış açısı, kahraman anlatıcının bakış açısı ve çoğul bakış açısı olmak üzere dört grupta incelenir.

İlahi Bakış Açısı:

⁵⁴ Tekin, 55.

⁵⁵ Philip Stevick, *Roman Teorisi*, Akçağ Yayınları, (çev. Prof. Dr. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara 2010, 86-87.

Tanrısal ve hakim bakış açısı da denilebilir. Destandan romana aktarılmış bu bakış açısı her şeyi bilme esasına dayanır. Tanrı gibi her şeyi bilir, sezer ve geçmişten, gelecekte haberler verir. Üçüncü kişili anlatımdır.

Gözlemci Bakış Açısı:

Bir romanda anlatıcının gördükleri dışında bilgi verilemeyen ve gelecek hakkında yorum yapılamayan sadece ayrıntıların okuyucuya gösterilebildiği bakış açısıdır. Üçüncü kişili anlatım söz konudur.

Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı:

Tekil bakış⁵⁶ açısı da denilen bu teknikte olay söz konusu kişinin bakış açısından romana yansır. Birinci kişili anlatım söz konusudur. Kahraman yazarın kendisidir.

Çoğul Bakış Açısı:

Metnin içeriğini zenginleştiren yani anlatıma çok boyutluluk ve derinlik kazandıran bakış açısıdır. Bu bakış açısında kişiler kendi psiko-sosyal kimliklerine göre konuşurlar. Bu durumda roman çok sesli bir boyuta ulaşmış olur.⁵⁷

Zoyâ Pîrzâd, *Adet mî Konîm* romanında ilahi bakış açısını kullanmıştır. Bu yöntem sayesinde kahramanların iç dünyasını rahatlıkla takip edip onların her türlü düşünce ve hayallerini sezen biri olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Bunun yanında bazen çoklu bakış açısına da başvurmuştur. Kişileri kimliklerine göre konuşturmuş bundan dolayı romanda Mahmûnir, Aye, Şirin, Sohrab, Nusret, Neim gibi karakterlerin sesi sıkça duyulmaktadır.

“Her zamanki sözler! Zayıflamışsın, takviye al, bu kadar çalışma, gerilme... Doktora dedim ki sen söyle nasıl olacak? Eğer elime geçeni yersem yaza Nusret gibi olurum. Bu ova gibi koca evin ihtiyaçlarını gidermeyeyim mi? Millete gelmeyin mi diyeyim? Evde oturup çürüyeyim mi?” (s. 45)

“Merhaba benim adım Yelda ama daha şimdiden söyleyeyim bu benim asıl adım değil. Neden? Çünkü benim şu annem sürekli bütün işlerime karışıyor. Bu blogun benim olduğunu anlamasından korkuyorum. Ayrıca okumasından ve beni sıkıştırmasından da korkuyorum.” (s. 127)

---

⁵⁶ Tekin, 60.

2.2.6. Kişiler

Adet mi Konîm romanının karakterleri okurların romanda kendilerinden, hayatlarından izler bulduğu ve yaşadıklarını karakterlerle bağdaştırabildiği elle tutulur, gözle görülür somut karakterlerdir. Bu roman bireyin iç dünyasını ele alan diğer adıyla psikolojik roman adıyla anılan bir roman türüdür. Bu tarz romanlarda yazarlar bireyin psikolojisini, iç dünyasını anlatmayı amaçladıklarından eserlerdeki olay örgüsünü de insana özgü gerçekliği anlatmak için oluştururlar. Zoyâ Pîrzâd, insan gerçekliğini farklı yönlerden anlatma gayretine girmiş ve insanlardan hareketle bireyin psikolojisini aktarmaya çalışmıştır. Roman karakterleri biraz kalabalık olsa da ana karakterlerin psikolojisi ön planda olduğundan romanda bir karışıklık ortaya çıkmamaktadır. İç dünyası yansıtılan karakterlerin ne kadar yalnız olduklarını ve bu durumu iliklerine kadar hissettiklerini anlıyoruz. Ele aldığımız romanda ana karakter Arzu'dur ve roman onun etrafında şekillenir.

Arzu

Arzu; orta boylu, kilolu, beyaz tenli bir kadındır. Kızı Aye ile birlikte hayata tutunmaya çalışırken annesiyle olan sıkıntısını, yaşadığı zorlukları aşmaya gayret gösterir. Lise eğitimini yarıda bırakır ve teyzesinin oğlu Hamid'le evlenir. Evlenip Fransa'ya yerleşir fakat hiçbir şey istediği gibi gitmez.

Arzu, romanın en önemli kilit karakteridir ve hayatı boyunca mücadele etmek zorunda kalmıştır. O, hayatın bir ucundan tutmaya çalışırken bir yandan annesinin öte yandan kızının kaprisleriyle uğraşmak zorunda kalan, çevresinde birçok insan olmasına rağmen yapayalnız bir kadındır.

Arzu'nun ilk mücadelesi annesinin isteği üzerine teyzesinin oğluyla evlenmesiyle ve mutsuz bir evlilik yaşamasıyla başlar. Teyzesinin oğlu Hamid'le evlenip Fransa'ya yerleşir. Fransa'ya gitmek onun için İran'dan kurtulup daha özgür bir hayat demektir. Fakat yaptığı evlilikte Hamid'in düşlediği gibi çıkmaması onu hüsrana uğratmıştır. Hamid felsefe alanında doktora yaptığı için Arzu'ya tepeden bakar ve onun ev işleriyle ilgilenmesi gerektiğini her seferinde davranışlarıyla gösterir. Çoraplarının yıkanması bile dikkat gerektiren bir iştir Hamid'e göre Arzu eğitimsizdir, Hamid ne derse Arzu onu detaylı yapmak zorundadır. Hamid'den hiçbir surette ilgi göremeyen Arzu, bir süre sonra bunlardan bunalıp kızı Aye ile birlikte İran'a anne ve babasının yanına döner.

Aslında dönmek zorunda kalır çünkü ayaklarının üzerinde durabilen bir kadın değildir. Ailesinin yanına döndüğünde Mahmünir birlikte yaşamaları gerektiğini söylese de Arzu türlü bahaneler uydurarak babasının da gizli rızasıyla kendisi ve kızı için bir ev tutar ve orada hayatını idame ettirmeye çalışır. Fakat her ne kadar ailesinden ayrı yaşasa da annesinin boyunduruğunun altından çıkamaz. Annesi elit bir aileden geldiği için herkesi yönetebileceğini düşünür.

“Hamid ve Hesam okullarını yeni bitirmişlerdi. Arzu diplomasını daha yeni almıştı ve Hamid ve Hesam Fransa’dan dönmüşlerdi. Birkaç gün sonra Mahmunir Arzu’ya:

“Hamid ve Hesam evlenmeyi düşünüyorlar. Ben ve teyzen düşündük ki...” dedi

Yarım saat konuştu ve sonunda,

“Şimdi hangisi Hamid mi Hesam mı?” diye sordu.

Arzu halıdaki güllere odaklanarak:

“Hesam İran’da kalıyor ve Hamid Fransa’ya dönecek.Hamid.” diye düşündü.” (s. 22)

“Fransa’dan döndükten bir süre sonra anne ve babasının evini boyadı, kendisi ve Aye için yeni bir daire almak istediğini söylediğinde Mahmunir kavga çıkarmıştı.

Nazlı çocuğumu bir daireye mi sıkıştırıracaksın? Söylendi, söylendi, bağırdı, feryat etti,gerildi ve küstü. Arzu önce evin iş yerine uzak olmasını bahane etti. Mahmunir:

Şimdi kim sana çalış diyor? Sanki senin maaşına ve şu beş para etmez şirketine muhtacız, diye bağırdı. Evin Aye’nin okuluna uzak olmasını bahane etti. Mahmünir:

Çocuğum için şoför tutacağım, diye bağırdı.

Hanım için hodan çiçeği demle, dedi. Arzu’yu Mahmunir’den uzaklaştırmaya çalışıyordu ve sessizce üzülme bir şeyler yapacağız, diyordu.

Sonunda Arzu:

Aslında bütün bunlar bahane, yalnız yaşamak istiyorum, dedi. Mahmunir donmuş bakışlarıyla ona baktı ve Nusret mutfağa koştu. Sonra babası Arzu’yu birkaç daire bakmaya götürdü. Hangisine girerlerse babası sessizce şimdilik annene bir şey söyleme,

dedi. Birkaç hafta sonra notere gidip dairenin satın alındığına dair imza attıktan sonra dışarı çıkıp arabaya bindikleri zaman babası:

Şimdilik annene bir şey söyleme, dedi. Arzu güldü sonra birden ciddileşti.

Neden bu kadar Mahmünir'den korkuyorsun? Babası bir süre direksiyona baktı. Korkuyor muyum? Hayır onu seviyorum, dedi. Arabayı çalıştırdı. Bilmiyorum belki de korkuyorum ve daha sonra gülmeye başladı. Ne farkı var ki?" (s. 159)

"Fotoğraf makinesini masanın üzerine bıraktı ve Aye'nin yanına gitti. Elinde ne tutuyorsun? Aye ellerini açtı .Çorap baba, buraya düşmüştü.Küçük parmağıyla çalışma masasını gösterdi. Arzu,

Ah ah dedi. Büyük, beyaz ve buruşmuş çorabın tekini iki parmağıyla tutarak yere attı ve Aye'yi kucakladı ve Aye anaokuluna geç kaldı, annesi de üniversiteye gidemedi. Keşke baban çorabın yerinin masanın üstü olmadığını öğrenseydi, dedi.

Hamid günde iki üç kere çorap değiştirirdi ve ayda bir kere Arzu 'ya çorapları çamaşır makinesinde yıkama! Bunlar yüzde yüz keten ve elde yıkanması gerekiyor diye hatırlatıyordu. Arzu haftada yirmi otuz çift çorap yıkıyordu. İran Aştiyân⁵⁸ sabununun benzeri olan ve bundan farklı olarak kokusu olmayan Fransız marka kedi sabunu⁵⁹ ile elde yıkıyordu." (s. 160)

"Annenin sözlerinden incinme bana sorarsan boşanmakla iyi ettin. Konuşkan ve umursamaz bir erkek müsveddesiydi. Sadece kendini düşünen bir adamdı. Eşini ve çocuklarını düşünmediğini de yüzüne vurmak gerek." (s. 167)

Arzu, babasının ölümünden sonra onun emlak ofisini yönetmek zorunda kalır. Babasının borçlarını ödemek için kendi çalıştığı şirketten ayrılır ve babasının ofisini yönetmeye başlar. Annesinin burjuva hayatını da devam ettirmek zorundadır çünkü Mahmünir ekonomik sıkıntıya düşmemelidir. Ofis zaten Mahmünir'in zengin ailesinin desteği ile kurulmuştur ve Arzu bir nevi annesine bağımlı yaşamak zorundadır. Bunun içinde ne kadar mücadele ederse etsin annesi her zaman üstünlüğünü hissettirir. Ofiste en yakın dostu Şirin'le beraber çalışırlar. Şirin Arzu'nun tüm iç sıkıntısını ve huzursuzluğunu bilir ve onun mutluluğu hak ettiğini düşünür. Hayatına renk katması için bir aşk yaşamasını çok ister ve müşterileri olan Sohrab Zercu Bey'i Arzu'ya çok

⁵⁸İran'ın Kum şehrinde geleneksel bir sabun.

⁵⁹ Fransızların Savon Le Chat marka sabunu.

yakıştırır. Her gün Ondan bahsederek onu Arzu'nun kafasına sokmaya çalışır ve görüşmeleri için Arzu'yu zorlar. Arzu bu durumdan hoşnut değildir çünkü Zercu'nun kendini beğenmiş tavırlarından hoşlanmaz. Fakat Sohrab, Arzu'ya gönlünü kaptırmıştır bile.

Arzu çalışanı Tahmina'nın yaşadığı bir sorunla meşgulken bu durumu Sohrab öğrenir ve Sohrab Arzu'ya sıkıntıyı giderebileceğinden bahseder. Arzu bu olayı çözüme kavuşturabilmek için Sohrab'la sık sık görüşmek zorunda kalır. Her görüştüklerinde Sohrab'a ilgisi artar ve beklemediği bir şekilde aşık olur. Artık kalbi sadece Sohrab için atmaktadır fakat annesi ve kızı Aye'nin vereceği tepkiler onu korkutmaktadır. Çünkü Mahmünir zengin ve okumuş bir damat ister, kızı ise babasının yerine kimseyi koyamaz. Arzu her gününü Sohrab'la geçirmeye başlar ve bu durumu herkese söylemeye karar verir kendi kararından emindir ve bu benim hayatım kimseyi ilgilendirmez diye düşünür. Şirin bu birlikteliği desteklerken bir anda Arzu'ya tepki vermeye başlar ve Arzu Şirin'in bu tepkilerine anlam veremez. Sonunda bir yolunu bulup herkese Sohrab'ı sevdiğini ve evlenmek istediğini söyler. Arzu'ya kimse destek olmaz, herkes ondan uzaklaşır. Mahmünir sıkıntıdan hastalanır. Ah vah edip durur, Aye annesini kimseyle paylaşmak istemediğinden annesine çok kızgındır ve onunla konuşmaz. Şirin ise tüm arkadaşlığını neredeyse bitirir ve her fırsatta sözleriyle Arzu'yu yaralar. Arzu bunlara dayanamaz ve çok sevdiği Sohrab'la çok üzülse de ayrılmak zorunda kalır.

“Masanın çekmecesini açtı ve karıştırmaya başladı.

Zercu Bey kendiliğinden aradı. Bu karmaşanın içinde, yüksek tavanlı, tuğla döşeli, yoğun ışık alan ve iç açan, yatak odaları büyük, salonu dağa bakan bir daire ve böyle olsun şöyle olmasın... Nereden bulayım? Nerede yaşadığını zannediyor? Alplerin eteklerinde mi? Şu işe yaramaz fatura nerede?” (s. 7)

“Zercu Bey'i ara ve Sarem Hanım'a bağla.”

Arzu'nun açık kalmış ağzına ve büyümüş gözlerine bakarak göz kırptı.

“Rezai Sokağı'ndaki eski evi ona göster”

Çenesini yukarı kaldırdı ve dudaklarını birbirine yapıştırdı. Kremalı ekmeği yemişti. Kimsenin elinden bir şey gelmiyordu. Arzu'nun telefonu çaldı. Odada bir çift

ayakkabı sesi duyuldu. Öğlen ışığı perdelerin ve güneşliklerin arasından çizgiler halinde gri mozaiklerin üzerine ve kırmızı tuğlalarla duvara monte edilmiş sobanın yanına kadar düşüyordu. Arzu salonun ortasında durdu ve suratında bir gülümseme oluştu.

“Siz daire demiştiniz ama ben yani Musavvad burayı seveceğinizi düşündü.”

Zercu ellerini kadife pantolonun cebine bırakarak salonun tavanına baktı. Sonra tahta kalın süpürgeliklere doğru baktı. Telefonda da emlak ofisinde de bana demiştiniz ki kendim göreyim, ne güzel süpürgelik.”

Arzu saçının kaküllerini geriye doğru attı ve Zercu’ya baktı. Saçının ön tarafı dökülmüştü ama arka tarafı uzundu. Adam haklıydı bütün bu detaylı izahları önceden yapmıştı. Saçını kasten mi uzatmıştı yoksa berbere gitmeye mi üşenmişti? Telefonunu mantosunun cebine bıraktı ve bahçeye doğru gidip kendi kendine söylendi. Kendi kendine söylendi.

“Bana ne “Pencereyi açtı.

“Emini’ye göre bundan hoşlanmıyor.”

Güneşlikleri açtı ve düşündü.

“Şirin’in yüzünden yarım gün boşa gitti.”(S. 10)

“Bu günde bu erkek müsveddesi başıma bir sürü masraf açtı.”

Tekrar telefonu aldı açma tuşuna bastı ve Zercu’yu taklit etti.

“Sizce iki tane oda az değil mi?”

Telefonun bataryasını çıkardı.

“Sizce perdeleri nereden almalıyım?”

Telefonun hattını ve bataryasını tekrar takarak açmaya çalıştı.

“Sanki müşavir çalıştırıyor.”

Telefona baktı ve kaşlarını çatı,

“Hayır, düzelecek gibi değil.”

Şirin ha bire tere otunun sapıyla dişlerini kurcalıyordu. Garson, alkolsüz biraları bardaklara doldurup gitti. Ve Şirin,

“Demek ki akli sende kaldı.”

Kim?

Zercu.

Halt etmiş!

Şirin, garson salata tabağı ve yarıya bölünmüş limonları masaya bırakıp gidene kadar sabretti.

“Neden olmasın, edepli ve beyefendi değil mi? Ki öyle, maddi durumu da fena değil.”

“Hayır, kesinlikle fena değil, O uzun saçlarıyla...”

Salatadan biraz aldı. Şirin ekşi limondan biraz marul, salatalık ve domatesin üzerine sıktı.

“Hım, demek saçlarını fark ettin haaa!”

Arzu bir parça ekmek aldı ve gözlerini açarak Şirin’e baktı.

“Mızızlanma, ekmek yiyorum iyi de ediyorum. Ayrıca kör değilim ki saçlarını görmeyeyim.”

Şef garson, tavuk şişleri masaya bıraktı.

“Bir emriniz var mı? Afıyet olsun.” dedi ve gitti.

Şirin, tavuk şişin üzerine ekşi limon sıktı.

“Denemeye değer.”

Arzu tavuk şişin üzerine ekşi limon sıktı.

“Başlama, hiç havamda değilim.”

“Neden?” Parmağına bulaşan ekşi limonu yaladı.

“Yakamı bırakır mısın? Annem Aye için emlakçı bir koca bulmaya çalışıyor sende benim için.”

Parmağına bulaşan ekşi limonu yaladı.

“Aye Mahmunir’in korkusundan iyi cevap veriyor, benimse sana gücüm yetmiyor.”

Şirin başını kaldırdı, yeşil gözleri bir leoparın gözlerine benziyordu.

Kim kocadan bahsetti aspirin canım, aspirin?

Kim aspirine ihtiyacım olduğunu söyledi?

Ben.

Sen neden ihtiyaç duymuyorsun?

Çünkü benim başım ağrııyor yani anne ve kızla uğraşarak başımı ağrıtmak, iki eve masraf etme merakı ve önceki eşimin sinirlerini hoplatmak...”

Bakışı yumuşadı.

Neden anlamıyorsun? Sana kurban olup hayranlık duyacak, seni seviyorum diyecek, çiçek getirecek ve bu şekilde yalanlarla, şımarıklıklarla sana huzur verecek birine ihtiyacın var. Bu aspirin beyin bunun için en uygun kişi olduğu içime doğdu.” (s. 16- 17)

“Sürekli kendi kendime söyleniyorum. Çabuk yargılama, sabırlı ol ama... İnanır mısın şu ana kadar bu kadar kendime benzeyen bir erkek görmedim. Gülümsedi.

Ayrıca şimdiye kadar tanıdığım hiçbir erkeğe benzemiyor, asla erkeklere benzemiyor.” (s. 122)

“Aye blogunda, kaç gecedir anneannemin evinde uyuyorum diye yazmıştı.” Neden blogu güncellemiyorsun? Neden yazmıyorsun? Mercan’ın düğünü nasıl oldu? diye bir sürü mesaj göndermişsiniz. Kalbime dokunmayın, yüzlerce gamım var. Mercan’ın düğünü burnumdan geldi, neden? Hatta size söylemeye bile utanıyorum. Annem evlenmek istiyor. Sanki yirmi yaşında genç bir kız. Hiç çekemem, çok gerginim. Öfkeliyim. Ne hakkı var bunu bana yapmaya? Babamdan boşanması yetmez mi? Okulda arkadaşlarıma söylemeye utanıyorum annem ve babamın boşandığını. Tatil günlerinde herkes anne babasıyla gezmelere giderlerdi. Ben ya annem ya da anneannem ve dedemle giderdim. Doğum günümde, yılbaşı kutlamalarında ya da hiçbir yeni olayda babam yoktu. Annem çocukluğumu benden aldı yetmez mi? Şimdi yabancı bir adam mı babamın yerine gelecek? İstemiyorum!” (s. 169)

“Bir  m r millette kusur aradım (Arzu kendi kendine sakın ol, dedi) bunun yerine kendi kızının düğününü düşünmelisin (Arzu kendi kendine dedi ki sakın ol) boşu boşuna demedim. Büyük konuştum başıma geldi.(Arzu dudağını ısır ı) O da kiminle? Düzgün bir adam olsaydı i im yanmazdı, Tophane Meydanı’nın kapı kolu satıcısı ile, bence lakabı da kendisi uydurdu, dedi.

Arzu - sakın ol demeleri - duymuyordu ve dudağı acıyordu, nefesi hızlanmıştı ve Mahmunir söz hakkı vermiyordu,

Hamid’den sonra ki Hamid beyefendi idi ve tahsilli idi her şey tamamdı da şimdi...’’ (s. 177)

“Otobüs boştu, pencere kenarındaki koltuklardan birine oturdu ve kirlenmiş camlara baktı. Sinirli değıldi, g nl  kırık da değıldi. Sadece yorgundu. Bu otobüsle hiç kimseyi tanımadığı, hiç kimseyi g rmediğı ve hiç kimseyle konu mayacağı Sepah Caddesi’ne gidiyordu. Sohrab’ın elinden ne gelirdi ki? Hatta evlenseler bile elinden ne gelirdi. Onu dinlemekten başka. Ellerini ellerine alarak gözlerine bakıp,

“Sen haklısın.” demekten başka.

Ama sanki bu az mı? Şimdiye kadar ka  kişi sorununu dinlemişti? Ka  kişi, sen haklısın, demişti? Sohrab başka şeylerde söylüyordu. Erkeklerin kadınlara s ylemediğı sıradan şeyleri ya da Arzu’nun duymadığı sözleri. Gözlerinin altındaki kırışıklıklar  irkin değıl çok da güzeller ya da sa taki beyazlar, yüzdeki kılcal kırmızı damarlar.

Ben  ay yapıyorum. Ya kahve ya akşam yemeğı ya da   le yemeğı.

Tabakları yıkamak, mutfağı ya da lacivert Renault’u temizlemek benden.

Şirin duyunca hıh diyordu. Bir keresinde  irin’e dedim:

Fazla olumsuz düşünmüyor musun? Yemyeşil gözleri dışarı çıkacak gibi oldu.

Olumsuz düşünen değıl, ger eğı g renim.’’ (s. 188)

Şirin

Şirin; zayıf, uzun boylu,  ık ve pahalı kıyafetler giyinen zevkli bir kadındır. Annesi ve babasını yıllar önce kaybetmiş ve yalnız ba ına hayat mücadelesi vermeye çalışmaktadır.  sfendiyyar’la yaşadıkları aşkın pençesinden kurtulamamış fakat kendisini çevresine her zaman umursamaz göstermeye çalışmıştır.

Arzu'nun yakın arkadaşı olan Şirin Arzu'yla beraber emlak ofisinde çalışmaktadır. İçindeki sıkıntıları etrafına yansıtmayan, sıkıntılarından kurtulmak için yoga derslerine giden güçlü görünüp içinde fırtınalar kopan bir kadındır. Hatta her şeyi içine attığı için hasta olacağını düşünür. Annesini ve babasını kaybedince tek başına hayat mücadelesi verir. Çocukluğunda annesini pek sevmez ama kaybettikten sonra bunun vicdan azabını fazlasıyla çeker. Babası hakkında birkaç anısından başka bir şey yoktur hafızasında.

“Ya senin baban? Onunla ilgili bir şey hatırlıyor musun, hatırlamıyor musun?”

Şirin sanki kumların üzerine uzanmış ve elini başının altına koymuş bir adam gibi yatan yere düşmüş kuru bir ağacın gövdesinden atladı. Birkaç saniye tek ayak üzerinde sağa sola sallandı. Sonra aşağı atladı.

Annem, biraz beyefendiydi derdi. Bu annemin bir kişi ile ilgili en fazla söyleyebildiği şeydi biraz beyefendi ya da biraz hanımefendi.

Ayakkabısının ucuyla küçük bir taşı ters çevirdi. Çok küçük kurtçuklar dışarı fırladı ve hızlıca sağa sola saldırdı. Ve aynı anda kumların arasından kayboldular.

Sadece birkaç sahne var babamdan aklımda kalan. Çevirdiği taşa baktı.

Büyük bir arı odaya girmişti, ben bağılıyor ve ağlıyordum. Babam arıyı dışarı çıkardı. Bir keresinde de geceydi ve babam masal anlatıyordu, kesinlikle korkunç bir masaldı çünkü ağlamıştım.

Yola düştü, Arzu durdu, Şirin döndü.

Ne oldu?

Demek ağlıyordun da?

Tatsız.

Şaka yapmıyorum, şimdiye kadar ağladığını görmedim.

Eğildi kumların arasından bir şey çıkardı.

Deniz kabuğu buldum.

Bense tam tersi, tak-tuk dedi miydi ağlamaya başlarım. Eh ...

Düz bir taşı denize doğru fırlattı.

Çünkü sen ağlıyor ve dışa döküyorsun o yüzden hiçbir zaman kanser olmazsın ve ben...

Elini Arzu'nun omzuna attı.

Ben ağlamadığım ve derdimi içime attığımdan dolayı kesinlikle kanser olurum.

Arzu sert bir yumruk vurarak

“Kapat çeneni.” dedi.

Şirin sesli güldü.

İnan ki kendi kendime uydurmadım, iki gün önce yoga öğretmeni söylüyordu.”

(s. 60)

“Ahmakça bir soru sorayım mı?

Bir dalga geldi ve terliğin üzerini kapladı.

Annen seni sevdi mi?

Başka bir dalga terliği ters çevirdi. Şirin evet der gibi başını salladı. Sonra denize baktı ve yavaşça,

Keşke bende... dedi.

Arzu'ya baktı.

Ahmakça bir tavsiye vereyim mi?

Bir martı sürüsü denizin üzerinde uçuyordu.

Annen için...

Martılar bağırarak dalgalara doğru dalışa geçtiler.

Annen için elinden gelen her şeyi yap! Arzu birkaç kere göz kırptı.

Ya korkuları olduğu için gözlerini kapatıyordu ya da belki Şirin'in ne demek istediğini anlamadığı için. Şirin bir tekme atarak terliği denize doğru fırlattı.

Ölümünden sonra bizim gibi vicdan azabı çekmezsın.” (s. 61)

Şirin her zaman Arzu'nun annesi Mahmünir ve kızı Aye ile de birlikte. Mahmünir Şirin'i kızı gibi görür ve bunu her fırsatta dile getirir. Aye de Şirin'e teyze

der durur, bağları güçlüdür. Arzu'yu çok sevdiği için Arzu'nun mutlu olmasını ister ama evlenmesine karşıdır. Tüm gücüyle desteklediği ilişkiyi bir anda kabullenemez ve Arzu'yu çok üzmeye başlar. Bundan dolayı Arzu'yla arasına mesafe koyar artık öğle yemeklerini bile onunla yemez, Arzu'yu yalnızla mahkum etmek ister. Bu durum herkesin dikkatini çeker ama kimsenin yapacağı bir şey yoktur. Şirin aşk acısı çekmektedir, umudu vardır ama Arzu'nun umutlarını hiçe sayar. Yaşadığı aşk acısının acısını Arzu'dan çıkarır gibidir. İsfendiyar adında biriyle çocukluktan birbirlerini severler, hayata dair birçok hayalleri vardır ama İsfendiyar bir anda onu terk eder. Şirin bu olaydan sonra kalbini tüm erkeklere kapatır. Kendini işe verir, içinden kopan fırtınalarla birlikte bir umut İsfendiyar'ı bekler, bir gün döneceğini düşünür ve nitekim bir gün İsfendiyar onu arar. Şirin heyecanlı ve mutludur. Arzu'ya bu haberi vermek için onu arar fakat Arzu'ya yaşattığı aşk acısı Arzu'nun hayattan kopmasına neden olur ve sanki bunun farkında değildir.

“Mahmünir Şirin'e doğru yürüdü. Nasılsın çiçeğim? Yine zayıflamışsın ama. Usulca baştan ayağa Arzu'yu süzdü. Senin yerine arkadaşın kilo almış, bu geçen yıl yılbaşında aldığın etek değil mi? İyice küçülmüş. Koltuğa oturdu.

Şirincim neden oturmuyorsun, ne güzel bir etek, Yasi Ebtehi⁶⁰ yapımı mı? Bu kızın seçimleri gerçekten çok iyi. Üzerinde menekşe rengi desenler olan, yakut kırmızısı renginde eteğiyle kendini koltuğun üzerine bıraktı. Ayak ayak üzerine attı ve güldü.

Benim ekonomim henüz Yasi Ebtehi almaya yeterli değil Münircim.

Mahmunir kaşlarını yukarı kaldırdı.

Ne demek ama Yasi'nin elbiseleri pahalı değil ki!! Bu seçkin ve sanatsal seçimlere para vermek lazım. Bu kızdan daha iyi seçim yapan daha sanatsal ve daha nazik birini görmedim.” (s. 21)

“Mahmunir'in sağ elinde saçları yarı kel adamın bir santimetrelik tarağı duruyordu. Sol eliyle boynundaki tek taşlı kırmızı gerdanlığı okşuyordu. Sonra sağ elini havaya kaldırarak iki kadını işaret etti.

“Şirinciğim de tıpkı kendi kızım Arzu gibidir. Yani o da benim kızımdır.” (s. 25)

---

⁶⁰ İran'da üretilen çiçekli pazen kumaş.

“Ben ve İsfendiyar kendi işimizin peşinde koşturuyorduk. Kitap, sinema, değersiz festivaller ve yolculuk...

Birkaç kurumuş ağacın yanından geçti. Evlerden birinin neredeyse yarısını su götürmüştü. Ortası kum dolu bahçede yamuk duran ve paslanmış bir salıncak vardı. Şirin sanki kendi kendine konuşmak için eve doğru gitti.

İsfendiyar meselesinin tek yolu gitmesiydi, benimse çeşitli sınıflara...Bir süre önünde durduğu kapıdan geçerek salıncığın önünde durdu. Neden insanın denizin yanında çenesi düşüyor? Başını kaldırdı ve gökyüzüne baktı, bulutluydu. Sonra dalgalı denize... Büyük dalgalar sütlü kahverengindeydi, havayı kokladı. Belki buranın kokusundan ya da denizin sesinden... Ayağını salıncığın üzerine bıraktı, salıncak gıcırdamaya başladı.

Çocukken her yaz kuzeye gelirdik. Bazen bizim eve bazen de onların evine. Salıncığı itti ve salıncak tekrar gıcırdadı. Gece herkes uyuduğunda ikimiz bahçede, buna benzer bir salıncığın üzerinde oturuyor ve konuşuyorduk.

Arzu:

“Şimdi konuşmaya başlamışken daha fazla sorayım mı sormayayım mı?” diye sordu.

Sordu.

Neden bahsediyordunuz?

Bütün çocukların bahsettiği şeylerden.

Evin iki tarafa açılmış kapısına kadar yürüdü.

Ay’da insan var mı? Ne kadar sürerdi denizin bu tarafından diğer tarafına gitmemiz? İzlediğimiz filmleri tekrar tekrar anlatırdık. Ya da okuduğumuz öyküleri... Birkaç kere birlikte piyes yazdık ve anneler için sahneye çıktık.”

...

Büyüdükçe yine aynı sözleri söylüyorduk, biraz da değiştirerek hangi bölümü okuyalım? Tahsilimiz bitince yurt dışında mı yaşayalım yoksa burada mı? Ve istediğin kadar sinemaya giderdik. Hayli zamandır anlamıştık Ay’da insan yaşamadığını. Birden

gölmeye başladı. Bir gece Ingmar Bergman'dan⁶¹ bir film gösteriyorlardı.. Geç olmuştu ve İsfendiyar vaktinde yetişemeyeceğiz diye sinirlenerek taksinin şoförüne söyleniyordu. Daha hızlı git! Taksi kaza yapana kadar söyledi. Şoför bağırılmaya başladı:

“Yeti aptallaştırdığın!

Ne olmuş sanki?

Nereye gitmek istiyorsun ki bu kadar önemli!

İsfendiyar da

Bergman beyefendiciğim Bergman, niye anlamıyorsun diye bağırıyordu.Şoförün suratını görmeliydin. Tıfıl, Bergman'ın yiyecek mi, giyecek mi olduğunu bilmiyordu ki.

Yürünecek yolu bitirdiler dönüp tekrar kurumuş ağaçlara kadar ulaştılar hala eli çenesinin altına koymuş vaziyette denize bakıyordu. Ağacın üzerinde oturdular ve Arzu,

“Sen ne dedin?” diye sordu.

Hiçbir şey, gülmekten ölüyordum.

Ayakkabısının ucuyla kumların üzerine uzun bir çizgi çizdi, sonraki gün annelerin önünde onu taklit ettim.

Uzun çizginin altına daha uzun bir çizgi çizdi.

Garibanlar, taksici gibi Bergman'ın kim olduğunu bilmiyorlardı. Sadece ben alay ettim diye güldüler. Ve İsfendiyar,

Anlamıyorum neden gülüyorsunuz, Bergman'dan daha önemli ne olabilir? dedi.”
(s. 62-63)

“Şirin Hanım giderken nasıl oluyor da Arzu Hanım sizinle değil? diye sordum

Birlikte olduğumuz günler geride kaldı, dedi.

Doğruldu, koltuğu bezle sildi.

Söyledikleriniz ne anlama geliyordu pek anlamadım.

---

⁶¹ Ingmar Bergman İsveçli oyun yazarı ve yönetmeni.

Arzu bahçeye baktı, duvardaki sarmaşık yeşillenmişti ve taze filizlenmişti. Budanmış güller toplu ve kısa, okulun ilk günündeki anasınıflı öğrencileri gibiydiler. Kuaförlük okulunun sırasına girdi. Müdür yardımcısının

“Sınıflara!” demesini bekliyordu ki filizlensinler. Sessizce,

Şirin Hanım'ın sözlerinin hiçbir anlamı yok. Öylesine söylemiş. Nusret bugün ne yemeği gönderdi? ‘’ (s. 184)

‘’ Telefonu çaldı. Kilidi çantasına bıraktı, pencereye doğru gitti, telefona cevap verdi.

“Evet?” dedi.

Dışarıda yağmur mu yoksa kar mı yağıyordu belli değildi.

Hattın diğer tarafındaki Şirin'in sesi, Şirin'in her zamanki sesi değildi.

Aradı.

Kim?

Aradı.

Ağlıyor musun?

Yıl bitince aradı.

Arzu pencereden dışarı baktı kar yağıyordu.

Yeni yılın kutlu olsun, sonra arayacağım,dedi.

Arzu'nun elinden telefon yere düştü. Dışarıda kar yağıyordu.’’ (s. 192)

Mahmünir

Mahmünir orta boylu, zayıf, girdiği ortamlarda herkesin dikkatini çekebilen, yaşamayı ve lüksü seven orta yaşlı bir kadındır. Hırslı, istediğini elde etmeye çalışan Mahmünir aynı zamanda cilvelidir. Eşinin ölümünden sonra beğendiği tüm erkeklerin dikkatini çekebilmek için cilveli tavırlarından kaçınmaz ve bu tavırları seve seve yapar. Hatta eşi hayattayken bile cilveli halleriyle evlerinde çalışan Neim'i kendisine aşık etmeyi başarmıştır. Parayı çok seven Mahmünir lüks yaşamaktan da hiçbir zaman vazgeçmemiştir.

Mahmünir Arzu'nun annesidir. Kaçar Şahı'nın soyundan geldiği için kendisini çok burjuva görür ve kolay kolay kimseyi beğenmez. Eşi onun gibi zengin bir aileden değildir ve bunu sürekli eşinin yüzüne vurur bir nevi eşine yerini ve haddini bildirmek ister. Eşi onu o kadar sever ki Mahmünir ne dese yüzünü ekşitmez, bir dediğini ikiletmez. Hizmetçileri Neim de Mahmünir'e ilgi duymaktadır, Arzu'nun babası bunu hissettiği halde onunla yarışır gibi karısıyla ilgilenir. Hatta Arzu bile babasının annesinden korktuğunu düşünür. Halbuki babası duyduğu sevgiden dolayı karısının hiçbir kusurunu görmez. Arzu'nun babası Mahmünir'e prenses hanım diye seslenir. Mahmünir eşini kaybettikten sonra sanılanın aksine üzüntü duymaz hatta etrafındakilere mavi boncuk dağıtır. Mahmünir, genç ve güzel bir kadın olduğunu düşünür ve ortamlarda dikkat çekmek için elinden geleni yapar.

Arzu tek çocuğu olmasına rağmen Arzu'ya karşı bir sevgisizliği vardır her fırsatta Arzu'yu bozmaya çalışır. Aslında bunun en büyük sebebi Arzu'nun Hamid'den ayrılmasıdır. Çünkü Hamid, Mahmünir'in ablasının oğlu olan biricik yeğenidir. Okumuş, kültürlü olması Hamid'i sevmesi için en büyük nedendir. Saygın bir çevresi vardır ve kızının kocasından bahsederken havasını atmak zorundadır. Nitekim Arzu'nun boşanması onun bütün kinini ortaya çıkarır. Aslında Arzu da annesini pek sevmez fakat onu babasının yadigarı olarak düşündüğünden her ne kadar anlaşılamasalar da her şeyin sonunda annesini üzdüğünü düşünmekte ve bundan pişmanlık duymaktadır. Mahmünir torunu Aye'yi çok sever ve sürekli onun tarafını tutar. Aslında torununu çok sevmesi yine Hamid'in kızı olmasındandır. Arzu'nun Sohrab'la olan ilişkisini öğrenince sorun çıkarır ve kızının tüm mutsuzluğuna rağmen onu Sohrab'dan ayırır. Bundan da gayet mutludur.

“Kapıya doğru seslendi, “Neim!!!”

Neim içeri girdi.

“Hanımefendinin elbiseleri için kuru temizlemeci işiyle mi uğraşıyorsun? “

Kuru temizlemeci fişi elindeydi.

“Perşembe gününün misafirleri için bugün mü alışveriş yapacaklar?” dedi.

Arzu birkaç saniye Neim'e baktı.

“Kuru temizlemeci değil kuru temizlemeci. Alışveriş için sonra sana haber vereceğim, çıkarken arkandan kapıyı tam kapat.”

Neim kapıya doğru gitti.

“Bizden söylemesi, fındık için Tevazun taraflarına gitmen lazım hem de bu trafikte...”

Kapının kapanma sesi geldiğinde, Şirin gülmeye başladı,

“Şimdi annenin mutlaka Tevazun’dan mı fındık alması gerekiyor?” diye sordu.

Arzu iki yudum su içti.

“Bu daha başlangıç, eğer hanımefendi fındığı Tevazun’dan ve yaş pastaları Bibi’den ve kuru pastaları da bilmem nereden almasa kıyamet kopar.”

“Zavallı Neim şehrin bir ucundan ta diğer ucuna...”

“Neim için üzülme, hanımefendi için dünyanın diğer ucuna kadar bir nefeste koştu.” dedi.

Ajandayı açtı. Şirin klasörden bir dosya çıkardı.

“Yani bu gerçek aşk, doğru söyle baban kıskanmıyor muydu” dedi.

Arzu duvardaki bıyıklı adamın fotoğrafına baktı.

“Kıskanmakkk!!!”

Hıhh diyerek sırttı.

“İkisi de hanımefendiye hizmet etmek için yarışıyorlardı.” (s. 7-8)

“Evin garaj kapısı sonuna kadar açıldı. Lacivert Renault büyük bahçeye girdi ve kırmızı geniş balkonun önünde durdu. Zayıf ve uzun boylu bir kadın eyvandan bağırdı:

“Hayır, buraya değil, sokağa park et. Bahçeyi çirkinleştiriyor!” dedi.

Saçları tepeden topluydu ve altın küpelerine yakut işlenmişti. Arzu, Şirin ve genç bayan araçtan indiler. Arzu:

“Baş üstüne Münircim, aldıklarımızın içinde olduğu çantaları boşaltmaya müsaade var mı? Neim nerede? Çağırın yardıma gelsin.” dedi.

Şirin :

“Neim’le ne işin var? Üçümüz götürürüz.” dedi.

Genç bayan:

“Merhaba anneanneciğim.” dedi ve balkonda duran kadının yanına gitti. Arzu arkasından bağırdı:

Aye Hanım, elin boş gitme, bir iki paket de sen götür. Aye basamakların yarısından başını çevirdi,

Bennn?

Arzu:

Evet sen, gel bakayım.

Arzu’nun annesi torununu kucaklamak için ellerini açtı.

Neim; Nusret’i çağır, çocuk yük taşıyıcı değil ki bu dal gibi bedeniyle nasıl olur cancağızım?

Aye başörtüsünü geriye attı ve bir tarafı kulağının arkasında diğer tarafıysa aşağı düşmüş olan düz saçlarını eliyle düzeltti.

Vay vay yeni model mi yaptın? Ay gibi olmuşsun.

Nine ve torun elleri birbirlerinin beline sarılmış vaziyette evin içine girdiler.”
(s.20)

“Arzu güldü, saçlarını siyaha boyamış kadından bahsediyordu. Adı Mahbube’ydi ve babasının arkadaşı Celali Bey’in kızıydı. Birkaç yıl küs kaldıktan sonra Mahmunir ile barışmıştı. Mahbube’nin annesi Mahmunir’den nefret ediyordu ve öleceği güne kadar bütün tanıdıklarına Mahmunir kocamın aklını çeliyor, dedi.

Şirin çaydan bir yudum içti ve gözlerini açarak

“Doğru mu söylüyordu?” diye sordu.

Arzu güldü:

“Hayır babacım, nihayet Mahbube’nin annesi, annemin dilberliğinin sebebinin kin olmadığını anlamadı.” dedi.

Başını çevirip Mahmunir’e baktı. Kısa boylu kadını yüzünden öpüyordu.

Annem, dilber olarak dünyaya gelmişti erkeklere dilberlik, kadınlara dilberlik, muhtemelen yalnız kaldığında da aynanın önünde kendi kendine...” dedi. ‘’ (S. 22-23)

“Ayın ilk perşembelerinden birinde Arzu, Şirin’e:

“Sence Nesrin detoks yaptırmış mıdır?” diye sordu. Şirin gülümsedi.

Sence Papa Katoliklerden mi seçildi?

Mahmunir “hıh” dedi.

“Vay Arzu ne kadar aptalsın sen!”(s. 22)

“Mahmunir öksürdü.

...Bey ile akşam yemeği iyi geçti mi? Neydi adı?

Arzu giyindiği terlikleri çıkardı ve ayaklarını koltukta topladı. Kendi kendine adını unuttu diye düşündü.

Çok güzel geçti, bir kadının çocukları ile birlikte çalıştığı bir restorana gittik.

Ne iş yapıyor demiştin?

Kilit ve kapı kolu ithalatçısı.

Mahmunir bacak bacak üzerine attı, elini boynundaki zincire götürdü, Aye’nin fotoğrafının yanındaki küçük büyük fotoğraflara baktı, birkaç kere zinciri sağa sola götürdü.

Bu duvarı çok kalabalık hale getirdin, yerinde olsam hepsini kaldırırdım.Sadece Aye’nin fotoğrafını bırakırdım. Bu küçücük dairede insanın başı dönüyor, dedi ve sonra başını kilime çevirdi.

Yani eğer istersen bir tanışma yemeği yapalım.

Birkaç tane çekirdek aldı.

Ticaret yapıyorlar değil mi? Yoksa serbest mi çalışıyorlar ya da...?

Ruju silinmesin diye çekirdeği öyle bir kırdı ki ama o an ruj sürmemişti.

Arzu sersemledi.Kimi kimle tanıştıralım?

Meryem bir kalp doktoruyla tanıştı, Rehiyul Memalik ailesinden olduğunu duydum. Sohrab’ın ailesi neydi? Ben pazar esnaflarını hiç tanımıyorum.

Arzu ne desin ve nasıl desin de kavga çıkmasın diye düşündü. Ne derse ve nasıl derse kesinlikle Mahmunir ortalığı ayağa kaldıracaktı ve Arzu sinirlenecek, Mahmunir ağlayacaktı ve Arzu vicdan azabı çekecekti.” (s. 102)

“Kapıyı hızlıca kapattı. Tahran’a geldikleri ve Aye’nin henüz iki üç yaşında olduğu yazı hatırladı. Bir sabah kayboldu. Evin her tarafını aradılar ve bu odada buldular. Kareli bir karadut pekmezi kavanozu kucağında çalışma masasının üzerinde oturmuş reçel yiyordu.

“Ey yaramaz! Annenin çocukluğu gibi sende reçel seviyorsun, öyle mi?”

Mahmunir koştu ve Aye’yi kucaklayıp

İlahi öleyim, çocuğumu kaçırdılar dedim.

Aye güldü ve yüzünü anneannesinin omzuna koydu ve Mahmunir’in beyaz elbisesi reçele boyandı. Mahmunir Aye’yi öptü,

Anneanesi Aye’ye: Sana feda olsun güzelim! Şimdi elini ayağını yıkayacağım elbiseni değiştireceğim ve seni dışarı götüreceğim, dedi.

Aye güldü ve yüksek sesle dışarı, dedi.” (s. 177)

“Aye içeri geldi, anneannesini öptü ve Arzu’ya bakmadı ve pencerenin karşısındaki koltuğun üzerine oturdu. Arzu Aye’nin önünde oturdu ve ona baktı. Sonra başını Mahmunir’e çevirerek,

Siz ikiniz lütfedip adam gibi ve çingar çıkarmadan, bayılmadan, şekeriniz düşmeden izah edin, neden karşı çıkıyorsunuz?

Sırını koltuğa dayadı. Aye eli çenesinde dışarı bakıyordu Mahmunir yün bir şalı omzunun üzerine atmıştı ve elindeki kağıt mendile baktı ve sanki kendi kendine konuşur gibi,”

“Bir ömür millette kusur aradım (Arzu kendi kendine dedi ki sakın ol, dedi.) bunun yerine kendi kızının düğününü düşünmelisin (Arzu kendi kendine sakın ol, dedi.) boşu boşuna demedim. Büyük konuştum başıma geldi.(Arzu dudağını ısırıldı) O da kiminle? Düzgün bir adam olsaydı içim yanmazdı, Tophane Meydanı’nın kapı kolu satıcısı ile, bence lakabı da kendi kendisine uydurdu, dedi.

Arzu - sakın ol demeleri- duymuyordu ve dudağı acıyordu, nefesi hızlanmıştı ve Mahmunir söz hakkı vermiyordu.

Hamid'den sonra ki Hamid beyefendiye ve tahsilliydi her şey tamamdı da şimdi...

Benim ve rahmetli kız kardeşimin suçuydu. Nazlı oğlanı boşu boşuna mahvettik. Kız kardeşimin ölümü iyi oldu, oğlunun mahvoluşunu görmedi. Ben rezilliğe tahammül edeyim diye kaldım. Bundan daha kötü ne olabilir? Hayır buna takatim yok, takatim yok.” dedi. Arzu yerinden fırlayıp şöyle dedi:

“Nereden biliyorsun Sohrab’ın tahsilli olmadığını ve kendi değişinle kültürlü bir aileden olmadığını? Yüz tane Hamid gibi...” Aye yerinden fırladı ve,

Yine babama mı taktın? Odadan dışarı kaçtı. Mahmunir niye sanki yeniden alevlendi?

Ne yaptığını görüyor musun, görmüyor musun ne yaptığını? Çocuğum kaç gündür ağlıyor ve üzülüyor. Yataktan indi. Boşanmanla bu masumun yaşamını yerle bir ettin. Şimdi de üvey babanın insafına mı bırakıyorsun? Sütüm sana haram olsun. Şalı omuzlarından yere düştü.

Allah'a şükür cancağızım öldü gitti de görmedi.

Arzu'ya dikti gözlerini.

Zavallı adam boşanmanla az mı acı çekmişti?

Elini göğsüne bıraktı ve tavana baktı.

Neredesin cancağızım? Neredesin? Tophane'den bir kilitçi ile evlenmesi lazım mı diye gör ne hallere düştük! Şalı yerden aldı.

Bu yaşta bu hareket! Arzu odadan çıkıp tekrar geri geliyordu.

Senin benim evliliğimle mi sorunun var yoksa Sohrab'ın ailesiyle mi?

Mahmunir gergin bir bakışla kapıya doğru gitti.

Kilit satıyor.

Ataları ve babası kapı kilidi ve kapı kolu ithalatçısıydılar. Babamın işi neydi?

Mahmunir kapının önünde döndü.

Kapat çeneni!

Canım, babana hakaret etme baban... Boynunun zincirini çekti.

Baban ben ve ailem ile evlendi. Eğer ofisi vardıysa da...

Zinciri çekti.

Eğer ofisi varsa da...

Zinciri çekti.

Ben...

Zinciri çekti.

Ben...

Zincir kırıldı.” (s.48)

“Bütün erkekleri aynı kefeye koymaya hakkı yoktu. Belki de haklıydı ama... İstisna diye bir şey vardı, yok muydu?

Sonuç olarak istisna da var, yok mu?

Şirin,

Biz görmedik.

Arzu,

Ben gördüm, babam.

Mahmunir,

Baban istisnai bir adamdı. Çünkü ben istisnai bir kadındım. Ben bu hayatı kurdum. Eğer babana kalsaydı hala işe yaramaz küçük odada, Emin Hızır Caddesi’nde yaşıyorduk.

Babam hiçbir zaman çay yapmazdı, tabak yıkamazdı. Mahmunir’in iş yapmasına da izin vermezdi. Bu ellere yazık değil mi? derdi.

Babam Mahmunir’in gözünün etrafındaki kırışıklıkları görmüyor muydu? Babam Mahmunir’ine öyle bakıyordu ki sanki ilk defa görüyormuş gibi.” (S. 189)

Aye

Aye; lise öğrencisi ergen bir kızdır. Annesinin onu özgür bırakmamasından sürekli şikayet etmekte ve annesine her zaman sitemli sözler sarf etmektedir. Okul okumak istemeyen çalışıp para kazanmak isteyen Aye, kendisini sürekli arkadaşlarıyla karşılaştırmaktadır. Müzik dinlemek, gezmek hobileri arasındadır. Özgürlükçü bir ruha sahip olması onu sürekli annesiyle karşı karşıya getirir. Annesiyle ne zaman tartışsa anneannesinin kanatları altına girer. İstediklerini anneanesi aracılığıyla yaptırmaya çalışır. Annesi ve babasının boşanması travmalar yaratmıştır. Bu durumu romanın neredeyse tümünde hissetmekteyiz.

Aye Arzu'yla Hamid'in kızıdır. Arzu ve Hamid ayrıldıklarında Aye 2-3 yaşlarındadır. Arzu onu babasından alır ve kendi ailesinin yanına İran'a getirir. İran'da annesiyle birlikte yaşar ama sürekli anneanesi ve dedesiyle de beraberdir. Onları annesinden daha çok sever. Çünkü annesi Arzu onu kısıtlar, rahat hareket etmesine izin vermez. Aye, babası Hamid'e özlem duymaktadır ve sürekli annesine Paris'e babasının yanına gitmek istediğini söyler. Annesinin baskısından kurtulmak ister. Fakat babası her ne kadar yanına gelmesini istese de aslında Aye'ye çok da ilgili değildir. Aye babasının yanına gitmek isteyince bu durum Arzu'yu çok düşündürür. Çünkü Hamid'in gerektiği gibi kızıyla ilgilenmeyeceğini bilir. Mahmünir de Aye'nin bir süre babasının yanına gitmesinden yanadır ve anneannesinden yüz bulan Aye, annesine oldukça asi davranır. Aye annesinin baskısıyla okumaktadır ve bunu sürekli dile getirmektedir. O okumak istememektedir ve okuldan nefret etmektedir.

“Her zamanki hikaye. Geçen hafta Hamid’le konuşmuş aklıma Paris düşmüş. Dün anneanne ve torun canıma düştüler. Mevzu şu, bugün sabah daAye evden üniversiteye kadar söylenip durdu.”(s. 6)

Bir gece önce Aye homurdanarak bütün arkadaşlarım gitti, sadece ben ve bu lanet olası üniversite kaldık. Babam masrafı düşünme, sadece gel dedi.

Mahmunir’e döndü:

“Annecim, siz bir şeyler söyleyin, dedi. Anneanne torununun tarafını tuttu.

Çocuk mantıklı konuşuyor, Tıfıl Hamid bana da teyzeciğim siz masrafı düşünmeyiniz demişti.

Arzu'nun kafasında şimşek patladı,.

“Neden şeytanın eşeğinden inmiyorsun?” ve Arzu'ya dedi ki

“Hamid ne zaman kabul ettirirse, bilet gönderirse ve masrafı kimin ödeyeceğine dair noterden onaylı evrak verirse...”

Mahmunir sözün arasına girdi ve alaylı bir şekilde ,

“Noter onaylı,noter onaylı!!! Sıradan bir ajansta çalışıp bir şey öğrenmiş olman ne güzel! ”(s. 12)

Aye, annesinin hayatında biri olduğunu duyunca önce çok umursamaz davranır. Fakat iş ciddiye binince annesine büyük tepkiler gösterir. Anneannesinin kanatları altına girip annesini ötekileştirmektedir. Her gün neredeyse hiç aksatmadan annesiyle çatışır, bilindik bir ergendir. Kendini sürekli arkadaşlarıyla karşılaştırır. Arkadaşlarının sahip olduğu imkanlara sahip olmak ister ve sürekli neden ben sorusuyla psikolojisini daha çok bozar.

“Aye, yeşil kaplamalı mobilyanın üzerinde dizlerini karnına çekmiş başı da dizlerinin üzerine koymuş halde ağlıyordu. Şirin; dirseği koltuğun kenarında, eli çenesinin altında Aye'ye bakmaktaydı ve bazen de odada yalın ayak baştan başa yürüyen Arzu'ya...

El alemin telefonunu vurup kırıyorsun, el alemin oğlu için cilve yapıyorsun ve hala alacaklı mısın?

Aye kâğıt mendille gözlerini sildi, burnunu temizledi ve Şirin'e döndü:

Teyze vallahi cilve yapmadım, Muhsin'e içim yandı, suratını görmeliydin. Annem gözümün önünde zavallıyı mahvediyordu, ben sadece konuyu değiştirmek istedim. Bahtsız oğlanın rengi aynı çilek gibi olmuştu. Annem hanımefendi, hala sizin zamanınızda olduğu gibi çocukların büyüklerin karşısında elleri göğüslerinde durduklarını düşünüyor. Çünkü anne hanım yönetici olduğundan gönlünce canı ne isterse çalışanına yapabilme hakkı var nasılsa.” (s.36)

“Mercan'ın annesi!!!

Gördün, bin kere ofise gelerek daire alana kadar milleti çileden çıkardı.

Masanın ortasından küllüğü alarak gelip oturdu. Şirin çakmağı yaktı, Arzu sigaradan bir nefes çekti.

Kızı bacak bacak üstünde sabahtan akşama kadar kuaförde, terzide, bu pasajdan o butiğe dolanıp duruyor ve yaşamında onunla iftihar eden tek şey ise...dedi.

Sigaranın külünü eliyle sallayıp döktü ve Mercan'ın annesini taklit etmeye başladı. Ben ve Mermer'in beden ölçülerimiz aynı.

Dizlerini karnına çekti ve ellerini dizlerine doladı.

Az masrafım oldu bir de üç yüz tümene gidip telefon alayım!

Dört yüz tümen, Babek babasının dört yüz tümene aldığını söyledi.

Tırnaklarını yemeye başladı. Arzu sigaradan bir nefes çekti ve sinirli bir ifadeyle baktı. Aye parmağını ağzından çıkardı.

Arkadaşlarımın aileleri doğum günü hediyesi olarak telefon, araba ve yurt dışı gezisi alıyorlar, bahtsız ben...

Şirin kol saatine baktı ve Aye'ye

Yarın saat kaçta dersin var?

Sekiz, burnunu çekti.

“Şimdi git uyu yarına kadar...”

Aye annesine bir bakış attı. Arzu elini alnına bırakmış gözleri odanın köşesindeki eski dolaba dalmıştı. Tahta dolabın cam kapısının ardında minyatürlerle dolu iki tane seramik fincan görünüyordu. Fincanları doğum günlerinden birinde Manuçehri Caddesi'nin başındaki ikinci el eşya satan bir mağazadan satın almıştı. Kendi kendine ne zaman hediye aldığını düşündü. On yıl önce mi, yirmi yıl önce mi, bin yıl önce mi? Aye düzgün konuşamaz halde tıkanıyordu.

İzniniz var mı hafta sonları arkadaşlarımla...

Arzu bağırdı.

Çok yüzsüzsün vallahi, hayır izin yok sana!

Aye ağlamaya başladı, yerinden fırladı basamaklara koştu, aşağı indi ve bağırdı.

Keşke ölseydim, senin ve bu hayatın elinden kurtulsaydım!’’ (s. 37)

“Dışarıda hava soğuktu ama alışveriş merkezi o kadar sıcaktı ki Arzu mantosunun önünü açtı. Başörtüsünün ucuyla kendini yelleyerek:

Boğuldum, dedi.

Aye,

Manto giyinme demedim mi?

Mahmunir etrafına bakındı.

Ne güzel mağazalar, epeydir buraya gelmiyordum.

Arzu Aye’ye dönerek

Çabuk ol şu işe yaramaz kayak kıyafetini alıp dönelim, pişiyorum.

Aye gözlerini açıp

Eğer homurdanacaksan hemen şimdi dönelim! Her tarafı gezmem gerekiyor, hatta basketbol ayakkabısı da almalıyım.’’ (s.104)

‘’Arzu spor ayakkabılarının fiyatını duyunca

Neee lazım değil, dedi.

Aye sessizce şöyle homurdandı.

Millet, kapalı yüzme havuzu için mayo alıyor, bahtsız ben de salon, spor, fakülte için alıyorum. Basketbol oynamak için sanırım plastik terlik giyinmeliyim.’’ (S.106)

“Aye öne doğru eğilerek oturmuştu.

Boğuyorsun beni, emir kullarından biri oldum. Gel! Git! Yap! Yapma! Giyinme! Alma! Hala iki yaşında olduğumu mu düşünüyorsun? Git bak el alemin kızları neler yapıyorlar.

Arzu eli çenesinin altında Aye’ye bakarak:

Başörtünü düzelt! Milletin kızlarının aslan gibi babası yanında, seninki yok!

Aye gergin bir şekilde annesine bakıp yine babama mı sardın? diye sordu.

Mahmunir,

Bunca kargaşa, bir kayak kıyafeti ve sıradan bir ayakkabı için mi? Millet duysa Allah muhafaza dilenci olduğumuzu sanır! Ben alacağım, mevzu kapandı.Kahve fincanını ağzına yaklaştırdı.

Aye masanın yanındaki saksının içindeki yaprakla oynarken: Bana ne yoksa, çocuk sahibi olduğunda burasını da düşünmeliydin. Üstelik senin baskınla üniversiteye gittim, asla okumak istemedim. Çalışacağım hatta yalnız yaşayacağım, diye söylendi.” (s.107)

Arzu Aye’ye karşı sert olduğundan o da annesine rahatça hiçbir şeyini anlatamaz ve çareyi internette blog açmakta bulur. Blogu açar ve içeri oradaki insanlara döker. Annesinin bu blogdan haberi yoktur. Aye ufaktan ufaktan başkalarının bolgelerinden söz eder. Arzu bu blogun varlığından haberdar olur ve gizli gizli Aye’nin yazdıklarını okumaya başlar. O okudukça içi sızlar çünkü kızını ne kadar boğduğunu o zaman fark eder ve Aye’nin içeri, sırlarını hiç tanımadığı insanlara açmasına üzüldür. Annesinin Sohrab’la evlenmesine razı olmaz ve günlerce annesiyle konuşmaz. Sonunda onun istediği olur ve annesi vicdanının sesini dinler, evlenmez.

“Merhaba, benim adım Yelda ama daha şimdiden söyleyeyim bu benim asıl adım değil, neden? Çünkü benim şu annem sürekli bütün işlerime karışıyor, bu blogun benim blogum olduğunu anlamasından korkuyorum. Açıp okumasından ve sıkıştırmasından korkuyorum. Ben burada yaşadıklarımın bir zerresini bile anneme anlattığımda kavga ettiğimiz şeylerden bahsetmek istiyorum. Söylemediğimde içimde yığına dönüşen ve benim delirmeme yol açan şeylerden. Mesela annem ve babamın boşanmasından, benim Paris'e gitmek istemem, annemin buna engel olması ve bunun gibi şeyleri sizinle paylaşmak istiyorum. Pekala lütfen anne ve babası ayrılmış bütün kızlar ve erkekler bu hayvan dul çocuğu ile tecrübelerini paylaşsınlar. Allah’ınızı severseniz beni anlayınız. Vallahi başımı duvara vuruyorum.”

Dirseğini çalışma masasının üzerine bıraktığı iki eliyle başını tuttu ve kendi kendine,

“Yani bunları kalbinin derinlerinden mi yazdı? Yoksa Nusret’in deyişi ile abartıyor mu? Yani ben bu kadar değersiz miyim ki benimle konuşacağına gönlü yabancı bir toplulukla sohbet etmeyi istedi?” (s.127)

“Annem hanımefendinin hem internette daha fazla takılmama razı olması hem de telefon ve internet faturaları için söylenmesin diye “Ceylan ve Yavruları” blogunu ona gösterdim. Biliyordum ki Ceylan'ın boşanmış olması ve tek başına iki yavruyu büyütmesi annemin hoşuna giderdi. Annem, ilk yazılardan başlayarak sonuna kadar okudu. Başını salladıktan sonra birkaç saniye bilgisayarın yanındaki benim, babamın ve kardeşimin fotoğraflarına dalıp kaldı. Ben fotoğraf orada diye o kadar vicdan azabı çektim ki. Ceylan'a annem seni çok iyi anlıyor, senin için bir nasihati bile var: Çocukları senden alırım kandırmacasını yeme! Erkekler kendi pantolonlarını bile yukarı çekemiyorlar kaldı ki çocuk büyütme, şeklinde bir mesaj yaz dedi. Sonra sanki erkeklerin elinden hiçbir şey gelmemesinin ya da Ceylan'ın bu perişan durumunun suçlusu benmişim gibi homurdanarak “Sen de çabuk hazırlan prenses hanıma hizmet etmeye gidelim.”dedi. Prensese hanım anneannemdir. Sakın anneannemin çok yaşlı olduğunu hayal etmeyin ha! Yok baba çok güzeldir, uzun boylu ve harika fiziği var ve hala çok güzel. Bazen aile misafirliklerinde ayakları üzerinde öyle bir dans ediyor ve havaya giriyor ki gelip görmeniz lazım. Ayrıca bendenizin saltanat ailesi olduğumu düşünmeyin ha! Elbette anneanneme sorarsanız anneannesinin Kaçar şahlarından birinin eşiymiş ama annem diyor ki anneannemin anneannesinin Kaçarların sekizinci kuşak şehzadelerinin üç yüz dört yüz işe yaramaz cariyelerinden biriydi ki en büyük mesuliyeti alabalık yavrular gibi çocuk dünyaya getirmekmiş.” (s.127)

“Annem, emlak ve mülk işlemleri ofisi sahibidir. İnanır mısınız? Anneannem “Ofis deme ajans de, ofis şık değil.” diyordu. Annem her zamanki gibi, aynı anda on tane adamla ve yirmi telefonla boğuşuyordu. Sonra annem müşteriye göstermeye gitti, ben ve Şirin teyze de bayağı konuştuk. Bu Şirin teyze gerçek teyzem değil annemin dostu ve iş ortağıdır. Çok iyi bir kadın ama tıfıl yaşamdan çok az şey elde etmiş. Bir gün belki de onun macerasını size anlatırım. Sadece şunu söyleyeyim ki Şirin teyze erkeklerin düşmanıdır ama komik kısmı şu ki annem sıkıştırdığı zaman yanında hasbihal ettiğinde diyor ki baban için bir erkek arkadaş bulman lazım. Dünden dolayı ki annen yorgun (ki doğru söylüyor). Çok fazla sorumluluğu var. (ki doğru söylüyor.) Sen ve anneannen de yardım etmek yerine canını çıkarıyorsunuz. (Bunu çok doğru söylemiyor.) Anneannemin elbette istekleri bitmiyor ve annem de bu kadar nazını çekiyor. Ama zavallı ben! Biliyorum belki de bazı zamanlarda ona eziyet ediyorum ama vallahi onu seviyorum. Bence daha çok babamın yüzünden geriliyor ve çekilmez biri

oluyor. Babam, ek olarak annemin teyzesinin oğlu olması çok iyi, iki yılda bir İran'a geliyor ve birlikte keyifli vakit geçiriyoruz. Oraya buraya gidiyoruz. Ne diyordum? Aha! Şirin teyze diyor ki eğer annenin erkek arkadaşı olursa gönlü hoş olur ve seni fazla sıkıştırmaz. Bugün de sanki zorla bir beyefendiye ev göstereceğini diye gönderdi ki Şirin teyze, adamın annemden hoşlandığını söylüyor. Ümit ediyorum ki annem bu beyefendinin paçasına yapışsın. Anne hatunumun uzmanlık alanı erkeklere mahal vermemektir.” (s. 128)

“Aye bloğunda, kaç gecedir anneannemin evinde uyuyorum diye yazmıştı.” Neden bloğu güncellemiyorsun? Neden yazmıyorsun? Mercan'ın düğünü nasıl oldu? “diye bir sürü mesaj göndermişsiniz. Kalbime dokunmayın, yüzlerce gamım var. Mercan'ın düğünü burnumdan geldi, neden? Hatta size söylemeye bile utanıyorum. Annem evlenmek istiyor. Sanki yirmi yaşında genç bir kız. Hiç çekemem, çok gerginim. Çok öfkeliyim. Ne hakkı var bunu bana yapmaya? Babamdan boşanması yetmez mi? Okulda arkadaşlarıma annemle babamın boşandığını söylemeye utanıyorum. Tatil günlerinde herkes anne babasıyla gezmelere giderlerdi. Ben ya annemle ya da anneannem ve dedemle giderdim. Doğum günümde, yılbaşı kutlamalarında ya da hiçbir yeni olayda babam yoktu. Annem çocukluğumu benden aldı yetmez mi? Şimdi yabancı bir adam mı babamın yerine gelecek? İstemiyorum! Annem ve babam yapamadılar bundan bana ne? Çocuk sahibi olduğunuz zaman artık kocam şunu yaptı, şunu yapmadı deme hakkınız yok. Anneannem doğru söylüyor, bu feminist oyunları hayatımızı perişan etti. Kadınların ya çocuk sahibi olmamaları lazım ya da eğer çocuk sahibi olurlarsa... Ne? Bilmiyorum! Ağlayasım var. Yazmaya mecalim yok.” (s.169)

Sohrab Zercu

Sohrab; Arzu'ya göre biraz daha olgun, görmüş geçirmiş bir karakterdir. Tıp eğitimini yarıda bırakmış dede mesleği olan kapı kolu ve kilit satıcılığı yapmaya başlamıştır. Avrupa görmüş ve oranın kültürünü hayatına katabilmiştir. Zengin, iyi kalpli ve centilmen olan Sohrab Arzu'yu gördüğü an ona aşık olur. Sadakatli, sevecen ve merhametli olması onu hemcinslerinden ayırmaktadır. Zengindir fakat parayla değil yaşadığı aşkla mutludur.

Sohrab Zercu, bu romanın ön planda olan erkek karakteridir. Daha önce hiç evlenmemiş olan Sohrab, Arzu'ya tutulur. Fakat Arzu bunu bilmez çünkü hem Sohrab'dan hoşlanmaz hem de Sohrab Arzu'ya ilgisini belli etmez. Şirin Sohrab'ı Arzu'ya yakıştırır ve bir araya gelmeleri için tüm ev bakma, gösterme randevularında Arzu'yu öne atar. Arzu bu duruma oldukça gıcık olsa da yapabileceği bir şey yoktur ve Sohrab'la muhatap olmak zorunda kalır. Sohrab Arzu'nun dikkatini çekebilmek için Arzu'nun hoşlanmayacağı hareketler yapar. Arzu sinir krizi geçirse de müşterileriyle iyi geçinmek zorunda olduğunu düşünür ve ona karşı kibar davranmaya çalışır. Sohrab'a evi gösterdiği gün Arzu'ya ayakkabısının bağısının açılmış olduğunu söyler Arzu eğilip bağlamak isterken bir anda telefonu cebinden düşüp kırılır. Aslında Arzu'nun ayakkabısının bağı açılmamıştır. Sohrab kendince ona şaka yapar. Telefonun kırılması Sohrab'ın işine gelir, Arzu'ya bir telefon hediye eder ve muhabbetleri o telefon konusu üzerinden devam eder. Sohrab dedelerinden babasına, babasından da kendisine kalan kapı kolu kilit satıcısıdır. Aslında tıp fakültesi öğrencisidir ama üçüncü sınıfta hastalara parayla fayda sağlamanın anlamsız olduğunu düşünüp okulu bırakır ve baba mesleğini yapmaya karar verir. O, zengin, herkes tarafından sevilen ve saygı gösterilen bir iş adamıdır. Arzu'nun yanında çalışan Tahmina'nın sorununu öğrenince onlara yardımcı olabileceğini söyler ve doktor arkadaşıyla irtibata geçip Tahmina'nın kardeşini tedavi ettirir. Bu hareketiyle, kibarlığıyla, kültürlü oluşuyla Arzu'nun dikkatini çekmeyi başarır ve güzel bir ilişki yaşarlar. Sohrab, Arzu'ya şımarır; Arzu'yu şımartır. Arzu'yu ilk gördüğünde onunla evlenmeyi kafasına koymuştur. Hatta Arzu ona evi gösterdiğinde çaktırmadan Arzu'nun isteklerini sorup öğrenmeye çalışır. Çünkü satın alacağı o evde Arzu'yla yaşamak istemektedir. Sürekli Mahmünir'e kendisinden bahsetmesi için Arzu'ya baskı yapar. Aşkından da sadakatinden de emindir ama Arzu'nun korkuları bu ilişkinin devam etmesine engel olur. Sohrab Arzu'ya ayrıldıkları zaman bir kapı kilidi hediye eder ve ayrılırlar.

“Siz daire demiştiniz ama ben yani Musavvad burayı seveceğinizi düşündü.”

Zercu ellerini kadife pantolonun cebine bırakarak salonun tavanına baktı. Sonra başını tahta kalın süpürgeliklere çevirdi. Telefonda da emlak ofisinde de bana demiştiniz ki kendim göreyim, ne güzel süpürgelik...”(s. 10)

“Eli gri pantolonunun cebinde ıslık çalarak mutfağa doğru gitti.

...

Zercu elini cebinden akardı.

“Affedersiniz, korktunuz mu?”

“Evet, yani hayır. Yani farkında değildim, önemli değil, her tarafı gördünüz mü?”

“Gördüm ama, hım, bilmiyorum.

Kulak memesine dokundu.

“Anlıyorum, siz apartman dairesi istediniz ama doğrusu belirttiğiniz özelliklere göre apartman dairesi bulmak...”

Omuzlarını yukarı doğru kaldırdı.

“Sizce iki tane oda az değil mi? Bahçeye bakıyordu. Arzu kendi kendine ,

“Azını çoğunu kendin bilirsin.” dedi.

Sesli bir şekilde “Bahçenin sonunda iki oda daha var.” dedi.

Sonra Zercu’nun ev talep formunda kaç odalı ev istediğini hatırlamaya çalıştı. Hatırlayamadı.

“Elbette kaç kişi olduğunuza bağlı.” dedi

“Yine de elbette dedim diye geçirdi içinden.”

“Bir kişi belki de iki ya da üç, sizce duvarları hangi renge boyayalım?”

Gidip sobaya dayandı ve duvarlara baktı. Sobanın kırmızı tuğlaları güneşin batışıyla oyun oynuyorlardı. Arzu:

“Alıcı değil, hangi rengi seversiniz?”

Ve kol saatine baktı. Zercu:

“Geç kaldınız.” dedi

Arzu, evet diye yalan söylemek için ağzını açana kadar, Zercu elleri cebinde pencereye dönerek bahçenin odalarını ne kadara kiralyorlar? Siz duvarları hangi renkte seversiniz?” diye sordu.

Arzu dudaklarını ısırđı ve daha önce ofiste söylediklerini hatırladı.

“Müşterilerle iyi ilişkiler kurmamız gerekir, hatta alıcı olmasalar bile. “

“Sonra almıyorlar. Beyaz renk, duvarlar için fena değil, insanın perde ve ev eşyalarını seçmek için seçeneği çok.” dedi.

“Haklısınız. Perde ve ev eşyası dediniz, bu tarz şeyleri nereden almalı?”dedi.

Arzu’nun yanına geldi. Arzu:

“Deli midir?” diye düşündü. Müşteri ile iyi ilişkiler kurmak gerektiğini unuttu.

“Hıh, diyerek sıırttı.

“Perdeciden ve ev eşyası satıcısından tabi ki.”

Zercu gözlerini açarak Arzu’ya baktı.

“Aha, ayakkabınızın ipleri çözülmüş.” dedi.

Arzu ayakkabı iplerine bakmak için eğildi ve mantosunun cebinden telefonu mozaiklerin üzerine düştü.

“Vaaay! “dedi

Arzu eğilinceye kadar Zercu daha erken davranarak eğilip telefonu yerden aldı ve Arzu daha eğilirken Zercu telefonun ekranına baktı.

Telefon kapanmıştı, açma düğmesine bastı. Başını salladı, tekrar düğmeye bastı ve yine düğmeye bastı.

“Bence bozuldu.” dedi.

Telefonu Arzu’ya verdi ve elleri cebinde merdivenlerden inip merdiven boşluğunda durdu ve girişe doğru yöneldi.

“Kapılar güzeller ama kapı kolları güzel değil.” dedi.

Arzu birkaç kere telefonu düzeltmeyi denedi ve kendi kendine,

“Erkek müsveddesi, manyak, ahmak, şuursuz deli eşek...” dedi.

Zercu, kapının önünde durarak

“Satın alıyorum.” dedi.” (s.12-13)

“Hanımefendi aradılar ve meyve suyu siparişı verdiler. Sizin içinde bir paket geldi, masanın üzerine bıraktım, kimin gönderdiğini bilmiyorum. Şirin:

“Hangi kargo?” dedi.

“Ayaklı rüzgar.” dedi.

Masanın üzerinde hediyelik şekilde sarılmış bir paket duruyordu. Arzu paketi aldı ve paketin üzerine baktı. Neim kapının önünde duraksadı.

“Kimin gönderdiği belli değil.

...

İki kadın güлüştüler, not kağıdını çıkarıp okudular.

“Telefonunuzun bozulmasına sebep olan kişiden saygılarla.” yazıyordu.(S.18-19)

“Restoranın girişı, otuz yıl öncenin kıyafetlerini giyinen bir bayana benziyordu. Şirin Zercu’yla randevumuz var diyene kadar garson ,

“Buyurunuz lütfen, sizi bekliyorlar. Buyurunuz lütfen.

Öne doğru eğildi ve önden gitti.

Siyah kot pantolonu fazla yeniydi.

Sohrab ZERCU pencerenin kenarındaki masalardan birinden kalkarak selam verdi.

Gri bir takım elbise... Ne yeniydi ne de eski. İlk birkaç dakika yer seçmek ve çantaları yerleştirmekle geçti. Şirin ve Arzu yan yana oturdular. Zercu karşıdaki koltuğa. Sonra sessizlik oldu. Sonra iki kadın birden:

Epeydir buraya uğramamıştık, diye söze başladılar.

Şirin, sen başla dedi.

Arzu, sen başla, dedi.

Zercu başını öne uzatıp Arzu’ya odaklandı, Arzu başını öne uzatıp Zercu, ne diyecek diye bekledi.

Şirin, Zercu’ya baktı. Yan masada bir kadın içecek siparişı verdi.

Nar suyu lütfen.

Yanındaki adam:

Kadeh içerisinde...

Kadın, erkek ve garson g l    ler.

Zercu Arzu'ya:

Ba    t  n  z   ters takmı  sınız. Arzu'nun eli ve   irin'in bakışı ipek ba    t  s  ne gitti, geometrikti, tersi giyinilmi  ti." (s.75)

"Zercu, Arzu başını kaldırıp onunla göz göze gelene kadar bekledi. Ve sonra,

Tophane taraflarında kapı kilitleri ve kapı kolları satışı yaptığım bir i   yerim var.

Arzu ve   irin, gözlerini a  arak Zercu' ya baktılar. Zercu birkaç saniye iki kadına baktı. Sanki oynadığı oyundan lezzet alırcasına gözleri parladı. Sonra güldü.

Atalarım buraya kapı kolu ve kilitlerini ilk getiren insanlardır. Sonra büyük babam, sonra babam şimdide ben...

Şirin, o zaman kilit ithalat  ısısınız?

Zercu, ve satıcısı. Tatlı olarak ne alırsınız? Ayrıca buranın kahvesi fena değildir. Espresso?"(S.76)

"Arzu'ya baktı

Annen ve Aye'ye sordun değil mi? dedi.

Hayır, dedi. Tabloya bakıyordu. Sohrab neden diye sormadı ve Arzu,

Keşke sorsaydı keşke ısrar etseydi, diye düşündü.

Fırsat olmadı .

Sohrab konuşmadı ve Arzu eğer kaşlarını   atsaydı, söylenseydi, sonuç olarak konuşsaydı, bahsedebilirdi diye düşündü. Ahmakça cümlelerin arkasına saklanılabiliyordu. Ve henüz iki gönüllü olduğunu, henüz doğru bir karar almamış olduğunu söyleyemedi. Sessizce:

"Başım kalabalıktı."dedi.

Sohrab tabloya baktı

Nikah   ahitlerini bile düşünmüştüm, Kamuran ve Yusuf.

Yusuf?

Doktor, diye cevapladı.

Arzu ayaklarını masanın üstüne uzattı. Sohrab kalkıp biraz eğik olan tabloyu düzeltti. Tekrar geldi oturdu ve ayaklarını masanın üstüne bıraktı.

Yusuf uyuşturucuyla mücadele encümenine bayıldı. Tahmina'nın kardeşiyle bütün toplantılara gidiyor, bu bir kenara, incelemeye ve encümenle işbirliği yapmaya da başladı. Ve...

Sözü mü değiştiriyorsun?

Bir ayağıyla Sohrab'ın ayağına vurdu.

Hayır. Bence hala iki gönüllüsün, anlıyorum.

Ayakkabısının ucuyla Arzu'nun ayakkabısına vurdu. Arzu'nun gözleri tabloya daldı ve bir şey söylemedi, kıpırdamadı, şaşırmadı bile.

Nereden anladı? diye düşündü.” (s.150)

“Sohrab,

Kahve içelim mi? diyerek ayağa kalktı. Arzu başını çevirip perdesi olmayan pencereye baktı. Sohrab, yazık değil mi bu güzelliğe buraya çerçeve ve güneşlik takalım demişti.

Mutfığa doğru giderken yüksek sesle

Espresso mu espresso mu? diye sordu.

Mutfaktan gülme sesi geldi. Ve Arzu tekrar tabloya baktı. Mavi havuzun yanında kırmızı ve yeşil bir leke vardı ve uzaktan bakınca sadece kırmızı ve yeşil lekeyi görüyordun. Eğer öne çok yaklaşp bakarsan yeşil ve kırmızı lekelerle çalıları görüyordun. Kendi kendine:

Belki de yaşama uzaktan bakmak gerekiyor, yakından sadece lekeyi görüyorsun, dedi.

Ayağa kalktı mutfığın perdesi sarıydı üzerinde yemyeşil çiçekler vardı. Perdeyi Sohrab'la satın almışlardı. Satıcı kumaşı sattığı sırada

“Hayırlı olsun zevkli bayan.” dedi. Sohrab kaşlarını yukarı kaldırdı, dudaklarını büzdü ve Arzu güldü, çünkü kumaşı Sohrab seçmişti. Ve Arzu yarım saatlik tartışmadan sonra şu neticeye ulaşmıştı:

“Haklısın bu hepsinden daha güzel.” demişti.

Sohrab kaşıkla kahve dolduruyordu ve Arzu perdeye bakıyordu.

“Neden telefonumu bozduğun gün...” dedi. Kaşık Arzu’ya doğru fırladı.

Sen attın ya da her neyse. Neden sanki dağdan gelmiş gibi davranıyordun? Masa, perde ve koltuğun ne olduğunu bilmiyor muydun?

Sohrab başını geriye doğru atıp güldü.

Seni tekrar görmek için bahane arıyordum dedi ve sırtını tezgaha dayadı.

Belki de yeterince kötü huyluydun ve bu yüzden ben de salaklaştım ve saçmalıyordum.

Neden kaç tane odaya ihtiyacın olduğunu söylemiyordun? Güldü. Sonra Sohrab güldü.

“Nasıl, bunu seni görmeden önce biliyordum zaten. Seninle evlenmeye karar vermiştim. Senin kaç tane odaya ihtiyacın olduğunu bilmiyordum.”(s. 151)

Nusret ve Neim

Nusret; Mahmünir’in hizmetçisi, Arzu’nun dadısıdır. Arzu beş yaşlarındayken onların evine yerleşmiş her işlerine koşturmuş vefakar ve cefakar bir kadındır. Arzu Nusret’i çok sevmektedir ve bu durum annesi Mahmünir ile arasına mesafe girmesine sebep olmaktadır. Romanda sürekli çiçekli elbiseler ve onlara kendisinin diktiği yakalar giymesıyla dikkat çeker. Bu da çocukluğunu yaşayamamasının bir göstergesidir. Yöresel ağızla konuşan Nusret her zaman içimizde olan bir insanı bize hatırlatır.

Neim; Mahmünir’in dışarıdaki tüm işlerine koşturan aynı zamanda emlak ofisinin çaycısıdır. Gözlüklü, kır ve gür saçlı olan Neim, oldukça meraklı bir tiptir. Üzerine vazife olan olmayan her işe karışmaktadır. Bu da insanların onu sevmemesine sebep olur. Mahmünir’in cilveli tavırlarından nasibini almış ve ona aşık olmuştur. Aşkını Mahmünir’in isteklerini çabucak yerine getirmesiyle, onun için sabah akşam

koşturmasıyla göstermeye çalışır. Neim tüm işlere koşsa da Nusret kadar sevilmez ama ailenin sağ kolu gibidir.

“Kapıya doğru seslendi, “Neim!!!”

Neim içeri girdi.

“Hanımefendinin elbiseleri için kuru temizlemeci işiyle mi uğraşıyorsun?”

Kuru temizlemeci fişi elindeydi.

“Perşembe günü gelecek olan misafirler için bugün mü alışveriş yapacaklar?” dedi.

Arzu birkaç saniye Neim’e baktı.

“Kuru temizlemeci değil kuru temizlemeci dedi. Alışveriş için sonra sana haber vereceğim, çıkarken arkandan kapıyı tam kapat”

Neim kapıya doğru gitti.

“Bizden söylemesi, fındık için Tevazun taraflarına gitmen lazım hem de bu trafikte...”

Kapının kapandı. Şirin gülmeye başladı,

“Şimdi annenin mutlaka Tevazu’dan mı fındık alması gerekiyor?” diye sordu.

Arzu iki yudum su içti.

“Bu daha başlangıç, eğer hanımefendi fındığı Tevazu’dan ve yaş pastaları Bibi’den ve kuru pastaları da bilmem nereden almasa kıyamet kopar.”

“Zavallı Neim, şehrin bir ucundan ta diğer ucuna...”

“Neim için üzülme, hanımefendi için dünyanın diğer ucuna kadar bir nefeste koştu.” dedi.

Ajandayı açtı. Şirin, klasörden bir dosya çıkardı.

“Yani bu gerçek aşk mı? Doğru söyle baban kıskanmıyor muydu?” dedi.

Arzu duvardaki bıyıklı adamın fotoğrafına baktı.

“Kıskanmakkk!!!”

Hıhh diyerek sırttı.

“İkiside hanımefendiye hizmet etmek için yarışıyorlardı.” (s. 8)

“Arzu Neim Bey’e:

“Çok teşekkür ederim.” dedi, bardağı aldı. Neim’in bakışları iki kadın üzerinde gidip geldi, gidip geldi, ta ki en sonunda merak ettiği soruyu sorana kadar

Neydi Arzu Hanım?

Ne neydi? Kalın kaşları yukarı doğru kalktı.

Paket?

Şirin:

“Hangi paket?”

Arzu:

“Hangi paket?”

Neim, kaşlarını çattı. Gözlüğü burnunun üstüne düştü. Kapıya doğru yürüyerek kendi kendine söylendi.

“Bunca yıllık hizmetten sonra güvenilir değil miyim? Canınız sağ olsun.” dedi ve kapıyı sert bir şekilde kapattı.” (s. 18)

“Merhaba Nusretciğim, nasılsın?”

Kadın iki eliyle Arzu’nun yanaklarını tutarak her iki tarafı da iki kere öptü.

“Merhaba, ay yüzlüm bir şey taşıma, siz de taşımayın Şirin Hanım.” Neim’e doğru döndü:

“Neden erik reçeli gibi durmuş bakıyorsun, çabuk ol hepsini götürüp mutfağa bırak.” (s. 20)

“ Lacivert Renault balkonun önünde durdu. Nusret çiçekli kıyafetiyle geniş merdiven basamaklarından indi. Tavuk kümesinde oradan oraya zıplayan şişman ve kanatları renkli bir tavuğa benziyordu. Arzu Nusret’i tanıdığından beri onun kıyafetleri hep çiçekli, etekleri pileli, kendisinin elbiselere ek olarak diktiği yün yakalı elbiselerdi.

Nusret'i ilk gördüğünde kendisi ana sınıfındaydı. Sengrek ekmeği fırını sahibi olan hemşerisi, emlak ofisinin yakınında Nusret için:

“Çocuğu olmadı, eşi onu boşadı, sevabı var, kimsesi yok, evde kalsın çalışsın hem size yardımcı olur hem de sevaptır.” dedi.

Mahmunir başını salladı.

“Zavallı kalsın.” dedi.

Sonra uzun boylu, genç ve uzun şallı kadına dönerek adını sordu. Arzu o günden itibaren Nusret'e, Nusretciğim diye seslendi ve uzun şallı kadın kollarını açarak kızı bağrına bastı ve Nusret sana kurban olsun.” dedi. (s. 42)

Tahmina

Tahmina Arzu'nun emlak ofisinde çalışan kendi halinde, çekingen bir kızdır. Tahmina'nın ailesi Şah'ın soyundan gelmektedir. Oturdıkları ev de Şah zamanından kalma bir evdir Tahmina'nın babası öldükten sonra ev onlara kalır. Üç erkek kardeşi olan Tahmina'nın iki kardeşi savaşta ölür, diğerinin ise psikolojisi bozulur ve uyuşturucu batağına düşer. Bir gün Tahmina'nın annesi hastalanır ve Arzu halini onun halini hatırlarını sormaya başlayınca Tahmina ağlamaya başlar. Annesinin çok hasta olduğunu ve kardeşinin de uyuşturucu batağına düştüğünü söyler. Tahmina mesafeli ve bir o kadar da aklı başında genç bir kızdır. Ofiste boş zamanlarında emlak şirketinin tüm detaylı kitaplarını bilgi edinebilmek için okur. Arzu ve Sohrab'a onlara yaptıkları iyiliklerden dolayı minnettardır. Okuyup hukuk fakültesine gitmek istediğini Arzu'ya söyler ve bunun için Arzu'dan fikirler alır. Arzu da onu çok destekler.

“Ofisin üç çalışanı birlikte,

Hoş geldiniz Sarem Hanım, dediler.

Sondaki masa boştu.

Tahmina nerede?

Nahid,

Yine annesinin durumu... Gülümse miyordu.

Hastanede mi?

Kız başını salladı. Arzu ofisin sonuna doğru gitti ve elindeki naylon poşeti Neim'e verdi.

Çocuklar için kurabiye, dedi.

Başını Nahid'e doğru çevirdi.

Tahmina geldiğinde ofise gönderirsin.'' dedi. (s. 68)

...

Tahmina kapıyı çalıp içeriye girdiğinde hala gülüyorlardı. Tahmina,

Affedersiniz, Nahid benimle işiniz olduğunu söyledi. Geciktiğim için özür dilerim. Annem... Affedersiniz dedi ve ağlamaya başladı. Arzu Tahmina'yı koltuğa oturttu. Şirin kapıya doğru gitti, Neim'in getirdiği bardağı aldı ve kapıyı oraya gelmekte olan Neim'in yüzüne doğru kapattı. Arzu:

Doktor ile konuştun mu? diye sordu.

Tahmina su içti ve evet manasında başını salladı.

Her zamanki teşhis; sinir, zaafıların çokluğu... Baş ağrısı için iki tane iğne vurdu ve dinlensin dedi. Eve götürdüm. Geciktiğim için özür dilerim, tekrar ağlamaya başladı. Şirin kızıdan bardağı aldı ve ona kağıt mendil verdi. Arzu koltuğun üstüne oturdu.

Yanında kimse var mı?

Tahmina hayır manasında başını salladı.

Komşudan uğramasını istedim.

Kardeşin?

Dün gece geldi. Başını yere eğdi:

Önce annemle kavga etti. Sonra ağladı.

Terk etmek kolay değil, dua edelim ölsün. Annem kardeşimin ruhu üzerine yemin etti. Babamın ruhu üzerine... Kardeşim çok ağladı. Müşahade altında olmanın maliyeti çok yüksek. Annem, borç alırız deyince kardeşim tekrar ağladı. Ama son uğradığında teyp ve halılardan birini alıp gitti.

Başını kaldırdı önce Şirin'e sonra Arzu'ya baktı.

Kardeşim kötü bir insan değildi. Hala değil. Sigara bile içmiyordu. Bence kardeşlerimden sonra... Başını öne eğdi:

Geciktiğim için özür dilerim, dedi.

Arzu kalktı ve masasına doğru gitti.

Kalk git yüzünü yıka işlerine bak. Bakalım ne yapabiliriz?’’ (s. 69)

“Sen yemeğe gitmedin mi?” diye sordu. Ve hiçbir zaman Tahmina’nın öğle yemeğinde bir yerlere gitmediğini hatırladı. Kıza doğru gitti ve masanın üzerindeki kağıda baktı.

Tahmina:

“Anlamını bilmediğim şeylerin not alıyorum.” diye izah etti.

Arzu okudu,

Arsa, tanınmışlar, değer, gayrimenkul, devir hakkı, iptal hakkı, kiralamak, aylık maaş... Güldü.

Bunları nereden buldun?

Elinizdeki sözleşmelerden, bazılarını da Medeni Kanun Hukuku kitabından deyimleri öğrenebileceğimi düşündüm.

Arzu gri mantosunu topladı, Kıza baktı, gözleri başörtüsüyle aynı renkti. Başını sallayarak:

İyi bir şey yapıyorsun.

Daniel Style’i artık uygulamıyor, ne güzel.

Yemek yedin mi? Cevabı beklemeden kebab yer misin? diye sordu.

Çay ocağına seslendi:

Neim Bey, odamdan çantamı verir misin lütfen?

Çantayı aldı ve Tahmina’yı kapıya doğru itti, Neim

Peki yeşil fasulye yahnisi?

Hepsi senin.

Şef garson:

“Musavvad Hanım yoklar mı? Arzu,

“Hayır, yoklar.” dedi ve şef garsona bakarak:

Her zamanki gibi ızgara kanat, salata ve alkolsüz bira.

“Hayır benim için, kebab ve pirinç pilavı lütfen..” dedi.

Tahmina’ya dönerek

Sen ne yersin? Tahmina; kebab, dedi.

Şef garson gitti ve Arzu kıza baktı. Anlatıyordun, dedi.

Tahmina çantasını pencerenin önüne, açelya çiçeğinin yanına bıraktı.

Annem ve babamın evliliği ve babamın ailesinin kavgaları hakkında bir şey bilmiyorum. Yani annem bu konu hakkında fazla bir şey söylemiyor, ben ve kardeşim her sorduğumuzda:

Babanızın ailesinin kendi inançları var ama birbirimizi sevdik,derdi.

Açelya çiçeklerini okşadı.

Ne güzel çiçekler, bir kere bile anne ve babamın yüksek sesle konuştuklarını görmedim.

Arzu eli çenesinin altında, kıza baktı.

Babanı çok mu sevdin?

Ahmakça soru sordum, diye düşündü.

Tahmina başını sallayıp tuzluluğa baktı.

Geceleri hepimiz yan yanaydık, annem terzilik yapar, babam bize Şehname okur, kardeşlerim de birbiriyle kavga ederlerdi.

Arzu'nun bildiği kadarıyla erkek garson Kerman'dan gelmişti ve geceleri okuyordu.İki kase sarımsaklı yoğurt masaya bırakıp gitti. Arzu,

Aye'nin yaşında, dedi. Elini uzatıp ekmek sepetinden ekmekten bir parça kopardı kaselerin birine doldurdu.

Ya babanın ölümünden sonra? Sarımsaklı yoğurt sevmiyor musun?

Tahmina sarımsaklı yoğurt aldı.

Neim nihayet bizimle barıştı. Annem, ben ve İsfendiyar'ı onu görmeye götürdü. Maziyar ne yaptıysak gelmedi, fazla bir şey hatırlamıyorum. Yaşlı bir kadını çok fazla ağladı. Sonra biz evimizi Çeşmebaşı'na taşındık.

Şef garson kebab tabaklarını masanın üzerine bırakıp gitti. Arzu kıza,

Maziyar'dan bahset.

Tahmina kebabın üzerindeki tereyağını alıp boş tabağa bıraktı. Tereyağı sevmiyorum. Babam sol gruplardan birinin üyesi oldu. Taşındığımız mahalleden ayrılınca bir daha geri dönmedi.

Kebab'tan aldı.

Bir iki yıl öncesine kadar arıyordu.

Domatesi alıp boş tabağa bıraktı.

Bir kere annemi görmeye geldi, Sohrab ve İsfendiyar'la kavga etti.

Arzu kebabı pilavın üstüne bırakıp yedikten sonra ve kıza bakarak:

Ne güzel gözler, tıpkı annesinin gözleri, diye düşündü.

Tahmina kebabın üzerine sumak döktü.

İdam edildiğini bildirmek için aradıkları gün, annem bayıldı.

Pilavın rengi kırmızıya döndü. Arzu iştahının olmadığını hissetti.

Baş ağrıları o zaman başladı!

Tahmina kaşığı ağzına bıraktı ve başını salladı, ikisi de parka baktılar. Kırmızı banklar boştu. Tahmina yemekle oynuyordu.

Sohrab ve İsfendiyar cepheye gittiklerinde annemin durumu kötüleşti.

Arzu ekmek ve sarımsaklı yoğurt yedi.

İsfendiyar şehit oldu ve Sohrab..." dedi.

Kebabı tabağın köşesine topladı.

Anneni caddede gördüğüm o vakitlerdi değil mi?

Tahmina başını salladı. Arzu:

“Zavallı anne!” diye düşündü.

Kızın gözlerine baktı, sanki gözlerinin feri gitmişti. Ben de sorularla bu garibanı vurup öldürüyorum.” diye düşündü.

Tabağı kenara itti.

Sohrab seanslarını eksik bırakmadı değil mi?

Tahmina’nın gözleri parladı ve başını sallayarak:

Asla, bir sürü de arkadaş buldu.

Dudaklarını emdi ve

“Biri var aynı Sohrab gibi, kardeşi cephede...” Parka baktı.

Birinin de babası, annesi ve bütün ailesini cephede bombayla öldürmüşler.

Arzu'ya baktı.

Şunu da bil ki millet az bedbaht edilmedi, öyle... Bilmiyorum...Kardeşimin değişti ile insan kalbinde kuvvet buluyor, değil mi?

Arzu sakince başını salladı. Açelya çiçeklerine baktı. Sonra birden,

Plombır sever misin?

Tahmina birkaç kere göz kırptı.

Şimdiye kadar yemedim.

Arzu güldü.

Şimdi yiyeceksin.

Başına sağa sola çevirerek garson bulmaya çalıştı. Tahmina tabağı kenara bırakarak,

Sarem Hanım!” ve Arzu bakınca devam etti:

Sizinle istişare etmek istiyordum. Arzu bakışıyla sorunca,

Ne üzerine?

Üniversiteye gitmeye karar verdim.

Arzu birkaç kez göz kırptı ve ne güzel, dedi.

Şef garson,

“Yemeği beğendiniz mi?” diye sordu.

Arzu,

Çok güzeldi, biz fazla aç değildik, dedi.

Garson tabakları toplamaya başladı.

Arzu Tahmina’ya hangi bölümde okumak istediğine karar verdin mi? diye sordu.

Garson:

Tatlı ister misiniz?

Tahmina,

“Evet, hukuk.” dedi.

Arzu gülümsedi. Garsona:

İki tane Plombır lütfen.

Restorandan çıkarken Arzu:

Doğrusu ben hala annenin adını bilmiyorum.

Tahmina,

Babam Rudabe diye seslenirdi.” dedi.(s. 184-185-186)

Diğer Karakterler

“*Adet mî Konîm*” romanı şahıs kadrosu bakımından zengin bir romandır. Anlatılan önemli karakterler dışında hakkında çok fazla bilgi verilmeyen karakterler de vardır. Bu romanda asıl kadro Arzu, Mahmünir, Aye, Şirin ve Sohrab’dır. Romanda bu kahramanlar etrafında meydana gelen olaylar anlatılırken romanda geçen diğer karakterler bir şekilde romana dahil edilir. Mesela Arzu ve Sohrab’ın lokantasına gittiği Sarmedi Hanım bunlardan biridir.

“Dolgun yanaklı ve bal renkli gözlü bir kadın, iki tabak cevizli kek ve kahveyi önce Arzu’nun sonra da Zercu’nun önüne bıraktı. Arzu bayana gülümsedi.

Kendi el yapımı kekinizden mi Sarmedi Hanım? Bayan gülümsedi.

Elbette ama cevizi Saman Bey öğüttü. Yanında elinde tepsiyle duran genci işaret etti. Genç adam gülümsedi ve diş telleri göründü. Sohrab:

Sara nerede? diye sordu. Sarmedi Hanım masalara doğru başını uzatarak Saman Bey’e ,

Sanaz’a dört numaralı masanın hesabını hazırlamasını söyle, dedi.

Sonra Sohrab’ın beyaz ve üzerinde tek bir leke bile olmayan önlüğünü sildi.

Sara’nın sınavı vardı, yukarıda oturup ders çalışmasını söyledim.

Başını masalardan birine doğru çevirerek:

Geliyorum, hizmetinizdeyim’’ dedi. (s. 98)

“Zaferani Sokağı’ndaki küçük sokaklardan birinde üç oda bir salondan oluşan bir bina vardı. Sohrab, Sarmedi Bey öldükten sonra bu ev eşi ve üç çocuğu için kalacaktı. Bankaya olan borçları ve uzun süren tedavi masrafları için başka insanlardan aldıkları borçları için bir şey yapmaları gerekiyordu. Ailesi Sarmedi Hanım’a evi satıp borçları ödemesi için ısrar ediyorlar ama Sarmedi Hanım evi satıp nerede yaşayayım diyordu. Erkek ve kız kardeşleri de niye biz öldük mü? Diyorlardı. Damatları ve gelinleri de Allah büyüktür diye mıy mıy ediyorlar. Bir gece Sarmedi Hanım parasızlıktan, amcalarından birinin bağından getirdiği patateslerle etsiz tas kebabı yapıyor. Üniversite sınavı için gece gündüz ders çalışan büyük kızı Sanaz, yemek tabağına baktığında onca açlığa rağmen tabağın boşalmadığını görüyor. Matematik kitabı dizlerinin üzerinde çocukluğunu hatırlayarak sen aşçılık yapmıyorsun, büyücülük yapıyorsun, diyor. Birden yerinden kalkıyor ve matematik kitabı masanın altına düşüyor. Sınav var ya da yok. Haydi giriş katı restorana çeviriyoruz, diyor’’ (s. 98)

Arzu’nun yanında çalışan Tahmina’nın annesi ve kardeşi Sohrab romandaki diğer tamamlayıcı karakterlerdir.

“Merhaba Sohrab Han adımız aynı.

Genç adam Zercu'ya baktı, göz kapağında tik oluştu ve sonra Arzu'ya baktı, birkaç kere göz kırptı.

Sonra kız kardeşine sarıldı. Tahmina ağlamaya başladı.

Ben, annem, İsfendiyar, Mazyar ve babamın hatrı için...

Söz verdim, sözümdeyim.

İkisinin de sesi huzursuzdu. Arzu ağlıyordu, bir an Zercu'nun eli omzuna dokundu ve başını kaldırdı.

Kâküllelerini başörtüsünün altına gizledi. Derin bir nefes aldı, Tahmina'nın annesine el salladı ve sokakta bekleyen, ayakkabısının ucuyla kanala kar döken kardeşine:

Bin Sohrab.

Zercu küçük valizi arabaya bıraktı ve Arzu Tahmina'nın kardeşini ilk defa gördüğü anı hatırladı. Okulun kapısının önünde iki anne kızları için bekliyorlardı. Sohrab annesiyle birlikte gelmişti. Sohrab bütün süre boyunca Arzu'nun elinde bulunan araba anahtarlığının üzerindeki küçük kum saatine bakıyordu. Arzu ısrarla arabanın anahtarlığını Sohrab'a vermişti. Özgürlük Meydanı'na kadar sadece Arzu ve Zercu konuştular. Tahran'da yaşadıkları kendi çocukluklarından bahsettiler. Şemiran ve Baharistan 'da bulunan mahallelerinden... Elbruz ve Jan Dark Lisesinden... Zercu Patrol 'ü geniş bir caddeye park etti. Sokak temizlik görevlisi elinde uzun saplı bir süpürgeyle kaldırımdaki karı kanalın içine döküyordu. Turuncu kıyafeti etrafın beyazlığında daha belirgin hale geliyordu. Arzu inmek üzereydi ve Zercu'nun elinin turuncu kıyafetli adamın cebine doğru gittiğini gördü. Sokak temizlik görevlisi güldü ve Tahmina'nın kardeşi yukarıdaki büyük tabelaya baktı: Tahran Psikoterapi Merkezi. Genç adam sanki titredi. Arzu elini omzuna bıraktı,

“Kolay değil ama gayret göstermen lazım tamam mı?” (s. 86-87)

Çok çok hoş geldiniz, dedi.

Sohrab elini Tahmina'nın kardeşinin omzuna doladı.

Nasılsın dostum? Sanki adam akıllı her şey yolunda gibi, değil mi?

Dört kişi eve doğru gittiler. Tahmina'nın annesi beyaz güllü bir şal ile havuzun yanında durmuştu. Arzu merdivenlerden indi. Sohrab'ın genç adamın kolundan tutarak 'Bekle' dediğini duydu.

Tahmina'nın annesi konuşmadan Arzu'ya sarıldı. Arzu çiçek ve tatlıyı sessizce kıza verdi. Kadın Arzu'nun iki yanağını öptü.

Namazın üzerinde dua ediyorum daha fazlası elimden gelmiyor, dedi. Alnını öptü.

Allah iki çocuğumu aldı, bir hikmeti vardır. Kemikli ellerini Arzu'nun yanaklarına sürdü ve sonra kendi gözlerini sildi. Bu bir diğeri için ise melek gönderdi.

Arzu ellerini kadının omuzlarına bıraktı ve kendi kendine,

Yine zır zır etmeye başlama. Kendi kendine,

Ağlama vakti mi? Şimdi Sohrab hayırlısıyla iyileşti.

Konuşabilmek için sağına soluna bakındı. Ne güzel bir bahçe!" dedi. (s. 144)

2.2.7. Romana Dair Dikkatler, Eleştiriler

1383/2004 yılında Zoyâ Pîrzâd tarafından kalem alınan "Adet mî Konîm" romanı modernizm akımının etkisiyle yazılan bireyin iç dünyasını esas alan psikolojik bir romandır. Zoyâ Pîrzâd Rus yazar Çehov'un yarattığı durum öyküsü tarzında yazdığı bu romanında hayatın bir kesitini ele alıp tüm modernist ve postmodernistlerin yaptığı gibi geriye dönüş, iç monolog ve bilinç akışı tekniklerini kullanarak romanda konu bütünlüğünü sağlamıştır.

Modern İran edebiyatının en etkili romanlarından biri olan bu romanda yazar diğeri eserlerinden farklı olarak toplumdaki burjuva sınıfın öyküsünü konu edinmiştir. Anneanne, anne ve torundan oluşan üç nesil kadından oluşan bu romanda, kadınların birbirlerinin üstündeki baskısını okuyucuya en iyi şekilde hissettirmeye çalışır. Ailedeki kadınların dışında başka bir kadının da hemcinsine yaptığı psikolojik şiddetti etkili bir şekilde anlatır.

Yazar bu olayı daha net anlatabilmek için ikinci nesil kadını yani anneyi bir bakıma kendisiyle özdeşleşen Arzu'yu seçmiştir. Ara nesil karakter seçmesi kadınların

birbirlerinin üstündeki baskısını bir döngü haline getirmiştir. Annesi Arzu'ya, Arzu kızına; kızı Arzu'ya, Arzu annesine baskı ve psikolojik şiddet uygulamaktadır.

Romanın genelinde dikkat çeken yönlerden biri, anlatıcı-yazarın kullandığı tekniktir. Yazar bu eserinde çeşitli karakterlerin dinde konuşup okuyucuyu karakterlerle bütünleştirmeye çalışır. Şöyle ki her okuyucu romanda kendisinden bir şeyler bulabilir. Çünkü hemen hemen herkesin hayatında bir Mahmünir, bir Aye ve dost görünüp içten içe kıskançlık besleyen bir Şirin vardır. Yazar, karakterleri anlatırken sade ve akıcı bir dil kullandığından karakterler okuyucunun kafasında net bir şekilde kurgulanır. Ancak Sohrab ve İsfendiyar adlı kişileri iki farklı karakterde canlandırması bazen okuyucunun kafasında karışıklıklara neden olabilmektedir.

Romanın kahramanı; hayatı boyunca güçlükler ve korkularla mücadele eden, yaşamak istediği özgür hayatı evlenince yaşayacağını zanneden, bin bir umut ve düşünceyle evlenip daha sonra pişmanlıklarla baba evine bir çocuğuyla dönen, mutlu görünüp aslında biraz eksik, biraz durgun, kalbi paramparça ve çokça yıpranmış Arzu adında bir kadındır. Hayatında hiçbir şeyi tamamlayamamıştır. Eğitimini yarıda bırakıp evlenmiş, evliliğini yarıda bırakıp baba evine dönmüş, çalıştığı şirketten ayrılıp babasının emlak ofisini yönetmeye başlamış ki onu da tam anlamıyla yapamamıştır. Kendisi dışında herkese koşmuş ama hiç kimseye tam anlamıyla yetişememiştir. Annesi Mahmünir'e, kızı Aye'ye, dostu Şirin'e, aşkı Sohrab'a, işine ve hayatındaki herkese bir parça dokunmaya çalışmışsa da başarılı olamamıştır. Çünkü bölünmüş ilgi kimsenin hayatında vücut bulmamış dolayısıyla eksik bir evlat, anne, arkadaş, yönetici, yâr olmuştur. Çünkü herkese yetişebilmek için kendisine geç kalmıştır. Kendi ruh hali sağlıklı olmayınca iletişimde büyük sıkıntılar yaşamıştır.

Romanda dikkat çeken diğer bir husus da Arzu'nun en yakın arkadaşı Şirin ile paylaştığı kafa karıştırıcı dostluğudur. Şirin'le görünürde iyi iki arkadaşlıklar fakat içlerinde farklı duygular beslemektedirler. Arzu'nun beslediği duygu imrenme olarak adlandırılabilir fakat Şirin'in için beslediği tamamen kıskançlıktır. Arzu; Şirin'in kendine vakit ayırmasına, hayatına önem vermesine, gittiği yoga derslerine, hiçbir şeyi kafasına takmamasına, yalnız yaşamasına ve özgürlüğüne imrenmektedir. Fakat Şirin, Arzu'yu bir aşkın gölgesine itip o aşk ağacının dallarını kesmeye çalışan, Arzu'nun mutluluğuna katlanamayan, Arzu'yu Sohrab'dan ayırıp aşık olduğu adama dönen kötü

bir arkadaşdır. Kendisini Arzu'dan üstüne bile görür. Bu düşünce Mahmünir'in Arzu'yu onun yanında sürekli eleştirmesi ve aşağılaması sonucunda oluşmuştur. Şirin'in boyu, fiziği, giyimi, seçimleri ve yaşamı Mahmünir tarafından her zaman takdir edilmiş ama bunların hiçbirini kızına yakıştırmamıştır. Her zaman Arzu'yu Şirin'in yanında bir çocuk gibi azarlayıp dalga geçmesi Şirin'i hep öne çıkarmıştır. Girdikleri ortamlarda Şirin'i gösterip kızım kadar sevdiğim Şirin diye tanıtır. Fakat nasıl bir ironidir ki kızını hiçbir zaman sevmemiştir. Arzu'yu bir türlü içine sindirememiş onu her zaman bakıcıların kucağına ve insafına bırakmıştır. Burjuva yaşamında Arzu'yu ayak bağı olarak görür ve annelik duygusunu hiçbir zaman yüreğinde oturtamaz. Annesinden psikolojik şiddet gören Arzu, karşısına çıkan ilk kişiyle evlenip hayatının çok güzel olacağını düşünür fakat yağmurdan kaçarken doluya tutulur.

Arzu'nun Hamid'den sonra kendisini aşka kapatıp işiyle, eviyle ve kızıyla meşgul olması konumlandığı yeni hayatının çok sıradan olduğunu göstermektedir. Karşısına çıkan Sohrab Zercu'ya ilk zamanlar ilgi duymaması Arzu'nun korkularını, daha sonra ilgi duyduğu halde acabalarla dolu kafası yaşadıklarının onu kuşkucu biri haline getirdiğini, aşık olduğunu ailesine ve en yakın arkadaşına söyleyememesi cesaretsizliğini gözler önüne sermektedir. İran gibi tutucu bir yerde iş hayatında olan bir kadının kendi ayakları üstüne durmasının verdiği güvenden çok bir kadının yaşadığı bunalımlar derinlemesine hissedilmektedir.

Romanın ilk bölümünde son sayfasına kadar yazar, tasvir yönteminden faydalanmıştır. Emlak ofisinden, Sohrab'ın ve Sarmedi Hanımın iş yerlerinden, Mahmünir'in evinden, Tahmina'nın Şah'ın zamanın kalan konağından tasvirlerle bahsetmesi, okuyucuların gözünde mekânların canlanmasına yardımcı olmuştur. Böylece romanda verilen olay örgüsünün nasıl bir yerde geçtiği hakkında herkesin kafasında bir izlenim yaratabilir.

Bireyin iç dünyasını esas alan bu romanda Zoyâ Pîrzâd, karakterlerin iç dünyalarını, duygu ve düşüncelerini başarılı bir şekilde okuyucuya verir. Romandaki karakterlerin dış dünyaya ve kişilere verdiği tepkilerin altındaki düşünce ve duygular önemli bir yer tutar. Yazar, karakterlerin varoluşsal sorunlarına, yalnızlıklarına, sevgi, özlem, korku, kaygı, mutluluk gibi duygularına odaklanır.

Mahmünir, Arzu, Aye, Şirin ve Sohrab'ın kişisel travma ve acılarını, aşklarını ve bu aşklardan doğan sıkıntıları, iç hesaplaşmalarını, vicdan azaplarını, geçmişe yönelik özlemlerini, yalnızlık hislerini ön plana çıkararak okuyucuların karakterlerle duygusal bir bağ kurmasını hedeflemiş ve hedefine de başarılı bir şekilde ulaşmıştır.

2.2.8. Anlatım Teknikleri

Anlatıma derinlik, hareketlilik ve çeşitlilik kazandıran unsurlardır.⁶² Bir romanı roman yapan, ondaki estetik dokuyu oluşturan unsur bu tekniklerdir. Eğer anlatım teknikleri olmazsa roman roman olmaktan çıkıp herhangi bir bilim kitabı olur.

Tasvir

Diğer adıyla betimleme olan tasvir, esas anlamıyla anlatma, somutlaştırma demektir.⁶³ Eserin kurmaca dünyasında var olan zaman, mekan, olay, kişi gibi unsurları görünür kılmaktır. Daha basit tabirle sözcüklerle resim çizme sanatıdır. Romancı bu işlemi gerçekleştirirken söz konusu unsurların karakteristik yönlerini görmek, bilmek ve seçmek zorundadır. Bu durumda ona düşen görev iyi bir gözlemci olmak, dikkati elden bırakmamak, ayrıntıları yakalama becerisi gösterebilmektir.

Tasvir özü itibarıyla sadece çizme, somutlaştırma değildir. Aynı zamanda bir anlatım biçimidir. Bir romancı tasvir yaparken hem anlatı dünyasını süsleme amacını taşır hem de okuyucuya bir şeyler anlatmak ister. Bir hedef de okuyucuyu etkileyebilmektir.⁶⁴

“Bir elinde iki tokası zorla kapatılmış siyah dikdörtgen bir çanta diğer elinde ise deri kılıflı bir ajanda vardı ve yanında da telefon. Orta boyluydu, düz gri renkli bir manto giyinmişti. Tahta solmuş tabelalı ve iki tarafa açılır kapısı olan iş yerine doğru gitti. İş yeri tabelası nestalik yazıyla yazılmıştı: Saremoğlu Mülk ve Emlak Şirketi. Emlak ofisinden saçları gür ve saçlarının tamamı beyaz olan adam öne doğru koştu ve giriş kapısını açtı. Kenarları metal ve zarif çerçeveli numaralı bir gözlük kullanıyordu.” (s.3)

⁶² Tekin, 202.

⁶³ Tekin, 202.

⁶⁴ Tekin, 226.

Zoyâ Pîrzâd, bu romanında anlattığı her şeyi en ince detayına kadar vermiştir. Şöyle ki anlatılan her şey okuyucunun gözünün önünde bir tablo gibi canlanır.

“Lacivert Renault marka otomobil balkonun önünde durdu. Nusret çiçekli kıyafetiyle geniş merdiven basamaklarından indi. Tavuk kümesinde oradan oraya zıplayan şişman ve kanatları renkli bir tavuğa benziyordu.” (s. 42)

“Koltuklarının altında plastik torbaları olan iki kadın gülüştü.” (s.52)

Sohrab dikdörtgen bir kilit gösterdi. Üç delikli ve üç anahtarlıydı.

Bu atalarımın ilk satın aldığıydı. Sonra dedem başka şeyler ekledi. Sonra babam ve şimdi ise ben...

“Kuğu şeklinde bir kapı kolu çıkarttı. Kuşun bedeni kapıya çarpıyordu ve boğazı ele değiyordu. Kuğunun gözleri iki kırmızı taştan oluşuyordu. Sohrab kuğunun boğazını okşadı. Arzu parmağını götürerek kuğunun boğazını okşadı. Eğik bir açıyla gelen ışın boş bahçeden kırmızı kuğunun üzerine doğru yansıdı.

Dünya, birkaç saniyeliğine kimin yaptığını kimsenin bilmediği ışık ve gölge oyunları arasında ve yüksek tavanlı içinde kapı kollarının bulunduğu odaya dönüştü. En alttaki tabakada sadece kapı kolu vardı, hepsi yeni. Arzu bir tanesini aldı, rengi yemyeşildi. Parlak sarı dilli “Ne güzel bir renk, sanırım bir benzerini başka bir yerde gördüm. Cinsi nedir?”(s. 141)

“Bahçe tuğla döşeli ve havuz altıgendi. Balkon geniş, burgulu sütunlar ve bodrum pencereleri, etrafı seramik kapılar, suluboya resimlere benziyordu. Günbatımı ışığında kapılardan balkonun zeminine süt rengi yansıtıyordu. Kapıların alt kısmı renkli camlardan yapılmıştı. Kapı tokmakları yumruk şeklindeydi. Bu sefer kendi içinden,

“Ne kadar güzel bir ev!” dedi.” (s.144)

“Hayır, biraz sol tarafa, biraz daha aşağı tamam orada.

Sohrab duvara işaret bıraktı. Yağlıboya tabloyu Arzu’nun eline verdi, işaret bıraktığı yere çivi çaktı. Tabloyu aldı ve sobanın üst tarafındaki duvara astı. Sohrab puftan aşağı indikten sonra birlikte geri gidip yan yana durdular ve tabloya baktılar. Tablonun çerçevesi kahverengi, beyaz ve soluk turuncu renkteydi, içi yeşildi ve yeşilin içerisinde mavi renkli bir leke vardı uzaktan bakınca balkon gibi görünüyordu. Birkaç

kapalı ve yarı aralanmış kapı balkonun önünde bol ağaçlı bir bahçe ile yuvarlak bir havuz vardı.” (s.150)

“Merdivenlerden aşağı inerken merdiven boşluğundaki yuvarlak pencereye baktı. Yuvarlak pencerenin altında eski eşyalar satan arkadaşı Jale’den aldıkları küçük bir masa ile masanın üstünde cuma pazarından aldıkları bir saksı duruyordu. Saksıda bahçeden kopardıkları birkaç dallı Japon yenibahar çiçeği ekiliydi. Sohrab giyinmesi için mantosunu tutarken Arzu,

“Yeşim bitkisi gerçekten var mı?” diye düşündü.” (s. 152)

“Kuaförün kapısında bir perde asılıydı. Altı yedi basamak aşağı indiler, baştan başa kapısı olan bir bahçeye ulaştılar. Her birinin üzerinde küçük tabelalar vardı. Saç kesimi, hair braşing (fön , şekil verme), boyama , yüz ve kaş alma, epilasyon , dövme, gelin makyajı yazıyordu. Saç kesimi ve hair braşingin kapısını açıp içeri girdiler. Aynaların önüne dizilmiş sıralı sandalyelerin hepsi doluydu. Saç kurutma makinelerinin sesi o kadar fazlaydı ki müşteriler ve kuaförler bağırarak konuşmak zorundaydılar. Duvarların üzerinde kısa aralıklarla siyah, kahverengi, yeşil gözlü ve kıpkırmızı dudaklı genç gelinlerin büyük fotoğrafları vardı. Bu gelinler söz konusu fotoğraflarda fotoğraf makinesine ya da belli olmayan bir yere bakıyorlardı.” (s. 170)

Geriye Dönüş Tekniği

Diğer adıyla hatırlatma tekniği olan bu teknikte yazar, romanda bulunan zaman, çevre, eşya gibi elemanlara can vermek için fırsat buldukça geçmişe döner.⁶⁵O bu işlemi gerçekleştirirken geriye dönüş tekniğinden yararlanır. Geriye dönüş tekniği üç şekilde uygulanır:

- a) Dar anlamda geriye dönüş
- b) Yapıcı geriye dönüş
- c) Çözücü geriye dönüş

Dar anlamda geriye dönüş, yaşanmakta olan güncel olanla yakın geçmişte kalanı lehimlemek için başvuru bir tekniktir. Romanın ilk sayfalarından hemen sonra okuyucu bilgilendirilir ve okuyucuda merak duygusu oluşmaz.

---

⁶⁵ Tekin, 254.

Yapıcı geriye dönüş, bir olay ve bir kahraman hakkında okuyucuyu aydınlatmak gerektiğinde başvurulmuş bir tekniktir. Okuyucunun merakının yoğunlaştığı anda romancı devreye girer ve kahramanın geçmişi hakkında bilgiler verir.

Çözücü geriye dönüş, genellikle polisiye romanlarda uygulanan bir yöntemdir. Bu tip romanların başlarında ortaya atılan bir problemin daha sonra geriye dönülerek çözülmesidir.⁶⁶

Zoyâ Pîrzâd bu eserde zaman zaman geriye ket vurma⁶⁷ tekniğini kullanmıştır. Yazar, yapıcı geriye dönüş tekniğini kullanarak okuyucuyu merakta bırakmayı başarmıştır. Bunun dışında yazar, ani sıçramalar, gidip gelme anlamına da gelen flashback yöntemini de kullanmıştır. Bu yöntemle akış engellenmez fakat yazar bir olayın içindeyken birkaç saniyeliğine geçmişe gidip gelir. Bu durum da onun roman yazmadaki başarısını gözler önüne sermektedir.

“Sobanın diğer köşesinden bir ses duyuldu. Arzu, sesin geldiği yöne bakmadan onun Hamid’in kardeşi Hesam olduğunu anlayabiliyordu. Hamid ve Hesam’ın annesi Mahmünir’in büyük ablasıydı, o gençliğinde bakıcıydı. Ölümünden sonra Mahmünir’in sohbetlerinde – nazlı kız kardeşim, doktor hanım- olarak anılıyordu. Hesam, lacivert takım elbisesi ve ipek şalıyla Nesrin’e doğru yaklaştı ve kulağına bir şey söyledi.

Yine şımdın mı?

Arzu, Hesam’a baktı ve Hamid’in kopyası diye düşündü. Hamid ve Hesam okullarını yeni bitirmişlerdi. Arzu diplomasını daha yeni almıştı. Hamid ve Hesam Fransa’dan dönmüşlerdi. Birkaç gün sonra Mahmünir Arzu’ya:

Hamid ve Hesam evlenmeyi düşünüyorlar. Ben ve teyzen düşündük ki... dedi.

Yarım saat süre vermişti. Şimdi hangisini eş olarak seçeceğim? Hamid’i mi Hesam’ı mı?

Arzu halıdaki güllere odaklanarak Hesam İran’da kalıyor, Hamid ise Fransa’ya dönecek. Hamid diye düşündü. Arzu bacak bacak üstüne attı ve eteğini dizlerinin üzerine çekmeye çalıştı. Annesi doğru söylüyordu, kilo almıştı.” (s.22)

⁶⁶ Tekin, 158.

⁶⁷ Gökhan, 74.

“Salonun ortasındaki halının üzerinde büyük kristal bir saksının içinde beyaz Acemborusu çiçekleri vardı. Arzu sağ taraftaki kapıyı açıp yatak odasına giden kapıdan girdi. Üç tane odanın önünden geçti: Televizyon odası, genç kızken kullandığı oda ve babasının çalışma odası. Evi yaptıkları zaman babası:

Çalışma odası da neyin nesi? Hanım ben ofiste çalışıyorum, demişti. Mahmünir derginin sayfalarını karıştırırken başını kaldırdı ve şaşkın bir şekilde eşine bakarak bütün zenginlerin evinde çalışma odası olur, bizde de olması lazım dedi.

Baba kahkaha attı.

Madem biz de zenginlerden sayılıyoruz bizim de olsun,dedi.

Mahmünir dekorasyon dergisini eşine doğru fırlattı.

Sen zenginlerin arasına girdin, ben zengindim zaten.” dedi. (s. 44)

“ Şirin’in telefonu çaldı. Arzu koltuğunu bahçeye doğru çevirdi. Kar hızlanmıştı. Keşke adam akıllı yağsa diye düşündü.

Ne zaman kar ya da yağmur yağsa babası, keşke adam akıllı yağsa, yağmur ve kar her zaman benim için güzel bir tesadüfün alametidir derdi.

Babasının öldüğü gün yağmur yağıyordu, babasının kırkı çıktığı gün, Neim’le ofise geldiği gün yine yağmur yağıyordu. Yağmurun altında Neim ofisin iki büyük kilidini açana kadar bekledi. Mahallenin esnafları ofisin pencere demirlerine siyah kumaş bağlamışlardı ve üzerine taziyelerini yazmışlardı. Arzu’nun babasının işini devam ettirmeye karar verdiğini duyduklarında ilkin şaşırılmıştılar sonra hıh demişlerdi. Kadın? Satış muamele ofisini çevirmek mi? İki ayda takati kalmaz.” (s.82)

“Kardeşim ileriye doğru gidiyordu ben ve çocuklardan birkaçı arkasındaydık, toprak yolda sadece biz vardık ve birkaç kurumuş palmiye ağacı. Matara İsfendiyar’ın elindeydi, susamıştık. Kardeşim:”Hayır, çocuklara ulaşana kadar su yok.” dedi. Şaka yapıyordu. Senden zorla alacağız dedik. Şaka yapıyorduk, güldü ve koşmaya başladı. Biz peşinden koşmaya başladığımızda lanet olası bomba patladı ve her şey gökyüzüne fırladı. Biz yere düştük.

Sakinleşti ve çalışma masasına bakarak hızlı hızlı nefes aldı. Sonra sanki bir şeyi daha iyi görmek ister gibi gözlerini kıstı. Bağırdım, kardeşim! Gördüm ki hala önümde

koşuyordu, matara elinde ve başı gövdesinden kopmuş şekilde. Başı yoktu, koşuyordu ama başı yoktu. Yoktu, başı yoktu.” (s.87)

“Cam çerçeveli fotoğrafa dokunarak kendine neden diye sordu.

Parmağı toz topladı, annesi ve babasının gülüşü daha belirginleşti. Fotoğraf yıllar öncesine aitti. Calus’ta bulunan bir bağa 1 Nisan kutlamaları için dost ve arkadaşlarıyla gittikleri bir zamana aitti. Hesam daha yeni fotoğraf makinesi almıştı. Ha bire herkesin fotoğrafını çekiyordu. Arzu’ya maymunun fotoğrafını çekmiyorum dediğinde Arzu küsmüştü ve babası her ne kadar Arzu’ya gel Hesam şaka yaptı dese de Arzu omuz silkmişti ve nehrin kenarındaki büyük bir taşın arkasında ağlamaya başlamıştı. O sırada Mahmünir ve babası Hesam’ın objektifine doğru gülümsemişlerdi. Toz toplamış parmağına baktı sonra da fotoğrafa. Eğer boşver demeseydi, gel deseydi yanlarına gidecek çekilen fotoğrafta ben de olacaktım diye düşündü. Fotoğrafta Mahmünir uzun benekli bir etek giyinmişti, babasının elleri annesinin boynunda gülümsüyorlardı ve arkalarında nehir vardı. Rujlara baktı birini aldı ne koyu ne de açık tonda turuncuydu. Başını ileri götürerek ortadaki masanın üzerindeki çiçekleri kokladı.” (s.97)

“Muhsin ağlamaya başladı.

“Affedersiniz, hata yaptım. Nişanlım eğer bilezik almazsam nişanı bozacağını söyledi.” Dedi.

Şirin elini alnına götürerek başını sağa sola doğru salladı. Arzu koltuğa yaslanarak bahçeye baktı. Bahçede iki tane serçe saksıların birinin dibinden su içiyordu. Neim ekmek mi yoksa darı mı dökmüştü bahçeye diye düşündü. Çocukken kış gecelerinde sobanın önünde küçük ekmek parçalarını serçe ve güvercinler için bahçeye dökerdi. Bunlar Allah kulu ağızsız dilsiz sayıyoruz. Bulutlu ve soğuk bir sabah. Belki de biz dillerini bilmiyoruz diye düşündü.” (s.120)

“Havucu süzgecin içine bıraktı. Arzu Mahmünir’in odasına kadar gitti. Kulağını kapıya dayadı, ses gelmiyordu. Bekarken kaldığı odasına doğru döndü ve elini uzattı. Birkaç saniye öylece kaldı ve kapı koluna baktı. Sohrab bu kapı için hangi kapı kolunu seçerdi? Sohrab’ın babası mı söylemişti. Dedesi mi yoksa ataları mı? Kapı kolunun kapıya, kapının eve, evin de sahibine uyması lazım. Kapıyı açtı, sadece pencerenin dışı yıllar önceki manzaraydı. Arzu’nun evlenmesinden henüz birkaç ay geçmemişti ki Mahmünir, iç mimar bir hanıma salon için İngiliz modeli tasarımı siparişi vermişti.

Çekmeceli ve elips şekilli aynalı makyaj masasına baktı. Kim oldukları belli olmayan Eski Avrupai kıyafetler giyinmiş kadın ve erkeklerin yağlı boya tablolarına baktı. Bu tablolar ya mutlaka yaşamış gerçek insanlardı ya da ressamın hayalinin ürünüydüler. Kimse kim olduklarını bilmiyordu. Kapı kolu ve kilidi mağazasındaki tablolarının hepsi imzalı ve tarihliydi. Arzu fazla ressam tanımamasına rağmen yine de imzalardan tabloların kime ait olduğunu anlamıştı. Odanın hiçbir şeyi odayı hatırlatmıyordu. Önünde geniş divan bulunan pencereye doğru gitti. Divanın üzerinde perdenin ve divan örtüsünün kumaşından birkaç tane çiçekli küçük yastık vardı. Odanın Arzu'nun odası olduğu zamanlarda Arzu küçüktü, divanın üzerinde örtü yoktu, ta ki Nusret gelip küçükbir döşek ve divanın enini boyunu dikene kadar. Kızlar için taşın üzerine oturmak iyi değildir. Çiçekli yastıklardan birinin üzerine oturdu. Kucağına başka bir yastık alarak dışarıya baktı. Pencereyle karşı karşıya olan bahçeye, karadut ağacına, genç ve taze filizlenen dallarına baktı. Baharda ve yazın küçük yeşil ağaçlar şemsiyeye benzerlerdi ve karadutlar büyüyünce Arzu boyu uzadığında ve karadut henüz büyümemişken altında dururdu ve karadut koparırdı, yerdı,babası da gülerdi.” (s.175)

İç Monolog Tekniği

İç monolog, birinin kendi kendine ya da karşısında biri varmış gibi içinden konuşmasıdır.⁶⁸ Aynı zamanda okuyucuyu kahramanın iç dünyasıyla karşı karşıya getiren bir yöntemdir. Yöntemin uygulandığı bölümlerde anlatıcının varlığı ortadan kalkar, yorumlar okuyucuya bırakılır. İç monologda dikkat çeken özellik, zihnin serbest ve etkin bir şekilde çalışmasıdır. Hal böyle olunca iç monologda dil konuşma diline benzer bir yapıya bürünür. Konuşma dilinin yalınlığı ve doğallığı söz konusudur. İç monologda yalın bir yapılanma vardır.⁶⁹ Yazar romanında bu tekniği sıkça kullanmış, kendi iç dünyasını okuyucusuna sezdirmeye çalışmıştır.

“Arzu saçının kaküllerini geriye doğru attı ve Zercu'ya baktı. Saçının ön tarafı dökülmüş ve arka tarafı uzundu. Adam haklıydı bütün detayları ve izahları önceden yapmıştı. Saçını kasten mi uzatmıştı yoksa berbere gitmeye mi üşenmişti? Telefonu mantosunun cebine bıraktı ve bahçeye doğru gitti. Kendi kendine söylendi, kendi kendine söylendi.” (s.10)

⁶⁸ Gökhan, 73.

⁶⁹ Tekin, 293.

“Aye başını Mahmünir’in omzuna dayayıp ağladı. Arzu dağlara bakarak bence Aye daha çocuk ve anlamıyor. Peki ya annem? Yani bunca yıl sonra Hamid’in konuştukları ve verdiği sözler boştur.” (s.12)

“Arzu dudaklarını birbirine bastırdı ve daha önce ofiste söylediklerini hatırladı.

Müşterilerle iyi ilişkiler kurmamız gerekir hatta alıcı olmasalar bile.” (s. 13)

“Annem dilber olarak dünyaya gelmişti. Erkeklerle dilberlik, kadınlara dilberlik, muhtemelen yalnız kaldığında da aynanın önünde kendi kendine...” (s. 23)

“Mangalın ve kasanın arkasında duran bir yandan da ateşi körükleyen genç adamın yanına gitti. Metal sandalye gıcırdadı. Neden ha bire izah ediyordu? Şirin’i tanıdığından beri kaç kere ciğer yemişlerdi. Çok defa... Dirseği masanın üzerinde ve eli çenesinin altında, zayıf vücuduna ve yeşil gözlerine baktı. Kasanın arkasındaki genç adamla konuşuyordu.

Ne mutlu Şirin’e! Hiçbir zaman canı sıkılmıyor, hiçbir zaman söylenmiyor, hiç kimseden şikayet etmiyor, boş yere izahta bulunmuyor, sen sormayana kadar kendinden bahsetmiyor. Yani yoga eğitimi, kendini tanıma, irfan eğitimi ve bu tarz şeylerin etkisi altında.” (s. 29)

“Kahveden son yudumunu aldı ve hesabı istedi. Arzu içinden kendi üstüne bağırdı: Aslına bakarsan yemek yemeyi bilip bilmemesinden bana ne, kahveyi ses çıkararak mı içiyor yoksa ses çıkarmadan mı bana ne? Ya Jale’nin yanına götürmekten?” (s.78)

“Yine ölünün ıslak ağzı rengine ruj sürmeyesin ha! Yastığı yatağın üzerine atarak odadan dışarı çıktı. Arzu yastığa baktı, kalan diğer yastıklardan daha uzağa, yatağın sonuna doğru yere düşmüştü. Sonra aynaya dönerek kendine baktı. Annesine riayet mi ediyordu yoksa kırk bir yaşında bile hala bir sorun muydu bir erkekle akşam yemeğine çıkacağını annesine söylemek? Doğru olan şuydu: Annesinin sorularına tahammülü yoktu. Mahmünir henüz tam olarak belli olmayan bu macerayı mutlaka herkese haber verecekti. Elini annesinin ve babasının masanın üzerindeki fotoğrafının üstüne bıraktı. Hangi belirlilik, hangi belirsizlik? Bu adamın varlığından ve sohbetinden lezzet alıyorum ama... Belki de Aye haklıdır, belki de korkuyorum hala annemden korkuyorum.” (. 97)

“Yani bunları kalbinin derinliklerinden mi yazdı? Yoksa Nusret’in deyişi ile abartıyor mu? Yani ben bu kadar değersiz miyim ki benimle konuşacağına gönlü yabancı bir toplulukla sohbet etmek istedi? Sohrab’ı arayayım diye düşündü.”

Birden kendine sinirlendi Sohrab olmadığı zaman kiminle konuşuyordu? Kiminle dertleşiyordu? Annesiyle mi? Asla! Şirin’le mi? Evet. Ama Sohrab ile sohbet etmek farklıydı. Fark neydi? Cevap bulamadı. Sohrab’la konuştuğundan sonra Şirin’le birkaç kere konuşmuştu. Ne zaman bu ikisi alışverişe gitmişler? Yürüyüşe? İş dışında öğlen ya da akşam yemeği yemişler? Yaşamında bir erkek olduğundan beri... diye düşündü. Bu yüzden de Şirin’i davet edeyim diye düşündü. Ama Sohrab’la sohbet etmek farklıydı. Sohrab ile Şirin hakkında konuşabiliyordum ama Şirin ile kendi hakkımda konuşmak olmuyordu.

Mahmunir ve Aye’yle iş ve kilo almasıyla ilgili konuşabiliyorlardı. Şirin bunları cevaplarken dertleşmek istese başını sallayarak “Ölürüm sana” ya da hışımla “Aye’yi şımarttın, annene yüz verdin. Yapma, kendini düşün, daha az abur cubur ye.” der ya da Buda veya Krişna’dan sözler söylerdi. Sohrab en ahmakça sorunlara bile dikkatle kulak verir ve çözüm yolu tavsiye eder. Sadece kilo almama gülüyor ve “Ne güzel şimdi kaç kilo fazla Arzu’m var.” diyordu. Perdenin arkasından gökyüzünün bir kısmı görünüyordu, griydi.”(s.127)

Bilinç Akışı Tekniği

Bilinç akımı ya da şuur akışı da denir.⁷⁰ Bu teknikte sözcükler, cümleler düzgün değildir. İfadeler dil bilgisi kurallarına bağlı kalmadan yazarın içinden nasıl geliyorsa öyle aktarılır. Bu teknik bir anlamda romanın niteliğini etkilemektedir. Romanın olay örgüsünü, olayı, karakterleri ve romanın niteliğini biçimlendiren bir tekniktir.

Pîrzâd da bu romanında krolonojik zaman zincirini kırıp bilinç akışı tekniğini zaman zaman kullanmıştır. Yazar bu tekniği denerken ister istemez ruh tahlillerine gitmiş dolayısıyla romana psikolojik bir derinlik kazandırmıştır.

“Ayda insan var mı? Ne kadar sürerdi denizin bu tarafından diğer tarafına gitmemiz? İzlediğimiz filmleri tekrar tekrar anlatırdık ya da okuduğumuz hikayeleri. Birkaç kez piyes yazdık ve annelerimiz için canlandırdık.

---

⁷⁰ Çetin, 223.

Terk edilmiş mutfağın zemini kum doluydu ve pencerelerin camı yoktu, pencereler pas tutmuştu ve lavabonun içine çürümüş bir bulaşık eldiveni düşmüştü.

Arzu en son burada kim bulaşık yıkadı diye düşündü.

Şirin sence ev sahipleri en son ne zaman buradaydılar. Vakitleri iyi geçti mi, geçmedi mi? ‘‘(s. 62)

‘‘Aye mi haklı ben mi? Hamile kalmanın keyfini tattığım zaman bunu da düşünmeliydim, düşünmeli miydim? Nereden bilebilirdim ki! Eşek gibi anlamıyordum, yirmi iki yaşında ne anlayacaktım. Mahmünir niye bu kadar ben alıyorum, ben alıyorum deyip duruyor. Kimin parasıyla alıyorsun? Neden Hamid bu kadar cinsi bozuk çıktı? Babam neden öldü? Niye bu kadar yorgunum? Keşke Sohrab burada olsaydı. Vicdan azabından mıydı yoksa anne ve kızının gönlünü almak için miydi? Ya da bunların hepsi mi? Hemen şimdi Aye’ye onu Fransa’ya göndermek istediğini söyledi. Ağzını açana kadar dışarıdan yüksek bir anons sesi duyuldu: Tesettüre riayet ediniz. Erkekler dışarı, kız kardeşler bu tarafa! Herkes başörtüsünü örttü ve başlar kapıya doğru döndü.’’

(s. 108)

‘‘Ayağa kalktı, eğildi ve Aye’nin geceliğini kaldırdı yatağın üzerine attı, koridora gitti. Mahmünir’in odasından hala ses gelmiyordu. Kütüphanenin kapısı aralıktı, koltukları duvarın kenarına çekmişlerdi ve halı toplanmıştı. Üzerinde bilgisayar olan çalışma masasında bir paket yarısı yenmiş bir paket cips vardı, elektrik süpürgesinin kablosu yere atılmıştı. Neim ve Nusret temizliği Mahmünir’in uyanmasından sonraya bırakmışlardı. Kitaplık raflarının önündeki koltuklardan birine oturdu. Arzu henüz evlenmeden Mahmünir raflara heykel, saksı ve birkaç fotoğraf bırakmıştı.’’ (s.175)

Diyalog Tekniği

Diyalog iki veya daha fazla kişi arasında meydana gelen konuşmadır. Diyalogun esas görevi gizli olanı açığa çıkarmak, soyut olanı somutlaştırmaktır.⁷¹ Diyalog yöntemi olayın gelişiminde ve kahramanların psiko-sosyal konumlarının açıklanmasında rol oynar, anlatımına doğallık izlenimi verir, düşünce ve felsefelerin yansıtılmasını ve etkileşimini sağlar.

---

⁷¹ Tekin, 277.

Yazar bu eserinin genelinde diyalog tekniğini kullanarak karakterin farklı kişilerle bir araya gelmesine ve bunun sonucunda farklı kültür ve konuşmaların ortaya çıkmasına vesile olmuş, metnin olası ağırlığını hafifletmiştir.

“– Günaydın Sarem Hanım

-Hepinize günaydın.

Masaların önünden geçerek ofisin sonundaki kapıya doğru gitti.

-Bugün programımız nedir?

İlk masanın arkasındaki genç, düz ve siyah saçlarını alnından yana doğru itti.

-Öğleden önce üç tane ziyarette bulunacağım. İki kiralık ev, biri tamamen rehin.

Siyah bir kot pantolon ve geniş yakalı siyah bir gömlek giyinmişti.

Arzu:

-Çok yaşa Muhsin Han, çok iyi yol aldın.

İkinci adam kısa boylu ve kiloluydu.

-Bugün Rafi Sokağı’ndaki sözleşmeyi imzalayacağız.

Üçüncü masadaki kız gülümsedi ve tombul yanaklarında gamze belirdi.

-Zercu Bey, iki kez aradılar. Musavvad Hanıma bağladım.

-Güleç yüzlü Nahide nasılsın?

Dördüncü masadaki bayan gülümsemedi.

-Reklamları gazeteye verdim.

Zayıf, esmer ve her an ağlayacak gibiydi.

-Tahmina Hanım gevşeyin lütfen.” (s.3-4)

“Zercu elini cebinden çıkardı.

-Affedersiniz, korktunuz mu?

-Evet, yani hayır. Yani farkında değildim, önemli değil, her tarafı gördünüz mü?

-Gördüm ama hımm bilmiyorum.

Kulak memesine dokundu.

-Anlıyorum, siz apartman dairesi istediniz ama doğrusu belirttiğiniz özelliklere göre apartman dairesi bulmak...

Omuzlarını yukarı doğru kaldırdı.

-Sizce iki tane oda az değil mi?

Bahçeye bakıyordu. Arzu kendi kendine

-Azını çoğunu kendin bilirsin.

- Bahçenin sonunda iki oda daha var.

Sonra Zercu'nun ev talep formunda kaç odalı ev istediğini hatırlamaya çalıştı. Hatırlayamadı.

-Elbette kaç kişi olduğunuza bağlı.'' (s. 12)

“Arzu

-Kolay gelsin usta!

Adam döndü Arzu'yu baştan aşağı süzerek

-Selamette olun.

- Bak usta, neyi kararlaştırdığımızı biliyorum ama hanımefendinin kararı değişti. Bu duvarı yık ve şuradan yap!

-Biz mühendis ne talimat verdiyse onu yaparız.

-Mühendisi merak etme, ben onunla konuşurum.

Duvarcı yardımcısına bağırdı.

-Çabuk ol, niye donup kaldın. Akşam oldu, yarım bir tuğla ver.

Arzu alt dudağını ısırıldı.

-Ne dediğimi duydun mu? Dedim ki karar alındı.'' (s.43)

“Saçlarına jöle sürmüş genç gülümsedi.

-Erken geldiniz, göz açıp kapayıncaya kadar kalabalıklaşıyor. Karlı günde de insanların ekmek yemesi gerek. Yemesinler mi? Kaç tane?

Şirin:

-Tanesi ne kadar?

Genç adam:

-Yetmiş beş.

Arzu:

-Tümen mi?

Şirin:

-Abartma, riyal.'' (s. 92)

‘‘Aye:

-Mercan ve annesi toparlanıyor, Wedding Cordinator (Düğün Koordinatörü) tutmuşlar .’’ dedi.

Mahmunir:

-Ne tutmuşlar?

Aye:

-Yani... Şirin ve Arzu’ya baktı.

Arzu öğle yemeğini yediği masadan kalktı.

-Düğün programcısı, dedi.

Aye devam etti.

-... bey. Adını hatırlamıyorum. Nasıl düğünler programlıyor? Düğün, doğum günü kutlamaları vs.

Şirin:

-Tören, dedi.

Arzu:

-Törenler, organizasyonlar...

Şirin gülmeye başladı ve Mahmunir:

-Vaay!!! Eğer bu ikisini koyarlarsa?’’ diye bağırdı.

Aye’ye döndü

-Söyle cancağızım, dedi.

Şirin ve Arzu öğlen yemeği masasını toplamaya başladılar ve Şirin,

-Yemeğin mükemmeldi. İsmi neydi demiştin? İkisi birlikte mutfağa gittiler.

-Sohrap'tan Vindaloo⁷² öğrendim.

Tabakları bulaşık makinesine dizdi. Şirin:

-Ah, dedi.

Bardakları bulaşık makinesindeki tabakların üzerine bıraktı.

-Beyefendi nasıllar?

-Siz soralı? Şirin sessizce bulaşık makinesine baktı.

Aye:

-Mercan'ın amcasının bağına çadır kurmaya karar verdiler. Mercan gibi konuşarak Mercan izin vermiyor, diyordu.” (s.156)

“-Nereden biliyorsun Sohrab'ın tahsili olmadığını ve kendi değişimle kültürlü bir aileden olmadığını? Yüz tane Hamid gibi...”

Aye yerinden fırladı ve,

-Yine babama mı taktın? Odadan dışarı kaçtı.

Mahmunir niye sanki yeniden alevlendi.

-Ne yaptığını görüyor musun, görmüyor musun ne yaptığını? Çocuğum kaç gündür ağlıyor ve üzülüyor.Yataktan indi. Boşanmanla bu masumun yaşamını yerle bir ettin.Şimdi de üvey babanın insafına mı bırakıyorsun? Sütüm sana haram olsun. Şalı omuzlarından yere düştü.

Allah'a şükür cancağızım öldü de görmedi.

Arzu'ya dikti gözlerini.

Zavallı adam boşanmanla az mı acı çekmişti?

Elini göğsüne tuttu ve tavana baktı.

---

⁷² Köri soslu Hint yemeği.

Neredesin cancağızım? Neredesin? Tophane'den bir kilitçi ile evlenmesi lazım mış diye gör ne hallere düştük! Şalı yerden aldı.

Bu yaşta bu hareket! Arzu odadan çıkıp tekrar geri geliyordu.

-Senin benim evliliğimle mi sorunun var yoksa Sohrab'ın ailesiyle mi?

Mahmunir gergin bir bakışla kapıya doğru gitti.

-Kilit satıyor.

-Ataları ve babası kapı kilidi ve kapı kolu ithalatçısıydılar. Babamın işi neydi?

Mahmunir kapının önünde döndü.

-Kapat çeneni!

-Canım babana hakaret etme baban... Boynunun zincirini çekti.

-Baban ben ve ailem ile evlendi. Eğer ofisi vardıysa da...

Zinciri çekti.

-Eğer ofisi varsa da...

Zinciri çekti.

-Ben...

Zinciri çekti.

-Ben...

Zincir kırıldı.” (s. 178)

“Telefonu çaldı. Kilidi çantasına bıraktı, pencereye doğru gitti ve tuşa bastı

-Evet.

Şirin:

-Aradı.

-Kim?

-Aradı.

- Ağlıyor musun?

-Yıl bitince aradı.

Arzu penceren dışarı baktı, kar yağıyordu.

-Yeni yılın kutlu olsun, sonra arayacağım.” (s.192)

2.2.9. Dil ve Üslup

Dil, bir iletişim aracıdır. Romancıların romanlarını yazarken kullanacakları dili çok iyi bilmeleri ve en derin mesajları verebilmeleri için dilin tüm kıvraklığını kullanmaları gerekir.⁷³ Kullandıkları dil sıradan bile olsa romancı onu geliştirip zenginleştirmeli ve ona çağrışımlarla hayat vermelidir.

Üslup ise yazarın dilin zenginliklerine canlılık kazandırıp onu becerisiyle okuruna sunmasıdır. Aslında daha basit anlamıyla anlatmak ya da aktarmak demektir.⁷⁴ Yazar ne anlatıyor değil neyi nasıl anlatıyor sorusunun cevabıdır. Yazar dili söz ve sözcük gruplarıyla istediği gibi süsler ve dilin sanat değerini yükseltir. Üslubun yerinde ve özenli kullanılması yazarın ortaya koyduğu ürünündeki ustalığını gösterir.

Zoyâ Pîrzâd, *Adet mî Konîm* adlı romanında konuşma dilinin çeşitli alt başlıklarını kullanarak romanına estetiklik kazandırmıştır. Konuşma dili, romanları besleyen en önemli etkenlerden biridir. Pîrzâd, kullandığı dilin sıradanlığını geride bırakmak, konuşma dilinin içerdiği çoğu zenginliği yazı diline taşımak için devrik cümleler kullanmış ve dili tekdüzelikten kurtarıp yeni ifadelerle romanını zenginleştirmiştir.

“Bir elinde iki tokası zorla kapatılmış siyah dikdörtgen bir çanta diğer elinde ise deri kılıflı bir ajanda vardı ve yanında da telefon.” (s.3)

“Bizden söylemesi fındık için Tevazun taraflarına gitmen lazım hem de bu trafikte.” (s. 8)

“Ne hatıralarım oldu burada.” (s.11)

“Kardelen çiçeklerine, cennet hurmalarına baktı ve sonra aklına yorgun olduğu geldi, kalbi kırık ve canı sıkkın.” (s.11)

⁷³ Çetin, 275.

⁷⁴ Tekin, 185.

“Yakamı bırakır mısın? Annem Aye için emlakçı bir koca bulmaya çalışıyor sen de benim için.” (s.16)

“Anneniz ne kadar hanımefendi, cüretimi bağışlayın ama sizin gibi yetişkin bir bayanın inanmaz kimse annesi olduğuna hele ki torunu olduğuna.” (s. 25)

“İstiyorum bir tane ve yılbaşına kadar.

Göz açıp kapayana kadar yılbaşı gelir zaten, bu kese benden, selametle.” (s.31)

“Aye Hanım hamburgere aşıktır aynı sizin gibi.” (s.33)

“Kapı açılınca yaşlı gözleri ve dağılmış saçlarıyla ona bakarken Arzu anlamadı kendisi mi kızı kucakladı yoksa kızı mı onu?” (s.39)

“Ya dediğim yerden yaparsın ya da pılını pırtını toplar buradan gidersin! İyice anladın mı Rüstem Bey?”

“Bagajın kapısını açınca birinden yardım almak bizi küçültmez! Kaç kilo anahtar taktınız bu anahtarlığa?” (s.50)

“Bazıları sanki dünyaya emredersiniz demek için gelmişler bazılarıysa sanki emir almak için.” (s.59)

“Tahsilimiz bitince yurt dışında mı yaşayalım yoksa burada mı? Ve istediğimiz kadar giderdik sinemaya. Hayli zamandır anlamıştık Ay’da insan yaşamadığını.” (s. 62)

“Rehber kız sanki Tanrı’nın verdiği nefese teşekkür eder gibi omzuna düşmüş başörtüsünü toplayarak denize baktı ve başörtüsünün kenarıyla yüzünü yelledi hem de bu soğuk havada.” (s. 63)

“Bence her şeyimiz çok geride kalmış yabancılara nazaran.” (s. 66)

“Elleri kapının kolunda başını duvara çevirerek Arzu’nun babasının fotoğrafına baktı sonra Şirin’e sonra Arzu’ya.” (s. 82)

“Kaküllerini başörtüsünün altına gizledi ve derin bir nefes aldı. Tahmina’nın annesine el salladı ve sokakta bekleyen, ayakkabısının ucuyla kanala kar atan kardeşine.” (s. 85)

“Altı yüz kere söyledim Tahmina benim dostum değil, benden kaç yaş büyük diye. Şimdi bin yıl sonra annesini caddede gördün ve annesi sana içini açtı sen de için yandığı için Tahmina’yı işe aldıysan baba ne!! Haksız mıyım anneanneciğim?” (s. 89)

“Annesine riayet mi ediyordu yoksa kırk bir yaşında bile hala sorun muydu bir erkekle akşam yemeğine çıkacağını annesine söylemek.” (s. 97)

Yazar okuyucuyu merakta bırakmak ve romanına okuyucularını dahil edip onların yorum katmalarını sağlamak için eserinde eksilteli cümlelere ve bunun yanında birbirine üstünlük gösteren kişileri konumları itibariyle konuşturduğunu hissettirmek için de emir cümlelerine yer vermiştir.

Eksilteli Cümleler:

“Neim kaşlarını çatarak elleriniz dert görmesin sanki bunca yıllık hizmetten sonra...”(s. 8)

“Hamid ne zaman kabul ettirirse, bilet gönderirse ve masrafı kimin ödeyeceğine dair noterden onaylı evrak verirse...” (s. 12)

“Hamid ve Hesam evlenmeyi düşünüyorlar. Ben ve teyzen düşündük ki...” (s.22)

“Kızı sabahdan akşama kadar dinç bir şekilde kuaförde, terzide, bu pasajdan o butiğe dolanıp duruyor ve yaşamında onunla iftihar eden tek şey ise...” (s. 37)

“Senin de bu çeşit çeşit öğretmenlerin... Bana sorarsan...” (s.60)

“Ben tek samimi dostuyum, İsfendiyar için ağzından cımbızla laf almamalıyım. Şimdi bu gariban için...” (s.76)

“Arzu buğulanan camı parmaklarıyla sildi ve dışarıya baktı. Her taraf beyazdı. İki taraflı tepeler, ağaçlar, yolun ortasındaki kanalın ortası...” (s.84)

“Arzu caddeye, ağaçlara kanala ve kaldırıma baktı ve sessizce, şu delinin elinden...”(s. 94)

“Sabahdan akşama kadar insana dair ne varsa hakkından geliyorsun ama sıra annene gelince...” (s. 96)

“Aye ve Mahmünir süs ve ev eşyası satın bir mağazanın önünde durmuşlardı. Çini ve kristal saksılar, gümüş ve altın tepsiler, yapay çiçekler ve bitkiler...” (s.107)

“Affedersiniz aceleniz var ama...

Ama ne? Bir şey mi oldu?

Ben ve annem düşündük ki... Kardeşim tekrar...” (s. 112)

“Allah’a sığınırım kıyamete vardık, bu ne işlerdir kendinizin ve kocanızın başına getirdiğiniz? Bizim zamanımızda...” (s.116)

“Neim Bey saat on bir peki şu kahve...

Kapı açıldı ve Neim tepsi elinde içeri girdi.

Ben önceden beri biliyordum bu Muhsin... Başlayıncaya kadar...” (s.122)

Emir Cümleleri:

“Zercu Bey’i ara ve Sarem Hanım’a bağla.

Rezai Sokağı’ndaki eski evi ona göster.” (s. 10)

“Bak amcacığım buradan başlayalım dedim. Sen de baş göz üstüne diyeceksin.” (s. 43)

“Arzu Aye’ye dönerek

Çabuk ol şu işe yaramaz kayak kıyafetini alıp dönelim, pişiyorum.” (s. 105)

“Boğuyorsun beni, emir kullarından biri oldum. Gel! Git! Yap! Yapma! Giyinme! Alma!” (s.107)

“Başını kaldır, gözlerime bak ve söyle neden?

...

Def ol dışarı! Sadece ahmak değil yalancısın da. Dışarı!!!” (s. 120)

“Ağacın altından çıkınca Mahmünir,

Yaklaşma, bu karadut lekesidir, elbiseni mahvetmiş. Yüksek sesle

Nusret gel, bunu götür, elini yüzünü yıka.” (s.175)

Romanın birçok yerinde yazar tasvirleri daha net anlatabilmek için bol bol sıfat tamlamalarına başvurmuştur.

“Kenarları metal, zarif çerçeveli, numaralı bir gözlük kullanıyordu.” (s. 3)

“İnce mavi çizgili bir elbise giymişti.” (s. 6)

“Lacivert Renault marka otomobil büyük bahçeye girdi ve kırmızı geniş balkonun önünde durdu. Zayıf ve uzun boylu bir kadın eyvandan bağırdı.” (s. 20)

“Büyük misafir odası üzeri açık mavi, koyu mavi ve lacivert örtülerle kaplı altın kenarlıklı koltuklarla çevrilmişti. Duvara monte edilmiş soba yanıyordu. Sobanın üzerindeki yağlı boya tabloda altın renkli kenarlıklı koltuğun üzerinde mavi gözlü bir kadın vardı.” (s. 21)

“Arzu; mavi elbiseli ve pembe kurdeleli şapkası olan, kahverengi benekli ve başını oturan kızın ayaklarına dayayarak uzanmış bir köpeğin çini heykeline baktı.” (s. 23)

“Duvardaki sobanın olduğu yeri işaret etti. Başının ön kısmında saçları olmayan, beyaz gömlekli, beyaz kravatlı bir adam sobanın alevlerini önünde Mahmünir’le sohbet ediyordu. Pileli ve kırmızı renkli eteğinin altından bacakları görünüyordu.” (s. 24)

“Uzun ve zayıf vücuduna yapışmış likralı bir kot pantolon giyinmişti ve elini siyah, yuvarlak güneş gözlüğü takmış kıvrıcık saçlı bir gencin pazılarına dayamıştı.” (s.25)

“Arzu elini alnına götürmüş gözleri odanın köşesindeki eski dolaba dalmıştı. Tahta dolabın cam kapısının ardında minyatürlerle dolu iki tane seramik fincan görünüyordu. “ (s. 37)

“Bronz kenarlıkları sıva üzerine ayna işlemeli, sedef şekilli tuvalet ve yedi başlı ejderha şekilli muslukları sevmiyorum.” (s. 53)

“Arzu ayakkabısının ucunu sert bir şekilde kuma vurdu. Bir miktar ıslak kum öne doğru fırladı. Eğildi, uzun bir ağaç aldı. Konuyu değiştirmesi gerekiyordu. Kareli şapkalı Japon erkekleri ve çiçekli başörtülü kadınlar uzaktan yaklaşıyorlardı.” (s. 61)

“Boş odalarda gezindiler. Zayıf bir kedi üzerinde parçalanmış bir döşek olan, kırılmış bir yatağın altından dışarı çıktı. Uzunca miyavladı ve çerçevesiz pencereden evin arkasındaki küçük bahçeye fırladı. Arzu bahçeye baktı. Kumların ortasında birkaç küçük çiçek demeti vardı ve birkaç tane vaktiyle ocak olarak kullanılmış, paslanmış tüp vardı.”(s. 62)

“Pekala, bütün suçu kötü talihli olan benim üzerime yıktın değil mi? Arabanın klimasını açtı. Siyah bir manto giyinmişti ve elindeki birkaç beyaz keten başörtüden birini başına takmıştı. Her gün birini takıyordu. Peugeot otomobil iki tarafı ağaçlarla kaplı caddeden büyük bir caddeye döndü.” (s. 74)

“Tozlanmış camın ardından dışarı baktı. Büyük binaların yanında bir iki katlı evler vardı. Küçük, zayıf, hasta ve mazlum kedi yavruları kocaman kertenkelelerin yanındaydı. Kertenkeleler; kırmızı, siyah ya da gümüş renkli ruj sürülmüş, sarı, yeşil, menekşe rengi saçlarıyla camdan ya da bakırdan taçları varmış gibi altın ve sivri dişleriyle çocuklara gülüyorlardı.” (s. 115)

“Alarm kapandı. Tuğlayla örülmüş, dikdörtgen büyük bir odaydı. Yerden oldukça yüksek olan tavanda eski bir pervane asılıydı. Duvarlardan birinde kapağı camlı raflar vardı. Raflar kitap doluydu ve o mesafeden ne olduğu iyi görünmeyen başka şeyler. Büyük çalışma masasının arkası tavandan yere kadar resimlerle doluydu. Büyük küçük tahta kalın çerçevelere takılmış yağlı boya tablolar... Üçüncü duvar baştan başa camdı. Camın bu tarafı küçüktü. Kerpiç duvarlı bir bahçenin ortasında siyah parlak kaplamalı ve tekerlekleri altın renginde büyük bir fayton vardı.” (s. 119)

“Bahçe tuğla döşeli ve havuz altıgendi. Balkon geniş, burgulu sütunlar ve bodrum pencereleri etrafı seramik kapılar, sulu boya resimlerine beziyordu. ‘’ (s. 144)

“Tuvalet Arzu’nun dairesinin salonundan daha büyüktü. Klozet, alaturka, alafranga tuvalet, tavus kuşu şeklinde iki tane çeşmesi olan iki tane lavabo vardı. Tavus kuşlarından birinin başını çevirerek ellerini altın başlı çeşmenin altına tuttu. Pembe havluyla ellerini kuruladı.”(s.164)

“Anne ve kız ikisi de leopar desenli pantolon, sarı bluz ve beyaz spor ayakkabı giyinmişlerdi. İkisi de saçlarını sarı, geniş bir taç ile geriye atmıştı.”(s.172)

Pîrzâd, eserini deyimlerle süslemiş, romana gerçeklik katmak için kişileri yöresel dil özellikleriyle konuşturmuş ve bazen de argo sözleri romanına serpiştirmiştir.

“Baba! Eller direksiyonda şoföre bakarak öğren ufaklık, diye bağırdı.” (s.3)

“Fena değilim eğer bu cin tohumu Aye izin verirse...” (s.5)

“Şirin elini suratına sürerek ‘ vayy nasıl bir bela...’, ikisi birden sessizce güldüler.” (s.7)

“Şimdi işim var Münircim sonra tekrar arayacağım. Şirin de fena değil, hesap kitap işiyle uğraşmakla meşgul. Bakalım ben ve o zengin olduk mu, olmadık mı? Baş göz üstüne, belki perşembeye gelir. Baş göz üstüne, bu gece alış veriş listesini Neim’e verin yarın satın alması için göndereceğim. Başım gözüm üstüne, eti kendim satın alacağım. Başım gözüm üstüne, kesinlikle Emir’den alacağım. Şimdilik kuru temizlemeciye gitmek dışında Neim’le bir işiniz var mı? Baş göz üstüne, baş göz üstüne, Allah’a emanet.” (s.7)

“Bu daha başlangıç eğer hanımefendi fındığı Tevazu’dan veya yaş pastaları Bibi’den ve kuru pastaları da bilmem nereden almazsa kıyamet kopar.” (s. 8)

“Sanki Hamid annene Arzu’nun ahlakının bozulduğunu şikayet etmekten başka ne yapacak? Ve annen de senin canına düşüp yeğenimi oradan oraya sürükleyecek.” (s.9)

“Kapılar güzel ama kapı kolları güzel değil.

Arzu birkaç kere telefonu düzeltmeyi denedi ve kendi kendine

Erkek müsveddesi, manyak, ahmak, şuarsuz, deli, eşek... , dedi.” (s. 13)

“Ben önceki eşimin yemeğini hala midemde taşıyorum. İyileşir ve tekrar istersem başım gözüm üstüne.” (s. 17)

“Kendini kandırma hala İsfendiyyar’a aşkınsın ve dünyanın diğer ucundan dönmesini bekliyorsun. Keçi yavrusu ölme bahar gelecek.”(s. 17)

“Neim aşağı doğru baktı ve kaşlarını çatı. Gözlüğü burnunun üzerine düştü. Kapıya doğru yürüdü ve söylendi:

Bunca yıllık hizmetten sonra güvenilir değil miyim? Canınız sağ olsun, dedi ve kapıyı sert bir şekilde ardından kapattı.” (s. 19)

“Merhaba Nusretciğim, nasılsın?

Kadın iki eliyle Arzu’nun yanaklarını tutarak her iki yanağını da iki kere öptü.

Merhaba ay yüzlüm, bir şey taşıma, siz de taşımayın Şirin Hanım. Neim’e döndü, neden erik reçeli gibi durmuş bakıyorsun, çabuk ol hepsini götür, dedi.” (s. 20)

“Mahmünir hıh, dedi. Vay Arzu ne kadar aptalsın sen!” (s.22)

“Niye dövüyorsun baba! Adam gibi istemiyorum de.

Arzu dönüp ne dedin, dedi.

Bir şey demedim baba! dedi.

Şirin Arzu'nun elbisesinin kolundan tutarak çekti.

Boşver baba! dedi.” (s.26)

SONUÇ

“Zoyâ Pîrzâd’ın *Adet mî Konîm* Romanının Teknik Açısından Çözümlemesi” başlığı taşıyan bu çalışmamızda yazarın hayatı, edebi kişiliği ve eserlerinin yanında Modern İran Öykücülüğü ve Romancılığı hakkında da bilgiler sunulmuştur.

Zoyâ Pîrzâd, İran Meşrutiyet Dönemi Modern İran Edebiyatı kadın yazarlarından biri ve hatta en önemlilerindendir. Hem İran edebiyatı hem de Ermeni Diaspora Edebiyatı’nda sıkı takip edilen güzide bir yazardır.

Pîrzâd’ın eserlerinde genellikle sade, akıcı ve anlaşılır bir dil kullandığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra hem konu seçiminde hem de cümle yapılarının kısa ve net olması yazarın iletmek istediği mesajın okuyucuya direkt ulaşmasında önemli bir unsurdur. Pîrzâd’ın öykü ve romanlarında genel tema ve içerik özelliklerine bakıldığında belki de kendisinin de bir kadın hatta bir anne olmasının etkisiyle kadınları ve onların sorunlarını daima aklın merkezinde tuttuğu ve odak noktası olduğunu söyleyebiliriz.

Yazarın öykü ve romanlarının içeriğindeki kadınların sorunlarına olan büyük ilgisi İran kadınlarının ve İran’da yaşayan, etnik ve dini bir grup olan Ermeni kadınların yaşamları açısından çok önemlidir. Ayrıca Türkiye’deki okuyucular için en ilgi çekici taraflarından biri günlük rutin işlerin Türkiye’deki ev hanımlarınıninkiyle büyük benzerlik göstermesidir. Nitekim ailevi yapıdan tutun da kadının görevi, yeri sınırları, giyimi, çocuklarıyla ve eşiyle olan sorunlarının neredeyse büyük bir kısmının benzer noktalarda olduğunu görürüz.

Pîrzâd’ın *Adet mî Konîm* romanı ikinci romanıdır. Bu romanda kullandığı bilinç akışı, geriye dönüş gibi modern bir yazarın olmazsa olmazı teknikleri çok sağlam bir üslupla kullandığı aşıkardır. Ayrıca sözcüklerle resim çizme sanatı olan tasviri en iyi şekliyle kullandığı görülmüştür. Dili sade ve akıcıdır. Anneanne, anne ve torundan oluşan üç nesli anlatmaktadır. Kadınlar her ne kadar birbirleriyle çatışsalar da feminizm duygusunun verdiği hazla yine de birbirlerine düşkün oldukları ortadadır. Fakat öte yandan Şirin adlı karakterin Arzu’ya yaptığı son darbe kadınlar arasındaki kıskançlık unsuruna bir işarettir. Romandaki kadınların birbirlerine destek olmadıkları ve atılan adımlarda sürekli birbirlerini eleştirdikleri ortadadır. Ve bu da birbirlerinin hayatlarında oynadıkları rollere anlamlı bir eleştiridir.

KAYNAKÇA

- Çağdaş İran Edebiyatında Kadın*, Hece Yayınları, Ankara 2018.
- Çetin, Nurullah, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
- Çetişli, İsmail, *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*, Akçağ Yayınları, Denizli 2008.
- Emekli, İlknur, *Halim Berekat ve Toplumcu Gerçekçi Romanlarının Teknik Çözümlemesi*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2019.
- Gökhan, Asuman, *Çağdaş İran Romancılığında Feriba Vefi*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2019.
- Gümüş, Hüseyin, *Roman Dünyası ve İncelemesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.
- İsti'lâmî, Muhammed, *Çağdaş İran Edebiyatında Bir İnceleme*, (Çev.: Mehmet Kanar), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.
- Kanar, Mehmet, *Çağdaş İran Edebiyatının Doğuşu ve Gelişmesi*, Nüsha Yayıncılık, İstanbul 1999.
- Kırlangıç, Hicabi, "İran Öykücülüğü", *Hece Öykü*, Yıl 6, Sayı 33, Ankara 2006, s.25
- Mîr Abidînî, Hasan, *İran Öykü ve Romanının Yüzyılı*, çev. Derya Örs, Nüsha Yayınevi, Ankara 2002.
- Olsun, Satun, Aylin, *Duvar Arkasındaki Fısıltılar*, İstanbul 2015.
- Pîrzâd, Zoyâ, *Işıkları Ben Söndürüm*, Aras Yayıncılık, İstanbul 2018.
- Pîrzâd, Zoyâ, *Adet Mî Konîm*, Neşr-i Merkez, Tahran 2004.
- Stevick, Philips, *Roman Teorisi*, çev. Sevim Kantarcıoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.
- Tekin, Mehmet, *Roman Sanatı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2012.

DİZİN

A

Adet mî Konîm, III, IV, V, 24, 32, 36, 42, 43, 86, 89,
107, 114
Ali Han Nâzimmül-ulum, 8

B

Bütün Akşamlar Gibi, 16, 17
Benefşehâ-yi sefid (Beyaz Menekşeler), 16

Ç

Çehov tarzı, 13
Çerâğhâ Râ Men Hâmûş Mî Konem, 11

E

Ermeni Diaspora Edebiyatı, V, 16, 114

F

Fahredden-i Gurgânî, 7
Fars edebiyatı, III
Fenelon, 8
Firdevsî, 7

G

Gûşmahîhâ (İstiridyeler), 16

H

Hestehâ-yi âlbâlu, 16
Hurmanın Kekremsi Tadı, 11, 16, 17

I

Ingmar Bergman, 55

İ

İran edebiyatı, V, 7, 15
İran Meşrutiyet Devrimi, 7, 8, 10

İskendernâme, 9

K

Kaşani, 40

M

Modern Fars Edebiyatı, III, 24
modernizm, 13, 89

N

Nizamî, 7

P

Pakalya'ya Bir Gün Kala, 11

S

Se Kitâb, 11
Semek-i Ayyar, 9

T

Tâlibof, 8
Tasvir, 92
Telemak, 8

V

Vişne Çekirdekleri, 16, 18

Y

Yekî Bûd Yekî Nebûd, 9
Yusuf Kamil Paşa, 8

Z

Zoyâ Pîrzâd, III, IV, V, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18,
21, 23, 24, 25, 36, 37, 40, 41, 42, 43, 89, 91, 92,
95, 107, 114

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Neval AŞAN
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	